

könyv
könyvtár
könyvtáros

1994
május

Tényi Katalin grafikáiból

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1994. május

Tartalom

Könyvtárpolitika

A kötelespéldány tervezete	3
Poprády Géza: Az Országos Széchényi Könyvtár és a kötelespéldány kérdése..	8
Gomba Szabolcsné: A kötelespéldány szolgáltatás debreceni tapasztalatai	13
Dr. Csapó Edit: Középtávú képzési koncepció (Vitaanyag).....	19
Csoma Éva: Könyvtárosképzés Magyarországon:	26
A Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökségének ajánlása a Nemzeti Kulturális Alap könyvtári és levéltári szakkollégiuma számára	32
Mádl Ferenc művelődési miniszter levele Poprády Géza főigazgatói kinevezéséről.....	35

Műhelykérdések

Pintér László: Tótország, merre volt?	36
--	----

Konferenciák

Dr. Szabó Imréné: Alpok-Adria Könyvtáros Találkozó	47
Dr. Sipos Csaba: Honismereti tanácskozás Mezőkövesden.....	50

Perszonália

Gyimót Ágnes (G.).....	54
Orosz Bertalanné: Gyászoljuk	54

Extra Hungariam

Könyvtárak és könyvtárosok Dániában (<i>Összeállította: Geller Ferencné</i>).....	56
---	----

<i>Holmi</i>	62
--------------------	----

Recenziók

Dr. Szabó Sándor: Jáki László: A magyar neveléstudomány forrásai.....	64
Szeged: kronológia és történet (R. T.).....	66
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	68

Lapunk e számában Tényi Katalin grafikáiból válogattunk

From the contents

The draft of legal deposit act (3);

Géza Poprády: The National Széchényi Library and the question of legal deposit (8);

Edit Csapó: Medium-term conception on library education (19);

Éva Csoma: Library education in Hungary (26).

Cikkeink szerzői

Dr. Csapó Edit, az OSZK KMK osztályvezetője; *Csoma Éva*, az ELTE BTK hallgatója; *Gajtkó Éva*, az OSZK osztályvezetője; *Geller Ferencné*, a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár osztályvezetője; *Gomba Szabolcsné*, a Debreceni Egyetemi Könyvtár főigazgatója; *Orosz Bertalanné*, az egri Bródy Sándor Megyei Könyvtár igazgatója; *Pintér László*, a Pécsi Városi Könyvtár munkatársa; *Poprády Géza*, az OSZK főigazgatója; *dr. Sipos Csaba*, a Somogy Megyei Könyvtár munkatársa; *dr. Szabó Imréné*, a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár h. igazgatója; *Szabó Sándor*, az ELTE TFK oktatója

Szerkesztőbizottság:
Tóthné Környei Márta elnök
Domsa Károlyné, Maurer Péter,
Poprády Géza, Sóron László

A szerkesztőség tagjai:
Berezky László főszerkesztő
Bajai Mária tervezőszerkesztő
Vajda Kornél olvasószerkesztő

A szerkesztőség címe: 1054 Bp., Hold u. 6. – Telefon: 153-3763

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Maróti Istvánné**, a Könyvtárellátó Vállalat igazgatója

Készült az ETO-Print Nyomdaipari Kft.-ben

Felelős vezető: **Balogh Mihály** ügyvezető igazgató

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti a Könyvtárellátó Vállalat

Előfizetési díj 1 évre 1488, 1/2 évre 744 forint. Egy szám ára 124 forint

HU-ISSN 1216-6804

A kötelese példány törvény tervezete

A könyvtári dokumentumokból történő tudományos célú kötelese példány szolgáltatás jelenlegi rendje – módosításokkal – 1978. január 1-jétől van érvényben. Kitűzött célját – a nemzeti könyvtár és a kijelölt könyvtárak tudományos célú kötelese példánnyal való ellátását – az utóbbi évekig zömmel sikeresen teljesítette: a beszo lgáltatásra kötelezettek általában eleget tettek kötelese ségüknek, ill. ha mégsem, felszo lításra igyekeztek pótolni a hiányokat. Tették ezt annál is könnyebben, mert az állami nyomda vagy kiadó küldte a 16 példányt az állami könyvtáraknak.

A nehézségek a könyvek árának emelkedésével kezdődtek a beszo lgáltatók sokallották a 16 példányt, inkább, nem küldtek, vagy csak keveset, s miután az egyszerű szabálysértésnek minősülő mulasztást nem volt lehetőség komolyan szankcionálni, meg is tehték ezt. Tovább rontották a beküldési fegyelmet az utóbbi években gomba módra szaporodó, ezért aztán ellenőrizhetetlen kiadók és sokszorosítók, ill. az olyan vállalkozások, melyeknek egyik – rendszerint az alapításnál később indult – tevékenysége a könyvtári dokumentumok előállítása, kiadása. Természetesen senki sem volt érdekelt a kötelese példány szolgáltatásban, hiszen a nagy példányszám veszteséget jelentett mindenkinek. Így fordulhatott elő, hogy egyre több beszo lgáltatásra kötelezett próbált meg kibújni a rendelet betartása alól, ill. feltételhez kötni (pl. ÁFA áthárítása) a kötelese példányok átadását. Mindez nemcsak a könyvtáraknak küldött példányokat veszélyeztette, hanem a nemzeti könyvtári feladatokat is (gyűjtés, megőrzés, nemzeti bibliográfiai feldolgozás és közzététel, statisztikai számbavétel) nehezítette, ill. esetenként lehetetlenné is tette. Egyre sürgetőbbé vált egy új, önálló, törvényi szintű jogszabály megalkotása, mely korunknak jobban megfelel, érdekeltté teszi a beszo lgáltatót, ugyanakkor komoly szankcionálási lehetőséget ad a nem teljesítés esetére.

Fontos, hogy önálló törvény legyen, mert a jogszabályokról szóló törvény alapján elképzelhetetlen, hogy egy, a társadalom tagjainak nagyon széles körét érintő jogszabály alacsonyabb szintű legyen; egyúttal a társtörvényekben utalni kell rá és viszont.

A beszo lgáltatásért az előállító és a kiadó (terjesztő) külön-külön, önállóan legyen felelős: egyikőjük teljesítése a másikat mentesíti, mulasztás esetén mindkettő ellen indítható szabálysértési eljárás.

Létre kell hozni egy olyan központi számítógépes adatbázist, amelybe a cégbejegyzés előtt kötelező lenne minden kiadónak, terjesztőnek és sokszorosítóknak regisztráltatnia magát.

A kötelese példányok számát lényegesen csökkenteni kell. Az, hogy ebből mennyi a teljesen ingyenes és mennyi az adóból levonható, nyilván pénzügyi csatározások eredménye lesz. Ezt ellensúlyozandó meg kell gyorsítani a bibliográfiai feltárást és növelni kell a könyvtárak beszerzési keretét.

Ezeknek a gondolatoknak a jegyében alakult meg az Országos Széchényi Könyvtárban egy team (*dr. Ferenczy Endréné, Gajtkó Éva, Ottovay László, Somogyi Pálné, Szinai Tivadarné*), mely kidolgozott egy tervezetet a tudományos célú kötelese péld-

dányok szolgáltatásáról. Tettük ezt azért, mert reméljük, más is érzi a felelősséget: amit ma elmulasztunk, talán sohasem tudjuk pótolni, s nemhogy unokáink, de gyermekeink, sőt mi magunk is érezzük majd hiányát.

Gajtkó Éva

*

I.

1. A Magyarországon előállított és/vagy kiadott, terjesztésre szánt, legalább 50 példányban többszörözött dokumentumokból tudományos célokra 1–3 kötelesspéldányt kell szolgáltatni. Az egyes dokumentumtípusokból beszolgáltatandó kötelesspéldányok számát a törvény melléklete tartalmazza.

2. A kötelesspéldány szolgáltatási kötelezettség az 1. pont szerinti dokumentumok minden előállítási és kiadási változatára külön-külön kiterjed.

3. Nem terjed ki a törvény hatálya az államtitkot vagy szolgálati titkot tartalmazó dokumentumokra. A kiadónak két példányt ilyen esetben is meg kell őriznie és utólag, a beszolgáltatást gátló ok megszűntével az Országos Széchényi Könyvtárnak (a továbbiakban: OSZK) be kell szolgáltatnia.

4. Műsoros filmszalag, videókazetta és videólemez esetében kötelesspéldányt kell szolgáltatni, ha a művet terjesztésre szánták.

5. Nem kell kötelesspéldányt szolgáltatni

a) az időszaki kiadványok és szabályzatok kivételével a jogi személyek működésével kapcsolatban keletkezett igazgatási jellegű dokumentumokból;

b) az ügykezelésre szánt hivatali nyomtatványokból;

c) a tervdokumentációból, műszaki rajzokból, cikklisztákból, kódszámjegyzékekből;

d) a vizsgakérdésekből, tesztlapokból, tételjegyzékekből;

e) katonai, földmérési, munka- és versenytérképekből;

- f) a játékkártyákból;
- g) a filmszínházak szöveges műsorplakátjaiból és műsorfüzeteiből;
- h) a családi értesítésekből (a gyászjelentés kivételével);
- i) a névjegyzékekből;
- j) a kizárólag sugárzással vagy vezetékes továbbítással nyilvánosságra hozott rádió- és televízió-műsört tartalmazó hang- és képhordozókból.

Az a)–i) pontok alatt felsorolt dokumentumok beszolgáltatása azonban kötelezővé válik, ha azok a beszolgáltatás alá eső dokumentum kiegészítő részei vagy mellékletei.

II.

Kötelespéldányként csak nyilvános közlésre kész, hibátlan, teljes (összes melléklettel, tartozékokkal kiegészített) példányok szolgáltathatók. A hibás vagy nem teljes példányt a beszolgáltató az értesítéstől számított 3 napon belül köteles hibátlan példányra kicserélni vagy kiegészíteni.

III.

A tudományos célú kötelespéldány szolgáltatás célja a dokumentumok

- a) a nemzeti könyvtári gyűjtése és megőrzése;
- b) nemzeti bibliográfiai feldolgozása, ill. közzététele;
- c) statisztikai számbavétele.

IV.

1. Tudományos célra az OSZK-ba kell kötelespéldányt beszolgáltatni. Az OSZK a részére szolgáltatott kötelespéldányok kezelését a Művelődési és Közoktatási Minisztérium (továbbiakban: MKM) külön intézkedése szerint végzi.

Kivétel:

- a) a szabványok gyűjtését, számbavételét és megőrzését a Magyar Szabványügyi Hivatal (továbbiakban MSZH) végzi;
- b) az iparjogvédelmi dokumentumok gyűjtését, számbavételét és megőrzését az Országos Találmányi Hivatal (továbbiakban OTH) végzi;
- c) műsoros filmszalagból, videokazettából és videólemezről a Magyar Filmintézet, valamint a filmszalag kivételével az OSZK részére kell kötelespéldányt szolgáltatni.

V.

1. A kötelespéldányokat – a 2. pontban meghatározott kivétellel – az előállító szerv szolgáltatja.

2. A kiadó szolgáltatja – ha a szerződés másként nem rendelkezik – a kötelespéldányokat, ha

- a) a dokumentum előállítása több szerv között oszlik meg;
- b) a dokumentum egészben vagy részben külföldön készült;
- c) ha az előállító szerv időközben megszűnt vagy tulajdonosának személye megváltozott.

3. A kötelesspéldányok beszolgáltatásáért a beszolgáltatásra kötelezettek egyetemlegesen felelősek, mulasztás esetén mindkettő ellen indítható szabálysértési eljárás.

4. A külföldön előállított és belföldön forgalomba hozott műsoros filmszalagból – ha a forgalmazási szerződés másként nem rendelkezik – a bemutatástól számított 2 éven belül, ill. a határozott időre forgalomba hozott filmszalagból a forgalmazási jog lejárta után szolgáltat kötelesspéldányt a forgalmazó.

5. A postán vagy fuvarozó útján továbbított kötelesspéldány küldeményt a feladónak teljes mértékben díjmentesítenie kell.

VI.

A kötelesspéldányokat szállítólevéllel, a belföldön előállított példányokat az első 10 példány elkészülte után Budapesten 48, vidékről 72 órán belül, a külföldön előállított példányokat a belföldi terjesztéssel egyidejűleg kell beszolgáltatni. Ettől az OSZK indokolt esetben, egyedileg – legfeljebb 30 napig terjedő határidőre – eltérést engedélyezhet.

VII.

1. Minden előállító és kiadó köteles havi kimutatást készíteni az általa előállított vagy kiadott dokumentumokról. Ha a dokumentum előállításában több szerv vesz részt, az adatokat valamennyi köteles közölni.

2. Az előállító szerv az általa szolgáltatott kötelesspéldányokról a tárgyhónapot követő hónap 15. napjáig 2 példányban havi kimutatást küld az OSZK-nak (szabványokról az MSZH-nak, szabadalmakról az OTH-nak; valamint műsoros filmszalagokról, videokazettáról és videólemezről a Magyar Filmintézetnek is), a vidéki székhelyű előállító szerv ezen felül a székhely szerint illetékes megyei könyvtárnak is.

A kimutatás tartalmazza az adatközlő nevét, címét, az adatszolgáltatásért felelős személy nevét, a kiállítás keltét, a dokumentum címét, alakját, terjedelmét (A/5 ívben számolva), példányszámát, azonosító számát (ISBN stb.), ill. a munkaszámot.

3. Arra a hónapra, amelyben az előállító szerv nem készített kötelesspéldány szolgáltatási kötelezettség alá eső dokumentumot, az OSZK (MSZH, OTH, Magyar Filmintézet) részére nemleges jelentést kell küldeni.

4. A kiadó a kiadványairól havonta a tárgyhónapot követő hónap 10. napjáig 2 példányban kimutatást küld az OSZK-nak (szabványokról az MSZH-nak, szabadalmakról az OTH-nak; valamint a műsoros filmszalagról, videokazettáról és videólemezről a Magyar Filmintézetnek is). A kiadó nyilvántartásának tartalmaznia kell a kiadvány szerzőjének nevét, a kiadvány címét, azonosító számát (ISBN stb.), a kiadás ill. az utánnomás számát, időszaki kiadványoknál a részegység számát (egyéb megkülönböztető jelölését), továbbá az előállító nevét, székhelyét és a kiadvány előállítási munkaszámát.

VIII.

1. Az OSZK jogosult a kötelesspéldány szolgáltatás és az adatszolgáltatás (havi kimutatás) teljesítését ellenőrizni, a szolgáltatásra kötelezettek e célra rendszeresített nyilvántartásaiba betekinteni. Az OSZK az ellenőrzésbe bevonhatja a megyei könyvtárakat, amely felkérésnek ezeknek eleget kell tenniük.

2. Az OSZK ellenőrzési feladatának teljesítése érdekében a kötelezpéldány szolgáltatásra kötelezett szerv a működésének megkezdését ill. a törvény életbe lépését követő 8 napon belül köteles bejelenteni a kötelezpéldány szolgáltatásért felelős személy nevét, beosztását és munkahelyi címét.

3. Szabálysértést követ el és ennek megfelelően büntethető, aki

a) működésének megkezdését nem jelenti be;

b) felszólításra a megjelölt határidőben a kötelezpéldányt nem szolgáltatja be, vagy a jelen törvényben meghatározott kellékeknek meg nem felelő kötelezpéldányt kifogástalanul nem pótolja;

c) a kimutatásokat a törvényben megszabott határidőre nem, vagy nem megfelelően készíti el.

4. Ha a kötelezpéldányok beszolgáltatását a kötelezett elmulasztja és azt a felszólítás ellenére sem pótolja, az OSZK (MSZH, OTH, Magyar Filmintézet) a szabálysértési eljárás kezdeményezésén túlmenően a mulasztó költségére megvásárolja, ill. ha erre nincs lehetőség, az eredeti dokumentumokról másolatot készít, vagy az illetékes közigazgatási hatóságnál elkobzást kezdeményez. A kifizetett vételár, ill. az eljárás költségei a beszolgáltatásra kötelezettek egyetemlegesen terhelik. A pénzbüntetést az OSZK elkülönített számlájára kell befizetni, melyet az köteles negyedévenként átutalni a Nemzeti Kulturális Alapba.

IX.

1. Az OSZK-t a kötelezpéldány szolgáltatási kötelezettség alá eső dokumentumok tekintetében – a beszolgáltatási példányon felül – elővásárlási jog illeti meg. Az elővásárlási jog gyakorlása érdekében a kereskedelmi forgalomba kerülő dokumentumokból a kiadó a beküldést követő 60 napig, a kereskedelmi forgalomba nem kerülő dokumentumokból 90 napig 10 példányt köteles megőrizni.

2. Az 1. pontban foglaltakon túlmenően a megyei könyvtárat az illetékességi területén működő kötelezpéldány szolgáltató helyek tekintetében elővásárlási jog illeti meg, ennek feltételei azonosak az 1. pontban foglaltakkal.

Bp. 1994. febr. 25.

A tervezetet készítette: *dr. Ferenczy Endréné, Ottovay László, Somogyi Pálné, Szinai Tivadarné* közreműködésével *Gajtkó Éva*

B változat

A kötelezpéldány törvény tervezete

1. A Magyarországon előállított és/vagy kiadott, terjesztésre szánt, legalább 50 példányban többszörözött dokumentumokból tudományos célokra 1–5 (vagy 1–7) kötelezpéldányt kell szolgáltatni. Az egyes dokumentumtípusokból beszolgáltatandó kötelezpéldányok számát a törvény melléklete tartalmazza.

III.

A tudományos célú kötelezpéldány szolgáltatás célja a dokumentumok

a) nemzeti könyvtári gyűjtése és megőrzése;

b) nemzeti bibliográfiai feldolgozása ill. közzététele;

c) statisztikai számbavétele;

d) a könyvtári rendszerben való hozzáférhetővé tétele.

IV.

1. Tudományos célra az OSZK-ba kell kötelezpéldányt beszoigálatni. Az OSZK a részére szooigálatott kötelezpéldányok kezelését és a törvényben meghatározott könyvtárak kötelezpéldánnyal való ellátását a Múvelődési és Közoktatási Miniszterium (továbbiakban: MKM) külön intézkedése szerint végzi.

V.

5. A postán vagy fuvarozó útján továbbított kötelezpéldány küldeményt a feladónak teljes mértékben díjmentesítenie kell. A beszoigálatott (az OSZK által igazoltan átvett) kötelezpéldányok elmaradt bevételeinek összegét a beszoigálató az adóalapjából levonhatja.

Az Országos Széchényi Könyvtár és a kötelezpéldány kérdése

Hölgyeim és Uraim! Kedves Kollégák!

Megköszönve a lehetőséget, hogy itt előadhatok, rögtön az elején tisztázni szeretném: azért vállalkoztam örömmel erre az előadásra, mert úgy éreztem és érzem, hogy a legautentikusabb, a kérdésben leginkább érintett hallgatóság előtt, a magyar könyvkiadók előtt beszélhetek a nemzeti könyvtár számára oly fontos kérdésről.

Nyilván ismeretes Önök előtt, de a teljesség kedvéért hadd ismételjem el: az Országos Széchényi Könyvtárnak, mint a magyar nemzeti könyvtárnak alapvető feladata a hungarikum dokumentumok gyűjtése a teljesség igényével, ezek bibliográfiai feldolgozása, illetve megőrzésük az utókor számára. A hungarikumok körébe tartoznak – egészen leegyszerűsített formában összefoglalva –: a Magyarország területén megjelent nyomtatványok; a bárhol a világon magyar nyelven megjelent nyomtatványok; a bárhol a világon bármilyen nyelven megjelent magyar vonatkozású nyomtatványok.

Engedjék meg, hogy kicsit bővebben elemezzem ezt az első pillanatra is evidensnek tűnő dolgot, miszerint a patriotika dokumentumok gyűjtése nemzeti könyvtári feladat. Éppen mivel evidens, gyakran hivatkozunk is rá és ezért néha talán közhelyszerűnek tűnik – ezáltal viszont fontossága, indokoltsága csökken az általános megítélésben.

A nemzeti könyvtár az ország emlékezete, szokták mondani – joggal; vagy más megfogalmazásban épp a közelmúltban hallottam az Osztrák Nemzeti Könyvtár igazgatójától: a nemzet naplója. Valóban: a *Képes Krónikától* a tegnapi *Magyar Nemzetig* történelmünk, kultúránk dokumentumait őrzi az Országos Széchényi Könyvtár. Értéket nemcsak a kódexek és őnyomtatványok jelentenek, hanem a mai kiadványok is. Honnan tudná a jövő történésze jobban rekonstruálni az utóbbi években és napjainkban végbement és végbemenő rendszerváltozást, átalakulást, annak minden kísérőjelenségével együtt mint a napisajtóból? Természetes tehát, hogy azt is meg kell őriznünk a jövő számára. Ez a belső, országos, nemzeti indokoltságú oldala a dolognak.

De van egy külső is. A Könyvtárosegyesületek Nemzetközi Szövetségének, az IFLA-nak – ez a legjelentősebb szakmai szervezete a könyvtárosságnak – két alapvető programja is van, amelyben az egyes országok nemzeti könyvtárának van megha-

tározó feladata. Ez a két program pedig: a publikációk egyetemes hozzáférhetőségének a biztosítása (Universal Availability of Publications – UAP), illetve az egyetemes bibliográfiai számbavételnek (Universal Bibliographic Control and International MARC – UBCIM) a megvalósítása. Már régen feladta a könyvtáros szakma azokat a század eleji illúziókat, hogy egy-egy nagyobb könyvtár a teljesség igényével begyűjtse a világon publikált összes könyvet – és persze nemcsak könyvekről van szó – vagy hogy egy világbibliográfiában regisztrálja a világ könyvtermését. Többé-kevésbé megvalósítható viszont az IFLA UAP és UBC programja a nemzeti könyvtárak összessége révén: ha minden ország nemzeti könyvtárában megvan az országban megjelent minden publikáció, illetve ha a nemzeti könyvtár ennek alapján el tudja készíteni nemzeti bibliográfiáját. Az Országos Széchényi Könyvtár tagja az IFLA-nak és fontosnak tartja ebből a szempontból is, hogy minden Magyarországon publikált mű meglegyen az állományában, és ennek alapján a teljesség igényével meg tudja szerkeszteni a magyar nemzeti bibliográfia különféle sorozatait. A felsorolt három hungarikum fajta közül számunkra a legfontosabbak – ha szabad egyáltalán fontossági sorrendet állítani – a Magyarország területén megjelent publikációk. Ennek szisztematikus gyűjtését ugyanis senki nem végzi el helyettünk, és ugyanígy senki nem állítja össze a nemzeti bibliográfiát helyettünk.

Mai témánk szempontjából is ez a magyarországi megjelenésű publikáció-fajta a legfontosabb. A nemzeti könyvtárnak ugyanis e téren az alap forrása, beszerzési módja a kötelezpéldány. Illusztrációképpen álljanak itt az 1993. évi adatok: éves gyarapodásunk 59 692 könyvtári egység volt, ebből 39 573 kötelezpéldányból származott, ez több mint 66%. A kötelezpéldány a nemzeti könyvtárnak az a jogosultsága, hogy – szintén leegyszerűsítve – az ország területén előállított publikációkból térítésmentesen, kötelező módon kapjon (példányszámot most szándékosan nem említek).

Az Országos Széchényi Könyvtár is kezdetektől élvezője volt a kötelezpéldány-intézménynek: az 1802-ben alapított könyvtár 1804-től kötelezpéldány jogosultságot kapott. Kötelezpéldány jogosultságunk természetesen ma is megvan. A sajtóról szóló 1986. évi II. törvény, illetve az ennek alapján született minisztertanácsi és művelődési

miniszteri rendeletek. Ennek ellenére az utóbbi években komoly problémáink vannak a kötelespéldányokkal. Az utóbbi években gomba módra szaporodott és szaporodó kiadók és nyomdák egy része nem tud vagy nem akar tudni a kötelespéldány rendeletről, sőt újabban olyan kiadók is jelentkeztek (!), amelyek tudatosan nem adnak le kötelespéldányt. Ellenőrzési, illetve szankcionálási lehetőségeink korlátozottak, illetve eredménytelenek.

Csak a nemzeti könyvtár szemszögéből nézve (egyelőre) a kérdést, ez azt jelenti, hogy komoly amnéziás foltok keletkeznek a nemzet emlékezetében vagy kevésbé képletesen szólva: olyan állománybeli hiányok keletkeznek, amelyek egyrészt gyakorlatilag nem pótolhatók, másrészt megkérdőjelezhetik a későbbi kutatások teljességét, illetve hitelességét. Az említett nemzetközi vonatkozásban pedig ez azt jelenti, hogy a magyar nemzeti könyvtár nem tud rendesen eleget tenni nemzetközi kötelezettségének, sem az UAP, sem az UBC programot illetően. Ezeknek a hiányoknak és hiányosságoknak a tényét nem fogadhatja el, nem veheti tudomásul a nemzeti könyvtár.

Felületesen szemlélve a dolgot úgy tűnhet, hogy megfelelő propagandával – például itt, a kiadók fórumán – el lehetne érni, hogy minden kiadó és nyomda, az újonnan alakulók is, tudomást szerezzenek a kötelespéldány rendeletről, és akkor be fogják tartani, megszűnnek a nemzeti könyvtár ilyen jellegű problémái. A dolog nem ilyen egyszerű, hiszen említettem már, hogy vannak „rosszhiszemű” nem-szolgáltatók is – kérem, higgyék el, senkit nem akarok megbántani ezzel a jelzővel.

Próbáljuk meg ugyanis a másik oldalról is megvizsgálni a kérdést: az előállítók, azaz a nyomdák, illetve a kiadók szemszögéből. Azért a nyomda-kiadó kettősség, mert általában az előállító, tehát a nyomda kötelessége beküldeni a kötelespéldányt, a nyomda viszont ezt a kiadónak leszámllazza – tehát a tapasztalatok szerint az igazi ellenérdekelte újabban a kiadó. Hadd használjam ezért a továbbiakban esetenként az „előállító” kifejezést, közösen értve alatta nyomdát és kiadót.

A jelenlegi kötelespéldányrendelet szerint – megintcsak egyszerűsítve – a könyvekből 16 kötelespéldányt kell beszolgáltatni. Ebben a rendelkezésben a megőrzési, muzeális és a regisztrációs cél mellett egy harmadik cél is el van rejtve, pontosabban nincs elrejtve, hanem lényegében deklarálva van: a könyvtárak egy körének, illetve a könyvtárak egy részének révén az ország egyes régióinak ingyenes könyvellátása. Ez a tiszteletreméltó cél elképzelhető volt a rendszerváltozás előtt, a teljes körű (a nyomdák esetében majdnem teljes körű) állami tulajdon világában, amikor ráadásul a könyvek ára sem tükrözte a reális költségeket. Magyarul: a 16 kötelespéldány nem jelentett akkora ráfizetést, de ha jelentett is, azt könnyebben tolerálta egy állami cég, mint ma egy piaci viszonyok között működő cég. (Számomra legalább úgy tűnik, hogy a könyvszakma az egyik olyan terület, ahol a leggyorsabban érvényesülni kezdtek a piaci viszonyok.) Ráadásul olyan piaci viszonyok között, illetve pénzügyi feltételek mellett, hogy az előállítók ellenérdekeltek: ÁFÁ-t, illetve ha jól tudom, jövedelemadót is kell fizetniük a kötelespéldányok után, mintha értékesítették volna őket.

Mindezeket megértve sem tehetek mást azonban, mint a nemzeti könyvtár képviselője, hogy azt mondjam: igenis minden körülmények között szükségünk van a kötelespéldányokra – mint ahogy ez általános Európában.

A megoldás nyilvánvalóan az lehet, hogy egy új jogszabályt alkotnak, amelyik kedvezőbb feltételeket teremt a kötelespéldányok beszolgáltatásának.

A könyvtárügy számára is szükség van egy új könyvtári törvényre. Ezért minden

tiszteletem és köszönetem a könyvtáros kollégáké, akik a közelmúltban egy, a minisztérium által a könyvtári törvény kérdésében összehívott szakértői értekezleten úgy foglaltak állást, hogy elsőbbséget kell élveznie egy önálló kötelespéldány törvénynek.

Melyek lehetnek egy ilyen törvénynek a fontosabb szempontjai:

- önálló legyen, tehát nem egy sajtó- vagy könyvtári törvény része;
- ne érvényesítsen ingyenes könyvtárellátási szempontokat,
- az előbbiekből következik, hogy jelentősen le kell csökkenteni a kötelespéldányok számát,

– az előállítókat érdekeltté kell tenni adókedvezménnyel (is) a kötelespéldányok beszolgáltatásában (ez gyakorlatilag azt jelentené, hogy a jogszabályt kiadó állam a kötelespéldányok költségeinek egy részét magára vállalná azáltal, hogy csökkenne az adóbevétele;

– biztosítani kell az információ és az ellenőrzés lehetőségét és szigorú szankcionálást kell bevezetni a kötelespéldányok beszolgáltatásának elmulasztása esetére.

Az Országos Széchényi Könyvtár elkészített egy törvényszöveg-tervezetet, ezt is két változatban: egy 3 példányos és egy 5 példányos (legfeljebb 7 példányos) változatra. A 3 példányos változat szigorúan muzeális, bibliográfiai regisztrálási célokat tart szem előtt, a 3 példányból 2 az OSZK-ba, 1 a KLTE Központi Könyvtárába, a „második nemzeti könyvtárba” kerülne. Az 5–7 példányos változatban már ellátási szempont is érvényesül bizonyos fokig, de még ez is elfogadható lehet az előállító könyves szakma számára.

Ismétlem, hogy csak az egyszerűség kedvéért beszélek folyton könyvről, de ez alatt mindenfajta nyomtatott (és nem nyomtatott) terméket kell érteni. Csak példaképpen említem meg, hogy a nemzeti könyvtár állományának mintegy harmadát teszik ki a Plakát- és aprónyomtatványtárunkban őrzött dokumentumok. És ez az osztályunk az, amelyiknek az utóbbi időben nagyon megnőtt az ügyfélforgalma: régi (és megújuló) cégek plakátjai és reklámanyomtatványai, gyászjelentések stb. iránt nagy az ér-

deklódés manapság. Az ilyen jellegű nyomdatermékek kötelesspéldányaival manapság még az átlagosnál is nagyobb a gond.

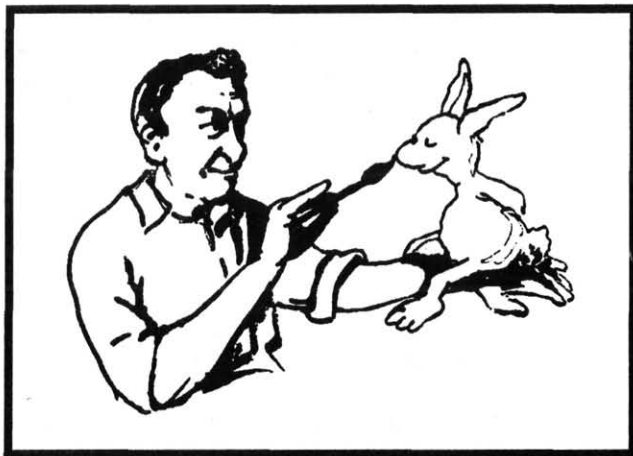
Visszatérve az új kötelesspéldány jogszabályra, természetesen az lenne a jó, ha törvényi szintű lenne. Az viszont biztos, hogy ebben a törvényhozási ciklusban nem kerül a parlament elé, és az is gyanítható, hogy az újonnan megválasztott parlament sem fog azonnal a kötelesspéldány törvénnyel foglalkozni. Félő tehát, hogy hosszú ideig fennáll ez a mai, gyakorlatilag majdnem exlex állapot. Éppen ezért én a magam részéről egyetértek *Dr. Mádl Ferenc* miniszter úrnak azzal az elképzelésével, hogy az új jogszabály legyen kormányrendelet szintű – és majd megfelelő időben (esetleg bizonyos tapasztalatok alapján módosítva) lehet belőle törvény.

De mi legyen addig is? Mint említettem, véleményem szerint most gyakorlatilag exlex állapot van. 190 olyan 1993-ban publikált könyvről van tudomásunk, amiből nem kaptunk kötelesspéldányt. És hány olyan publikált könyv van, amiről nincs is tudomásunk?! Van olyan kiadó, amelyik tudatosan nem szolgáltat be kötelesspéldányt, van egy sor nyomda, amelyik valószínűleg nem is tud a kötelesspéldány rendeletről. Van olyan kiadó, amelyik önkényesen csökkentett példányszámban szolgáltat be kötelesspéldányokat. Ez utóbbit én a lelkiismeretesség és a józan üzleti érzék keverékéből adódó megoldásnak tartom.

Ez a helyzet átmenetileg sem fogadható el az Országos Széchényi Könyvtár számára. Más eszközünk nem lévén, mégiscsak a meggyőzés, a propaganda, a rábeszélés eszközükhöz nyúlok és kérem Önöket, a kiadók képviselőit, Önökön keresztül a nyomdákat is, hogy küldjék be nekünk a kötelesspéldányokat. Azok is, akik eddig nem küldtek.

Hosszasan vívódtam, hogy kimondjam-e, leírjam-e a lényegében törvénytelenséget: legalább 3 példányt küldjenek minden nyomdatermékből. Ezért most fejemet veheti – joggal – a minisztérium, önzéssel vádolhatnak meg a korábban dicsérőleg említett könyvtáros kollégák. De – belátom, önző módon – a nemzeti könyvtár érdekeit szem előtt tartva – és itt hadd jegyezzem meg, a nemzeti könyvtár érdekei *nemzetiek* is – azt kell mondjam: a 3×190 sokkal több, mint a $16 \times 190 \times 0$.

Utalni szeretnék arra is, hogy a kötelesspéldányok megőrzése a nemzeti könyvtár-

ban az Önök, az előállítók – kiadóké és nyomdaké egyaránt – érdeke is, hiszen produktumaik így örökre regisztráltak és megőriztetnek, belekerülnek a nemzet emlékezetébe.

Nagyon örülnék, ha ez a mai rendezvény hozzájárulna ahhoz, hogy az új kötelespéldány jogszabály megjelenéséig is az 1993-as regisztrált 190 és nem regisztrált X kötelespéldány-hiány nulla lenne vagy legalábbis erősen közelítene a nullához.

Köszönöm figyelmüket.

Poprády Géza

A kötelespéldány szolgáltatás debreceni tapasztalatai

A debreceni Egyetem Könyvtár több évtizedes tapasztalattal rendelkezik a kötelespéldányokat illetően: 1952 óta megkapja a hazai nyomdatermékek teljes sorát. Emellett a hazai anyag visszamenőleges gyűjteménybe építését könyvtárunk rendszeresen végezte, az állománygyarapítás fokozott mértékben irányult a nemzeti könyvanyagban mutatkozó hiányok pótlására. Az 1976-ban kiadott új könyvtári törvény nemzeti könyvtári jelleggel ruházta fel intézményünket. E tényben a második nemzeti könyvgyűjtemény kiépítése terén negyedszázados munkával elért eredményeink elismerését látjuk. A nemzeti könyvtári funkció területén megegyezést kezdeményeztünk az OSZK-val a gyűjtő és archiváló tevékenység terén. Az együttműködés célja a kötelespéldányok gyűjtésével, feldolgozásával és könyvtári szolgáltatásával összefüggő feladatok egységes, részben megosztott megoldásának kidolgozása. Első lépésként az ún. periférikus dokumentumok területén terveztük a gyűjtőköri megosztást (plakát és aprónyomtatványok).

AZ 1978. jan 1-jétől életbe lépett új kötelespéldány rendelet szigorította a nyomdák beszolgáltatási kötelezettségét és bevezette a kötelespéldány elosztás új rendjét. Az országot 5 régióra osztották (Debrecen, Miskolc, Pécs, Szeged, Szombathely központokkal), és a régió központok kapják meg és osztják szét a kötelespéldányokat a tagkönyvtárak számára. A rendelet célja a beérkező hazai nyomdatermés egyenletes elosztása és az irodalomnak a szakterületeken való összegyűjtése, a szakkönyvtári központok erősítése.

A debreceni Egyetemi Könyvtár 1978. jan. 1-jétől a teljes kötelespéldány gyűjtése mellett, mint regionális központ, megkapta a második ún. használati kötelespéldányok szétosztásának feladatát is. A második kötelessor érkezése nem jelentéktelen előnye ellenére már a kezdetektől számos nehézséget jelent könyvtárunk számára.

Már az új kötelespéldányrend első évének lezárultával összegeztük a tevékenység legfontosabb tapasztalatait, abból a célból, hogy hozzájáruljunk a felismert problémák megoldásához.

A kötelespéldányok beszolgáltatásának és könyvtári felhasználásának új hazai rendszerét elemezve számba vettük annak előbbrevívó és a könyvtári tevékenységet hátráltató elemeit. Kénytelenek voltunk rámutatni arra, hogy – részint a kodifikáció egyes részleteibe becsúszott hibák, részint a jogszabály betűjéhez tapadó végrehajtás

miatt – a célbavett vívmányokat a szó legszorosabb értelmében eltorlaszolják a papírhegyek. E papírhegyek egyúttal eltorlaszolják a Kiadványok Egyetemes Hozzáférhetősége sikerének útját. Az érintett könyvtárak sajátosságaihoz s lehetőségeikhez képest igyekeznek gétek közé szorítani az áradatot. A DEK mint nemzeti könyvtár úgy, hogy jogi fogódzókat keresve gondosan szelektál. Nem segítheti azonban a használati sorból részesülő partner könyvtárakat, de elvi jelzéseiket kénytelen meghallgatni. A használati kötelepéldánysor gyűjtését vállaló könyvtárak nyilván az *irodalom* teljességére gondoltak, s nem a nyomdatermékekére, köztük a könyvtári gyűjtőkörbe nem illő, vagy informatív értékkel nem bíró dokumentumokéra.

Megoldási javaslatunkat az illetékesekhez továbbítottuk. Abból az elvből indultunk ki, hogy a tudományos kutatói felhasználás szempontjából információszegény dokumentumok többszörös megőrzése szükségtelen. A használati kötelepéldánysor ne szervesüljön, „osztott nemzeti könyvtárként” kapcsolódjék az egyedi profil és társadalmi funkció által meghatározott gyűjteményhez, hanem mint annak kiteljesedése a hazai kiadványok viszonylatában. Ebből természetesen konkrét következtetések adódtak mind a szelekció, mind a megőrzés adekvát kategóriáira nézve.

Javasoltuk a nyomdák és kiadók beszolgáltató gyakorlatát egységesítő, a kötelepéldányok kategóriáit a tudományos kutatás szükségleteivel összhangban meghatározó tájékoztató kiadását. Meghatározni javasoltuk a nemzeti könyvtári gyűjtés legátfogóbb kategóriáit, és ugyanígy a nyomdatermékeknek azokat a kategóriáit, amelyek a könyvtári gyűjtésnek nem tárgyai, s ezért nem beszolgáltatáskötelezettek.

A művelődési miniszter 17/1986. (VIII. 20.) MM. számú rendelete intézkedett a kötelepéldányok beszolgáltatásának új rendjéről. A Művelődési Minisztérium külön intézkedésének megfelelően a debreceni Egyetemi Könyvtár 1987. január 1-jétől megkapja az OSZK-hoz beszolgáltatott *hanglemezek, hangszalagok, diafilmek és diaképek* egy-egy sorozatát, amelyeket állományba építve olvasói körben hasznosít.

1991-ben összegyűjtöttük a *kötelepéldány mechanizmus* gyakorlati tapasztalatait és problémáit, amelyek közül legfontosabbak a következők voltak: 1. a kötelepéldányok be nem érkezése; 2. a korábbi években megjelent, ún. szamizdat kiadványok – amelyek esetében nem működött a köteles szolgáltatás – hiányoznak a gyűjteményből; 3. lehetetlenné válik a kiadványok tételes ellenőrzése a nemzeti gyűjtemény teljessége érdekében, a köteles szolgáltatás esetlegessé válása miatt gyakran a megőrzésre érdemes kiadványok nem jutnak el könyvtárunkhoz; 4. beszolgáltatott, de dokumentatív értékkel nem bíró, efemer kiadványok esetében célszerű lenne egy esetleges előválogatás az OSZK elosztó központjában; 5. célszerűnek látszik új válogatási szempontok kidolgozása; 6. felül kell bírálni az időszaki kiadványok regionális sorának eddigi gyűjtési rendjét; 7. a regionális sor megőrzését illetően válogatási és selejtezési joggal kellene felruházni a könyvtárakat a helyi igényeknek megfelelően, a megyei napilapokat a második sorból csak az érintett megye őrizze meg. Az őrzési időt a hírlapoknál tíz év helyett egy-három évre lehetne csökkenteni, a folyóiratok esetében is egy optimálisabb időtartam megállapítása lenne szükséges. Néhány kiadványtípus megőrzésére egyáltalán nincs szükség.

A regionális kötelepéldányok szétosztásáról megbeszélést tartottunk a partner könyvtárak munkatársaival.

A közjő előmozdítása érdekében az érdekelt regionális központok, illetve illetékes könyvtárak számára – az OSZK közvetítésével – felajánlottuk a könyvtárunkhoz érkező második (regionális) kötelepéldány sorozat időszaki kiadványait, azokat a helyi

érdekeltségű periodikákat, amelyek megőrzése, használatása a helyi illetékesség alapján a megyei könyvtárakban nagyobb határfokú.

A továbbiakban megpróbáljuk a jelenleg érvényes kötelepéldány rendelet tapasztalatait számba venni. Megpróbáltunk választ keresni arra, hogy mi a tudományos célú kötelepéldány alapvető funkciója; indokolt-e a legfontosabb sajtótermékekből a 16 példányos felső határ; szükséges-e a rendelet mellékletének a feleségét, illetve a példányszámot szűkítő vagy bővítő revíziója; célszerű-e a könyvtári rendszeren belüli elosztás rendje; foglalkozunk a sajtótermékek előállítóinak a forgalmazás korlátozásához való igényével, végül szerény összegzésben fogalmazzuk meg javaslatunkat.

1. Mi a tudományos célú kötelepéldány alapvető funkciója? A 17/1986. MM rendelet által meghatározott három cél: a) nemzeti könyvtári gyűjtés és megőrzés; b) nemzeti bibliográfiai nyilvántartás; c) könyvtári rendszerben való hozzáférhetővé tétel.

Az eredeti fő cél nyilvánvalóan az első két funkció megvalósítása (az utókor számára történő archiválás és feltárás), amelyből a második funkció a jelen számára is mankóul szolgálhat a kiadványok dzsungelében (pl. felhívhatja a figyelmet kereskedelmi forgalomba nem kerülő kiadványokra). A harmadik cél az esélyegyenlőséget biztosítja az ország különböző pontjain élő kutatók és érdeklődők számára, nem helyettesítheti azonban a tömegesen és kurrensen jelentkező igények vásárlás útján történő kielégítését az egyes könyvtárak részéről. A fenntartókat is meg kell győzni arról, hogy az egyes könyvtárak törzsállománya csak vásárlással biztosítható. Az utóbbi évek tartós kiadványdömpingje, s az információs értékkel nem bíró, illetve a gyorsan avuló kiadványtípusok előtérbe kerülése megkérdőjelezi, hogy tartható-e még és szükséges-e a szó fizikai értelmében teljességre törekedni a nemzeti dokumentumtermés megőrzésekor. Az „egy adott kor dokumentumtermésének reprezentatív megőr-

zése” – célkitűzés talán teljesíthetőbb és célravezetőbb lenne. A nemzeti gyűjtőkör szempontjából érdektelen és értéktelen kiadványok egyre nagyobb mennyisége súlyos terheket ró a nemzeti gyűjtőkörű intézményekre (pl. a raktári férőhely hiánya), s éppen a kurrens igények gyors kielégítését veszélyezteti.

A gyűjtési kört, összehangolva a nemzeti könyvtárakkal és a régióközpontokkal, szűkíteni kellene, illetve be lehetne vezetni a *reprezentatív megőrzés fogalmát* (adott cím adott időszakra vonatkozó néhány számának archiválása).

2. Indokolt-e a legfontosabb sajtótermékekből a 16 példányos felső határ? Ismét le kell szögeznünk, hogy az állam és az önkormányzatok kötelességét és felelősségét a könyvtárak megfelelő beszerzési keretének biztosítására országosan nem helyettesíthetik a kötelezpéldány szolgáltatás keretében kapott sajtótermékek még akkor sem, ha erre anyagi okok miatt pillanatnyilag több könyvtár rákényszerül.

A fontosabb magyar tudományos folyóiratok sorra megjelenési gonddal küzdenek, több meg is szűnt közülük. Ezek a folyóiratok még meglévő potenciális vevőkörüket veszítenék el, amennyiben a tudományos intézmények és könyvtárak a kötelezpéldányokra támaszkodnának az igények kielégítésekor. Az állam mellett az adott intézményeken múlik, fennmarad-e vagy elsovad a magyar tudományos folyóirat-kiadás. Az időszaki kiadványok iránti igény egyébként legtöbbször a megjelenés idején jelentkezik legerőteljesebben, így a kötelezpéldányokra való várakozással fennáll annak a veszélye, hogy egy adott periodika késve, hiányosan vagy egyáltalán nem érkezik meg a könyvtárba, s közben már a vásárlás útján történő hozzájutás is nehézségekbe ütközik.

Meggyőzően lehet érvelni amellett, hogy a legfontosabb sajtótermékekből indokolt a 16 példányos felső határ. A kérdés csupán az, mit nyilvánítunk „legfontosabb sajtótermék”-nek.

Amennyiben az OSZK-ban válogató minden könyvtár részesedési igényét jogosnak lehet tekinteni, szükséges a 16 példány.

Ha a Budapesten válogató könyvtárak száma csökkenthető, szükséges lehet a legfontosabb sajtótermékekből 8+x számú budapesti könyvtári példány (OSZK 2 pld., KLTE 1 pld., 5 régióközpont 1–1 pld.).

Elképzelhetőnek tartunk azonban ettől radikálisabb változtatást is.

3. Szükséges-e a Rendelet mellékletének a féleséget, illetve a példányszámot szűkítő vagy bővítő revíziója? A kötelezpéldányok köre egyrészt szélesebb, másrészt szűkebb a kutatók és a gyakorlati szakemberek által igényelnél.

Az előbbieken már szót ejtettünk a dokumentumtermés felhígulásáról, az efemer kiadványok egyre nagyobb arányáról, és a gyors avulás tényéről. Az említettekkel összhangban mentesíteni kellene a beszolgáltatási kötelezettség alól (a megjelenési példányszámtól függetlenül) az alábbi kiadványtípusokat:

– Testületek, állami szervek, intézmények, vállalatok, társadalmi és tömegszervezetek, egyesületek, egyházak belső működésére vonatkozó kiadványok (munkavédelmi, tűzvédelmi, balesetvédelmi és egyéb útmutatók, ügyviteli szabályzatok, hírlvelek stb.).

– A kötelezpéldányok használati sorában az országos hírlapok mellett minden vidéki elosztási központ csak a régiójába tartozó helyi jelentőségű kiadványokat kapja meg (ez szintén a beszolgáltatási példányszám csökkentését vonná maga után). A helytörténeti anyag bázishelyei az őrzés és a feltárás szempontjából a megyei könyvtárak lehetnének.

Az információs értékkel nem bíró pletykalapok, rejtvényűjságok stb. esetében, a kurrens igények kielégítése után, el lehetne gondolkodni a reprezentatív megőrzés bevezetésén, a hirdetési lapok őrzési idejét pedig limitálni kellene.

Más oldalról, beszolgáltatási fegyelmetlenség vagy az alacsony megjelenési példányszám miatt időnként fontos, kereskedelmi forgalomba nem kerülő dokumentumok maradnak ki a kötelese példány szolgálat köréből.

Ezenkívül kortörténeti dokumentumokként nagyon hiányoznak az elmúlt évtizedek szamizdat kiadványai, amelyeket visszamenőleg is érdemes lenne megpróbálni összegyűjteni.

Úgy gondoljuk tehát, hogy a rendelet mellékletének revíziója időszerű lenne, pl. a megyei, városi stb. hírlapok 16 példányos beszolgáltatási kötelezettsége a könyvtári hasznosítást illetően bizonyára túlzott igény (elég lenne az OSZK, KLTE példányán túl minden megyének a saját hírlapjait gyűjtenie).

Megfontolandó a használati kötelese példányok – amennyiben az új rendelet jogosnak ítéli fenntartásukat – néhány típusának megőrzési idejére csökkentést bevezetni.

4. Célszerű-e a könyvtári rendszeren belüli elosztás rendje? A mostani elosztási rend a mi területünkön célszerű. A használati köteles példányokból (2. sor) néhány dokumentumtípust illetően az elosztásban résztvevők köre bővíthető lenne.

A tiszántúli régió speciális helyzetben van: a KLTE Egyetemi Könyvtár egy teljes köteles sorral rendelkezik a használati mellett, s valamennyi kötelese példány szolgáltatásban részesülő könyvtár Debrecenben található. Ennek következtében a hírlapok vonatkozásában jelentős duplum anyaggal rendelkezünk. A Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár raktározási gondok miatt képtelen az összes megyei hírlap és közlöny tárolására (úgy érzik, nincs is rá igény). Szerintük elegendő lenne a régió vagy csak az adott megye kiadványait megkapni és megőrizni. Ez a szempont valószínűleg a többi régióban is felmerül: a használati sor regionális kiadványait csak az érdekelt régióba kellene elküldeni.

A műszaki irodalom használati sorát részben átveszi az Ybl Miklós Főiskola könyvtára, de jelentős részét, elsősorban a periodikus anyagot nem tudjuk kinek adni a régióban, kellő hasznosításuk jelenleg kérdéses.

Az időszaki kiadványok, különösen a napilapok, jellegüknél fogva gyorsan avul-

nak, felesleges tíz évig őrizni őket. Az őrzési határidőt a hírlapoknál és a gyorsinformációs anyagoknál egy-két évre lehetne csökkenteni és a folyóiratok, évkönyvek esetében is érdemes lenne elgondolkodni az optimális időtartamon (pl. három év).

Néhány kiadványtípus (hirdetési lapok, rejtvényújságok, műsorfüzetek) megőrzésére a tárgyévén túl egyáltalán nincs szükség.

5. A sajtótermékek előállítóinak a forgalmazás korlátozásához való igénye. A korábbi években felsőbb utasításra, politikai szempontok alapján korlátozták bizonyos dokumentumok hozzáférhetési körét. Ezeket a korlátozásokat ma már feloldották. Amennyiben maga a sajtótermék előállítója kívánja szűkíteni kiadványa nyilvános hozzáférhetőségét, hiszen eleve egy meghatározott kör számára adta ki bizalmas jelleggel, ezt a jogát tiszteletben kell tartani, s jogi garanciákkal is biztosítani kell. Ilyen esetben a későbbi kor számára való megőrzés lehet a fő cél, amelyet csak az előállító engedélyével szabadna kutatási vagy egyéb célból esetenként feloldani. Célszerű lenne megerősíteni azt a gyakorlatot, hogy a kiadvány borítóján jelzett „Belső használatra”, „Bizalmas” stb. korlátozást a könyvtár köteles figyelembe venni, és a könyvtárosok ezeket a dokumentumokat csak a kiadó engedélyével használhatják. Külön szabályozást igényel a hatóságilag betiltott periodikák kezelésének kérdése.

Összegezve véleményünket: A hungarikumok archiválásánál és nyilvántartásánál a fizikai teljességre való törekvés helyett a *reprezentativitást* kellene célul kitűzni, tekintve, hogy a kiadványtermés annyira felduzzadt és felhígult (egyre több az információs értékkel eleve nem bíró vagy gyorsan avuló periodika és egyéb kiadvány).

A gyűjtőkör nagysága, az őrzési helyek számának és idejének meghatározása szoros együttműködést és egyeztetést kíván az érintett könyvtárak részéről (különösen az OSZK és a DEK esetében).

Kialakítandó kategóriák: archiváljuk és feltárjuk; válogatva, reprezentatív jelleggel őrizzük és tárjuk fel; 1–3 évig őrizzük feltárás nélkül; csak a tárgyévben őrizzük feltárás nélkül; nem gyűjtjük.

A használati sor regionális anyagát csak az adott régió kapja meg. A helyismereti anyagok gyűjtését és szolgáltatását őrzési és feltárási kötelezettséggel a megyei könyvtárak vállalják fel.

Gondot kell másfelől az is, hogy *nem lehet érvényt szerezni a törvénynek, a magyar könyvtermés évek óta csonkán marad.* Ennek megoldása érdekében mihamarabb szükség lenne egy megfelelő érdekeltségi rendszer megteremtésére, pl. adójóváírás, a könyvpiacot átölelő tájékoztató, amely egyúttal reklám is, állami szubvenciók beiktatása stb. Nyugati mintára állandó jelleggel kellene létrehozni egy kereskedelmi jellegű „Books in Print”-kiadványt (a periodikákat is tartalmazná), amelyre történet már jelentős és elismerésre méltó próbálkozások. Ebben a reklám miatt (híradás a dokumentumról) az egyes kiadók és nyomdák érdeke szerepelni. A könyvtárak a kiadvány segítségével maguk dönthetnék el, hogy olvasótáboruk ismeretében milyen periodikákat és hány példányban szereznek be frissen, a megjelenés időpontjában. A kötelespéldány beszolgáltatás csak archiválási célt szolgálna, természetesen alacsonyabb beküldési példányszámmal. A pillanatnyilag „ingyenes” használati sor kezelése, szétszétválasztása, nyilvántartása, ide-oda utaztatása és a raktári férőhely biztosítása az óriási „töltelék”-anyag miatt valószínűleg többbe kerül az államnak, mintha a beszerzéshez nyújtana nagyobb segítséget az egyes könyvtáraknak!

Kiegészítésül: A Debreceni Egyetemi Könyvtár felveti a hazai CD-ROM-ok köteles példányonkénti beszolgáltatásának javaslatát. Ma már hazánkban is több CD-

ROM előállításáról van tudomásunk, ezek iránt egyre nagyobb a közönség érdeklődése. Mind az OSZK, mind a KLTE Egyetemi Könyvtára rendelkezik azokkal az eszközökkel, amelyek a CD-ROM-ok használatát lehetővé teszik. A nemzeti gyűjtemény teljessége is azt kívánja, hogy ez az információ-hordozó, mint típus is a teljesség igényével gyűljön a nemzeti könyvtárakban!

Végül, de nem utolsó sorban felvetjük a hazai dokumentumtermés könyvtári feldolgozásának kérdését, amelynek megoldása sokáig nem várthat magára. A jelenlegi gyakorlat gazdaságtalan, több intézmény (OSZK, KLTE, regionális könyvtárak) párhuzamosan elvégzik ugyanannak az évi kb. 10–12 ezer magyar nyomtatványnak a feldolgozását.

Reméljük, hogy az új köteleispéldány-törvény megoldást hoz a köteleispéldány beszerzési rendjére vonatkozóan, a számítógépes rendszerek elterjedése és ésszerű alkalmazása pedig a jelenlegi feldolgozási gyakorlat ésszerűsítésére.

Gomba Szabolcsné

Középtávú képzési koncepció

Vitaanyag

Bevezetés

A Művelődési és Köznevelési Minisztérium Könyvtári Osztálya megbízásából készült a dolgozat – figyelembe véve a minisztériumból érkezett instrukciókat. Ezek szerint: „A tárgyalások megkezdéséhez szükségesnek látjuk olyan vitaanyag elkészítését, amely egyrészt leírja a képzés rendjét, tisztázza azokat a félreértéseket, amelyek ma a képzéssel közismertek, másrészt az oktatási rendszer új törvényei, az Európai Közösség képzési gyakorlata és a hazai könyvtári feladatok alapján javaslatot tesz középtávú képzési koncepciókra” – idézet a levélből.

Igyekeztünk megfelelni a megrendelésnek, s ha valaki azt vetné szemünkre, hogy ennél jóval kevesebbre tudunk vállalkozni, annak azt feleljük, olyan helyzetben vagyunk, amelyben saját pályánk körvonalait sem érzékeljük megfelelően: sok a bizonytalanság, a kiforratlan kérdés, jóllehet évek óta próbáljuk meglegelni a legbizonyosabban célhoz vezető utat.

Ennek jegyében szinte már menetrendszerűen 5–10 évenként készül koncepció a könyvtárosképzés megújítására, rendszerszerűvé tételére. (1. sz. melléklet)

A koncepciókról bizottságok értekeznek hosszasan, különböző szakértők csiszolják az anyagot, esetleg konferenciára is összehívják az érdekelteket, aztán lényegében minden marad a régiben, illetőleg, az érdekeltek saját pillanatnyi helyzetük szerint változtatnak az éppen érvényes erővonalak irányába. Tekintsünk bele az előzményekbe.

Magyarországon 1949 óta van iskolarendszerű – egyetemi szintű – könyvtárosképzés. 45 év elteltével még mindig arról beszélünk, hogy mi legyen a képzés tartalma, és milyenek legyenek a képzési keretek.

A gyakorló könyvtárosok, a „szakma” és a könyvtáros oktatók között évtizedek óta

konfliktusok feszülnek. A munkáltatók friss diplomásokat szeretnének alkalmazni, de ritkán jutnak hozzájuk. Nincsenek elegendően, és akik vannak, azok se mind könyvtárosként képzelik el a jövőjüket. Ha mégis könyvtárba kerül a végzett hallgató, többnyire mindkét fél, tehát a munkáltató is csalódott. Mindketten mást vártak, „nem ilyen lovat akartak”.

A gyakorló könyvtárosok és az intézményes képzéssel foglalkozók konfliktusait meg kell értenünk. Eltérő a helyzetük, más a nézőpontjuk, mások az ismeretekkel kapcsolatos orientációik. A gyakorló könyvtárosok pragmatikusok, nekik a közvetlen hasznosíthatóság a fontos. Az egyetemeknek azonban tudatosan kerülniük kell a prakticista szakképzést. Ugyanakkor magas szintű elméleti összefüggéseket, ismereteket, koncepciókat, széles látókört, problémaérzékeny értelmiségi szemléletet kell meggyökereztetniük. Ezt kívánna az említett bizonytalanság is.

A világ gyorsan változik körülöttünk. A változások nem hagyják érintetlenül a könyvtárakat sem. A folyamatos képzés létszükséglet. A változásokkal számolni kell, nem a mindenkori gyakorlatot kell az oktatásban első helyre tenni, hanem a viszonylag *stabil szakmai elveket és elméleti ismereteket*. Fel kell készíteni a hallgatókat arra, hogy a változásokat elkerülhetetlennek fogják fel, legyenek rugalmasak és alkalmazkodók, hogy megkönnyítsék a szükséges változásokat. A munkalélektanból tudjuk, hogy a változásoknak való ellenállás az energia és az erőforrások tékozlásához vezet. A könyvtárosképzés fontosabb annál, hogysem kizárólagosan az oktatókra bizzuk. A gyakorló könyvtárosoknak is legyen beleszólásuk. Kísérletet kell tenni az álláspontok közelítésére.

A képzés rendje

Hazai könyvtárosképzésünk három lépcsős szerkezetű vázra épül, bár ez valójában két szintet jelent. Mondhatni két szint+galéria. (Asszisztens – főiskolai – egyetemi képzés.)

A hármas osztódás megfelel az IFLA-ajánlásoknak, azaz a nemzetközi gyakorlatnak, és a könyvtárügy hagyományos tagozódásának. Ez a hármas struktúra távlatilag megfelelőnek tetszik.

A rendszerben idegen elem a tanítóképző főiskolákon folyó szakkollégiumi képzés, melyet a hatályos besorolási rendelet felsőszintű szakképzésnek minősít. Rendszerbeli szerepüket keresve a legkülönbözőbb képzési alakzatokat produkálják. Feladatuk eredetileg a tiszteletdíjas általános iskolai könyvtárosok felkészítése lett volna. (2. sz. melléklet.)

Az 1. számú melléklet a jelenlegi képzési rendet mutatja be – az iskolarendszerűt és az iskolarendszeren kívülit.

A 2. számú melléklet a jelenleg érvényben lévő „átjárhatóságot” illusztrálja.

A 3. számú melléklet a javasolt rendszert mutatja be. Ez két területből tevődik össze: a) elsődleges könyvtárosképzés; b) másodlagos könyvtárosképzés.

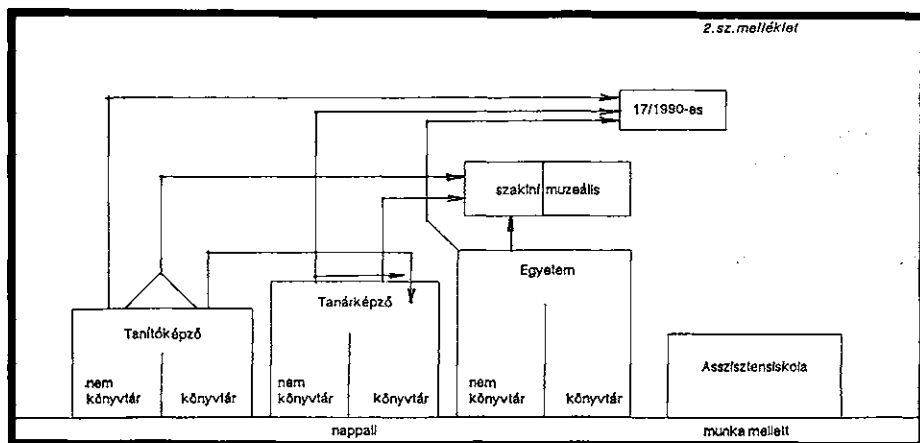
Elsődleges könyvtárosképzésnek azt hívjuk, amikor érettségi után a jelöltek továbbtanulásukat könyvtároshallgatóként kezdik meg. Másodlagos könyvtárosképzésen pedig azt értjük, hogy érettségi után valamely más felsőoktatási intézményben folytatják tanulmányaikat, és csak ezt követően szerzik meg a könyvtári ismereteket.

1. sz. melléklet

Iskolarendszeren belüli képzés		Iskolarendszeren kívüli képzés (a 17/1990-es rendeleti szerinti)
PhD	ELTE BTK	
Posztgraduális	ELTE BTK	
(feltétel: felsőfokú iskolai végzettség)	szakfői	
	muzeális	
Egyetem	ELTE BTK nappali	
	KLTE TTK nappali + másoddiplomás	Felsőszintű szaktanfolyam (2 év) munkakörré képesítő
Főiskola (tanárképző)	ELTE TKF nappali + másoddiploma	
4 év	Szombathely	
	Nyíregyháza	
	Szeged	
	Eger	
Főiskola (tanítóképző)	Jászberény	
3-4 év	Baja	
	Békásceba	
	Esztergom	
	Zsámbéki stb	
Feltétel: érettség		Asszisztentskola Feltétel: érettség + könyvtárosi munkakör Szakmunkásképzés: könyv- és papírrestaurátor raklárkezelő

Az elsődleges könyvtárosképzésnek szintén két formája van: iskolán belüli és iskolarendszeren kívüli képzés.

Az iskolarendszeren belüli képzés – akár egyetemi, akár főiskolai szakon történik, első két éve jelentenő a könyvtári szakismereti minimumot, amit minden hallgatónak el kell sajátítania. Ezt követően eldöntheti a hallgató: folytatja-e tanulmányait a főiskolán, illetve egyetemen avagy könyvtárosként korábban elhelyezkedik. Ebben az esetben féléves program szerint, könyvtári gyakorlat után könyvtárasszisztens vizsgát tehet a 17/1990-es rendelet szerint kijelölt központi vizsgabizottságot működtető szervnél.

Az egyetemi és főiskolai képzés folytatásához kívánatos többféle szakirányultságot beépíteni (pl. közművelődési, szakkönyvtári, könyvtárostanári stb.). Emellett a képzés – jellegének megfelelően – általános maradhatna.

A munka melletti asszisztensképzés két és fél éves (1100 órás) tantárgyait a főiskolán lehetne kiegészíteni további 2,5 éves időtartamban (ld. szegedi főiskolai képzés!).

Az egyetem, főiskola könyvtárosi diplomája után következhet az új diplomát nem jelentő, posztgraduális szakspecifikus képzés, illetve a tudományos fokozatot előkészítő PhD kurzus.

Az eredetileg nem könyvtárszakon tanultaknak csak a saját iskolafokozatuk szintjén lehet másoddiplomát szerezniük – és csak iskolarendszeren belül. Ha ellenben megelégszenek egy szűkebb szakterülettel, akkor továbbra is szerezhettek egy-egy munkakörre képesítést. Ez a végzettség mindig csak adott munkaterületre vonatkozik, és iskolarendszeren kívüli képzési forma.

Rendszertani zavarok és a kibontakozás lehetőségei

(A képzési rendszerrel kapcsolatos követelmények)

Az egyes szakmai ismeretszintek *egymásra épülése*, a tantervek ehhez igazodó összehangolása még sok kívánnivalót hagy. Az erre irányuló törekvések évek óta meg-megújulnak.

1988-ban a minisztérium, az egyetem és a KMK konferenciát szervezett Jászberényben a kérdés tisztázására. A hatás nem számottevő. A képzési bizottság erre mutató szándékai se hoztak kézzel fogható eredményt.

Az ELTE évek óta igéri a másoddiplomások és a tanárképző főiskola könyvtáros oklevéllel rendelkező képzésének szétválasztását – mégis, mind ez ideig, a kétfajta képzés összerosódik (ld. szakinformátor képzés – a jelentkezés feltétele felsőfokú iskolai végzettség!).

Teendők

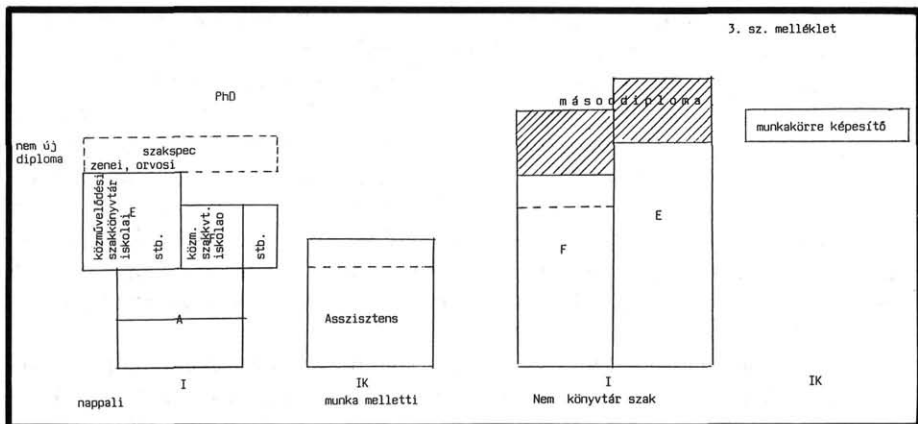
Első feladatcsoport: A fővonal kitisztítása.

- Készüljön el a tananyag tárgyszójegyzéke;
- határozzuk meg, mi tartozik az alapstúdiumba, mi a könyvtárosi minimum, amit minden szinten tanítani kell;
- fogadjuk el, hogy a főiskolai képzés és az egyetemi képzés nemcsak tananyag-mennyiségben, hanem annak összetételében és az oktatás jellegében is eltérő. A tananyag megközelítésében is vannak különbségek; a főiskola gyakorlati szakembereket képez, az egyetem szerepéből adódóan elméletibb;
- ezek után lehet a képzést összehangolni, a szinteket elkülöníteni. (Ld. a 3. sz. mellékletet!)

Második feladatcsoport. A mellékvonalak kitisztítása.

- Teremtjük meg az átjárhatóságnak nemcsak a lehetőségét, hanem világos rendjét is a felsőoktatási törvény adta keretek között!

A lépcsőfokok:

- a tanítóképző főiskolák szakkollégiumainak ismeretanyagát a tanárképző főiskolákon jól illeszkedő kiegészítő tantervvel lehessen kapcsolni;
- a tanárképző főiskolák könyvtárszakát pedig az egyetemen a fentiekhez hasonlóan külön erre a célra tervezett tantervvel egészítsék ki;
- válasszuk ketté az azonos szintű másoddiplomás, és az új lépcsőt jelentő kiegészítő képzést (a KLTE ebben a tekintetben példászerűen konzekvens);
- valódi szakspecifikus stúdiumokat honosítsanak és hirdessenek meg, akár az oktatói intézményekben, egyetemeken, akár azokon kívül, de konvertibilis tartalommal. Ez egyetemi és a főiskolai alapokra épülne, és egy speciális területre bővítené ki az ismeretanyagot. (Ld. munkaköri szakképzés!)

A továbbképzésben a szakspecifikációt ellátó tanfolyamokat, melyek egy bizonyos szakismereti ág folyamatos korszerűsítését hivatottak biztosítani, az általános alapvégzettségüktől függetlenül, minden felsőfokú könyvtáros számára (megkülönböztetés nélkül) hozzáférhetővé kell tenni.

Harmadik feladatcsoport: Az iskolarendszerű és az iskolarendszeren kívüli képzés átjárhatóságának megvalósítása.

Az iskolarendszerű képzést a felsőoktatási törvény, az iskolán kívüli képzést a szakképzési törvény és a 17/1990-es művelődési és közoktatási miniszeri rendelet szabályozza. A 2/1993-as képesítési és besorolási rendelet mindkettőt figyelembe veszi és elismeri. Van emlékünkről, hogy az iskolarendszeren kívüli képzés hátrányos megkülönböztetése milyen képtelen és igazságtalan helyzeteket eredményezett a korábbi években. Ezt elkerülendő, követelmény ezen a téren is a nyitott folyosó elve, vagyis a képzés átjárhatóságának biztosítása.

Ezért az asszisztensképzés ismeretanyagát (könyvtárosi minimum) célszerű beépíteni a felsősintű képzés első négy szemeszterébe, hogy a nappali képzés keretében is lehessen ilyen végzettséget szerezni. Ha valaki a nappali tanulmányait 2 év után befejezi, és könyvtárban helyezkedik el, egy kötelező 1/2 éves szakmai gyakorlat után módja legyen asszisztens vizsgát tenni a központi vizsgabizottság előtt. És viszont – ha könyvtári alkalmazásban munka mellett elvégzi valaki az asszisztens iskolát, felvételizhessen a főiskolára. (Ld. a Szegedi Juhász Gyula Főiskola gyakorlatát!) Ehhez azonban felülvizsgálandó az asszisztens képzés tanterve, időtartamát is módosítani lehet 2,5 évre.

– A munkakörre képző felsőszintű tanfolyamok közül néhányat szakspecifikussá lehetne fejleszteni és iskolai keretek közé illeszteni.

Negyedik feladatcsoport: A képzés szellemi műhelyeinek rangemelése.

Kevés számú, de jól felszerelt, és felkészült tanárokkal dolgozó képzési hely legyen, jól ismerhető tulajdonságokkal. Talán könnyű egyetérteni ezzel, a valóság azonban más. Gombamód szaporodnak a képzési kísérletek. Egy-két fős főiskolai tanszékek vállalkoznak olyan igényű képzésre, amit képtelenek tisztességesen ellátni! A képzés színvonalának szakmai garantálása látszik kívánatosnak. A felsőoktatási törvény előírja az akkreditációs feladatokat. Félő, hogy ennek csak formális lesz a szerepe. Ha túl sok helyen folyik könyvtárosképzés, a színvonal sem garantálható. Sőt, bizonyos, hogy elkerülhetetlenül csökkenni fog. Ez nem szorul további indoklásra. (Jelenleg az érintett tanszékek ezt a dilemmát úgy próbálják megkerülni, hogy a követelményeknek formálisan tesznek eleget, valójában ők maguk is elégedetlenek teljesítményükkel.)

Ötödik feladatcsoport: A pályatársak szíves fogadása.

A pályaválasztás évtizedek óta arra figyelmeztet, hogy a könyvtáros nem születik, hanem „lesz”. Ismereteink szerint megnövekedett azoknak a száma, akik valamilyen más főiskolai, egyetemi diplomával rendelkeznek és könyvtárban dolgoznak, könyvtárosi végzettség nélkül. A *másoddiplomás képzés* és a munkakörre képesítő tanfolyamok felvevő kapacitását növelni kell. Szélesíteni kívánatos a posztgraduális képzés kereteit az egyetemi tanszéken.

Az egyetemek és főiskolák könyvtár szakán végzettek számára tág lehetőséget kell biztosítani a *szakspecifikus* képzést nyújtó 1–2 éves tanfolyamokon. Megszervezése úgyszintén szükségesnek látszik a továbblépés érdekében a PhD fokozat megszerzése mellett. A PhD tudományos elméleti irányultságú, a szakspecifikus képzés a gyakorlati szakembereknek jelenthetne továbbtanulási lehetőséget.

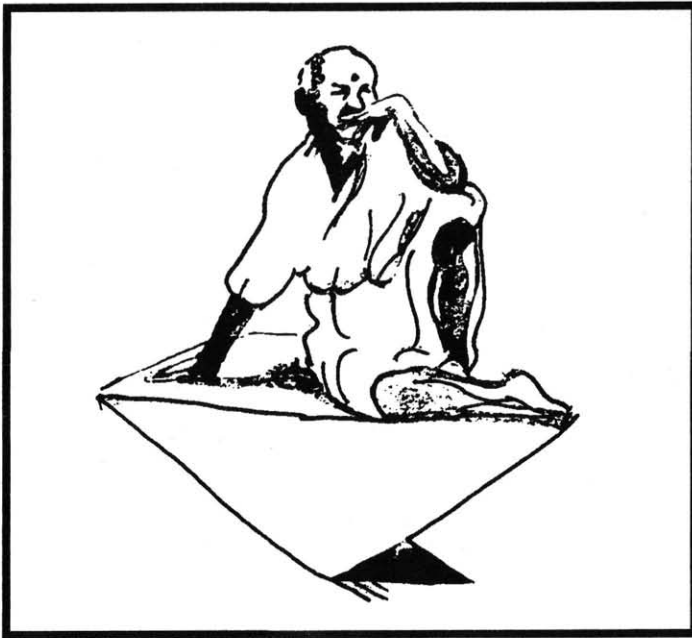
Hatodik feladatcsoport: Mit oktassunk, hogy oktassunk?

Az oktatás *belső feltételrendszerének* megváltoztatása részben a költségemelésben, részben magukon az intézményeken múlik. Mit tartanak fontosnak, mennyire adnak a tisztességre, igyekeznek-e átfogóan megalapozni műhelyszellemüket, hogy előkészítsék a hallgatókat az önálló életre, a tanulásra, a szakmai alkotókészségre és a munkakör változtatására. Ki tudják-e fejleszteni a hivatástudatot, a hajlandóságot a megújulásra, a szakma korszerűsítő előbbrevitelére? Képesek-e az intézmények tantervei változtatásokon túli tantárgyi revízióra, meg tudják-e találni a megfelelő módszereket a tárgyak oktatásához?

A képzés tartalmi továbbfejlesztése, a képzés szakmai színvonalának emelése téren, a felsőoktatási törvényben szereplő „Akkreditációs Bizottságoknak” bizonyára fontos és meghatározó szerepük lesz.

A könyvtáros- és informatikusképzés struktúrája és tartalma erősen módosulni fog a következő évtizedekben, ahogy az ország egyre inkább információs társadalommá válik. A fiatal nemzedékek egyre növekvő mértékben ennek a társadalomnak lesznek a hívei, Garfield szavaival: „a szükséges információ gyors és kényelmes szolgáltatása mindennapi dologgá válik”.

A számítógépes és kommunikációs technológiák rohamos fejlődése a szakma minden területét átalakítja. A felsőfokú könyvtárosképzésben egyrészt a meglévő kurzusok tartalma jelentősen kibővül a technológiai komponensekkel, másrészt az oktatásban nő az új kurzusok szerepe (rendszerelemzés, rendszerszervezés, online informá-

ciókeresés, szoftverfejlesztés, adatbázisok üzemeltetése stb.). A hagyományos tárgyak időszerűsége és népszerűsége csökken. Hiba volna azonban elhanyagolni az olyan „tradicionális” tárgyakat, mint a formai feltárás és az osztályozás, az információ megszervezése a könyvtári szolgáltatások alapja. A számítógépek alkalmazása aligha módosítja az alapvető információs szervezési elveket. A történeti szemlélet kialakítása pedig csak a történelem tanulmányozásával érhető el.

Hetedik feladatcsoport: A szakmai színvonal emelése.

Tantervi revízió, korrekció, tantervelemzések szükségeltetnek. A nemzetközi téren történő változásokat a kooperációs képesség érdekében szorosan követni kell.

Az iskolarendszerű képzés és továbbképzés, valamint az iskolán kívüli képzés és továbbképzés egymáshoz való szervezeti közelítése tartalmi oldalról is megoldást követel. *(Ld. 3. sz. melléklet!).*

Bizonyos, hogy a képzés tantervi felépítését meg kell változtatni, kiváltképpen a felső szinteken. A leíró, egymásra épülő stúdiumok helyett a problémaközpontú, koncentrikus struktúra felé célszerű haladni.

– Eseményképünk legyen a művelt, nyitott szellemű, igényes, jó színvonalú, tájékozott, attraktív, hivatástudatra nevelni képes *sikeres tanár*. Azok tanítsanak, akik nemcsak tudják a szakmájukat, de szeretettel át is tudják adni másoknak a tudást, és gondolkodásra tudják szoktatni a hallgatókat. Szomorú élmény az olyan tanár, aki nemcsak az órán, de még a vizsgán is a jegyzeteit silabizálja. Hiba és hitelrontás, ha többet várunk a hallgatótól, mint amennyire magunk képesek vagyunk.

– Csak az oktathasson, aki a „szakma” által delegált zsűri előtt bizonyította, hogy azt a tárgyat, amit tanítani kell, tudja is, és tájékozott annak újdonságaiban. Lehet,

hogy valaki egyetemi diplomával, tudományos fokozattal rendelkezik, de életében nem dolgozván könyvtárban, nem tudja hitelesen tanítani pl. a formai feltárást.

– Hasonló célt szolgál az azonos tárgyat oktatók rendszeres és állandó kapcsolata egymással. Egyeztető fórum működtetésére kísérletet tett a KMK a 80-as évek végén, de akinek igazán szüksége lett volna rá, elbliccelte vagy nem is jelentkezett.

– Senki ne tanítson kettőnél több tárgyat! Minden tárgy valójában külön tanárt kíván. Ne áltassuk magunkat, hogy polihistorok vagyunk. Hívjunk meg külső szakembereket, bízzunk meg szakértőket, hacsak lehetséges.

– A képzés módszertanában is változások szükségesek. A tantárgyak egyedi sajátos didaktikát kívánnak. Az előadásos módszert váltsa fel a személyes élményt adó tudásszerzés felkínálása. A könyvtárosképzés ügyének szószólói mindig szívesen hivatkoznak arra, hogy ez ugyanolyan, mint bármely más értelmiségi pálya, bármely más foglalkozás, amelyhez huzamos előtanulmány és utánpótlás szükséges.

A valóság az, hogy egyrészt ugyanolyan, mert huzamos előtanulmányok és rendszeres utóképzés szükségeltetnek a pálya biztonságához, másrészt nem ugyanolyan, mert a legtöbb szellemi foglalkozáshoz vezető úton egy bemenet van és a pálya maga szigorúan védett, míg a könyvtáros pályára több kapun is kell a belépést biztosítani, mert a könyvtáros hivatás vállalását az arra való szellemi emberek ritkán szokták tizennyolc évesen megkívánni.

A pályának ez a sajátossága nem tompul a múlt időben, hanem erősödik. Ezt látjuk a külföldi példákon is. A képzésnek tehát olyannak kell lennie, hogy a pályán való biztonságos közlekedésre készítsen fel, tekintet nélkül arra, hogy ki melyik kapun lépett be a pályára. Ehhez világos, jól áttekinthető rendszert kell kialakítani, nem a régi elvetése árán, hanem annak ésszerű átalakításával, a feleslegessé vált eszmék elvetésével, az életképes újak beépítésével.

Dr. Csapó Edit

Könyvtárosképzés Magyarországon

„Könyvtároság: egy szakma visszaszorulóban?” (Librarianship: a profession in retreat?), „Fal nélküli könyvtár” (Library without walls), „Könyvtároság: egy női szakma halála” (Librarianship: the erosion of a woman’s profession), „A közművelődési könyvtárak jövője: változó célok és szerepek” (The future of public libraries: changing goals and roles) – csupán néhány cím a januárban az OSZK-ban megrendezett könyvtáros-konferenciáról, de ezek is érzékeltetik, milyen alapvető változáson mennek keresztül napjainkban a könyvtárak, így természetesen a könyvtáros-szakma is. S hogy mindezen változások előtt valóban felkészült könyvtárosok álljanak, akik adekvátan tudnak reagálni a felmerülő újabb és újabb igényekre, azért elsősorban a könyvtárosképzés felelős – valamennyi szinten: alsó-, közép- és felsőfokon. Mert ahogyan *Tom Wilson* mondja egy még 1988-ban írt cikkében: „teljesen irreális dolog azt várni az emberektől, hogy fogadják el az új dolgokat, új elvárások szükségességét, ha nem készítjük fel őket megfelelően”. (Ennek fontosságát jelzi egyébként az is, hogy a fent említett konferencia egyik szekciója – workshop – éppen a képzés átalakulásával, lehetőségeivel foglalkozik.)

Mi jelenthet problémát a változásokhoz igazodó képzés kiépítésében?

1. *A személyi tényező:* Elsőként a hallgatókat – illetve a potenciális hallgatókat – említeném. Ahogy arra *Papp István* is felhívta a figyelmet, jelenleg elsősorban a humán érdeklődésű, introvertált emberek jelentkeznek könyvtárosnak. Ezt a tendenciát erősíti a könyvtárosról a társadalomban kialakult kép is: bárkinek mondom, hogy könyvtáros szeretnék lenni, mindenki azt kérdezi (kortól, nemtől, érdeklődési körtől és végzettségtől függetlenül), hogy „És mit fogsz ott csinálni? Olvasni?” Értsd tehát: könyvtárosnak az való, aki szeret olvasni, szereti az irodalmat és 6 dioptriás szemüvege mögül felcsillanó szemekkel böngészi a minél régebbi könyvritkaságokat, kutatgat a poros polcokon. Akit tehát inkább a természettudományok érdekelnek, a modernebb technikák stb., az általában messziről elkerüli a könyvtárosképzés intézményeit. Pedig rájuk is nagy szükség van – illetve lenne –, hiszen például egy természettudományi szakkönyvtárban ők fognak tudni legjobban tájékoztatni, a könyvtár anyagát is leginkább ők fogják tudni feldolgozni, s a „legfelhasználóbarátabb” módon hozzáférhetővé tenni.

Másik oldalról megközelítve ugyanezt a problémát: a napokban beszéltem egy az Akadémiai Könyvtárban dolgozó, ELTE TTK-t végzett (biológus) lánnyal. Véletlenül került a könyvtárba, s így természetesen nincs könyvtáros diplomája. Most, a közalkalmazotti törvény miatt, elvégeztetnek velük egy szakirányú tanfolyamot is (ugyanis többen vannak hasonló sorsúak) s ő berzenkedve mondta, hogy képzeljem el, amint ő a természettudományos érdeklődésű és végzettségű szakember bölcsész témából vizsgázik és ír szakdolgozatot!

2. *Hibás szemlélet a könyvtárosszakkmáról.* A probléma tehát elsősorban az, hogy az egyes képző intézmények nem érzékeltek kellőképpen a felvételi tájékoztatókban a könyvtártudomány határtudomány jellegét, s így maguk is megtámogatják a könyvtárosság *kizárólagosan* bölcsészeti szemléletét. Így alakul ki aztán az az ördögi kör, amelyből nagyon nehéz lesz – de muszáj – kilépni: nevezetesen, hogy hiába szerelik fel az egyes tanszékeket a legmodernebb technikákkal és berendezésekkel (itt elsősorban a számítógépekre gondolok), hiába próbálják az anyagot korszerű, informatikai irányban bővíteni, ha a jelentkező hallgatók alapvetően idegenkednek mindentől, úgy érzik, hogy az ő érdeklődésüktől ezek távol állnak. Nem akarom persze azt állítani, hogy nem történtek lépések ennek a szemléletnek a megváltoztatására. Az ELTE BTK Könyvtártudományi és Informatikai Tanszéke pl. ismertetőt küldött szét a tavalyi tanévben az ország valamennyi középiskolájába, s ez már erőteljesen hangsúlyozta a nem humán érdeklődésűek számára is vonzó képzési lehetőségeket. A főiskolákon működő könyvtártudományi tanszékek is kiegészítették nevüket az informatikai jelzővel. Mindez azonban még nem elég. A szakpárosítási lehetőségekkel is ki kéne fejezni szakmánk sokirányúságát, hiszen jelenleg elsősorban magyar, történelem és nyelvszakokkal áll párban a könyvtárosképzés. Erre természetesen lehet azt mondani, hogy nincs elég jelentkező az egyéb szakpárokra, de ha nem is adnak lehetőséget, akkor ez nem fog megváltozni. A fent említett bűvös kört csak az intézmények oldaláról lehet megbontani, valószínűtlen ugyanis, hogy pusztán konferenciák és szakfolyóiratok hatására megváltozna a társadalomban kialakult kép.

3. *Egyszakosság az egyetemen.* Egy másik súlyos – az egyetem által a hallgatóknak felkínált lehetőség miatt egyelőre csak az ELTE BTK-n működő tanszéken jelentkező

– gond gyökerét is ebben a hamis képben találjuk meg. Az egyszakosságra gondolok, amelyről *Biegelbauer Pál* 1988-ban még így írt: „a könyvtárosképzés illetékesei nem tervezik a felsőfokú könyvtárosképzés egyszakossá tételét. Ennek elvi indoka az, hogy az ismeretek és ismerethordozók hatékony közvetítése csak az adott ismeretekben való felsőfokú jártasság révén lehetséges.” (Kiemelés tőlem.) Most, 1994-ben azonban az egyszakosság már létezik, és éppen az országban jelenleg egyedüli egyetemi szintű könyvtárosképzésben. Hogy mennyire jó egy jövőbeni tanárnak, ha csak egy szaktárgyból van diplomája, az is vitatható, de egyértelműen rossz hatású ez egy könyvtáros esetében. A tanszéken ugyanis – az általános tévhitell ellentétben – nem oktatnak irodalmat, történelmet stb., hanem csak – éppen a könyvtártudomány határtudomány jellege miatt – különböző technikákat az információk, dokumentumok gyűjtésére, feldolgozására és a róluk való tájékoztatásra. Ahhoz azonban, hogy ezeket rendeltetésszerűen tudja valaki használni az kell, hogy legalább egy szakterületen megfelelő jártassággal rendelkezzen (a fent idézett cikk is ezt hangsúlyozza). Csak ekkor nem állhat elő az a helyzet, amelyet egy könyvtárban tapasztaltam: egy könyv feldolgozását két ember végezte, mivel az, aki ismerte ennek technikáját, nem értett a témához, a szakértő pedig nem volt tisztában a könyvtárakban használatos leírási, feldolgozási szabványokkal.

Jelenleg a kb. 40 első- és másodéves egyetemi könyvtároshallgató közül tíz alatt van azoknak a száma, akik a könyvtáron kívül más szakra is beiratkoztak. Ezen igyekszik változtatni a tanszékvezető azzal, hogy jövőre szakfelvételi kényszerrel hirdeti meg a felvételt, azaz vagy egy másik „A” szakot (bárki jelentkezhet rá), vagy legalább másodévben egy „B” (csak egyetemi hallgatóknak meghirdetett) szakot kell végezni a könyvtár szak mellett. De így van ez más országokban is, ha a határainkon kívülre tekintünk. Ahogy *Biegelbauer Pál* írja: „a fejlett könyvtárüggyel rendelkező országok könyvtárosképzésében valamely szaktudomány oktatása mellett nyújtanak könyvtártudományi ismereteket”. (Kiemelés tőlem), tehát az előttünk „példaképül” álló országokban schol sem lehetséges csak könyvtárosképzésben részt venni (ez természetesen a felsőfokú képzésre vonatkozik).

4. Az oktatási rendszeren kívüli képzés legfőbb problémája: milyen szintű végzettséget nyújt? Bár a művelődési és közoktatási miniszter 17/1990. (XII. 20.) sz. MKM rendelete pontosan meghatározza az ezen szakképzések által nyújtható végzettségi szinteket, mégis sok a vita és ellenézés e körül. A probléma gyökere az, amit *Szabó Attiláné* így fogalmazott meg: „bár a rendelet kimondja, hogy ez a tanfolyam középfokú szakképzés, de a követelményrendszer a főiskolákét célozza meg (óraszámban is)”. Hasonlóak a gondjaik azoknak is, akik a KMK által szervezett asszisztensképző tanfolyamra járnak. Előttük ugyanis 2 évvel ezelőtt – amikor jelentkezni kellett – felcsillantották azt a reményt, hogy a tanfolyamot néhány évvel megfejelve főiskolai végzettséghez juthatnak. S hogy ez nem csak félreértés volt a jelentkezők részéről, igazolja *Varga G. Károlyné* írása is, amelyben ez áll: „a képzés legnagyobb problémája ma (...), hogy az új könyvtáros-asszisztens képzés nagyon sokat markol, (számítástechnika, idegen nyelv, szakdolgozat), de lehet, hogy keveset fog. Ilyen sok elméleti és gyakorlati tanulóval »csak« közép fokú végzettséget ad, de talán titokban magasabb képesítést céloz meg, mint az egyetem. *Ismerve képzési anomáliáinkat, úgy gondolom, hogy ennek a képzésnek van egy titkolt »célja«, mégpedig az, hogy idővel felsőfokúvá próbálja emeltetni a szintet (...)*”. (Kiemelés tőlem.) S jelenleg mi a helyzet? A főiskolák közül egyedül a szegedi fogadja az itt végzetteket, de az is csak fél-

venként 30 000 Ft-os tandíjjal. (A főiskolai végzettség megszerzéséhez pedig még 3 évet kell tanulniuk.)

Természetesen érthető az az álláspont, hogy aki főiskolai vagy egyetemi végzettségre pályázik, az sikeres felvételi vizsga után ezt az egyes intézmények nappali tagozatán szerezhesse meg, de ez esetben ne hirdessenek meg úgy egy középfokú tanfolyamot, hogy az némi plusz tanulással szintén felsőfokú végzettséghez juttathatja elvégzőjét. (Hasonló a témája annak a vitának is, amelynek azok lehetnek tanúi, akik elolvassák a *Könyvtári Levelező/lap* 1990/3. számában *Tóth Gyula* kissé gunyoros cikkét, illetve az erre válaszként *Seressné Barta Ibolya* tollából született indulatokat sem nélkülöző írást, amely ugyanezen évfolyam 10. számában jelent meg.) Ez a kérdés is természetesen az új közalkalmazotti törvény miatt éleződött ennyire ki, hiszen mindenki szeretne jobb besoroláshoz jutni.

Egy másik probléma a középfokú asszisztensképzéssel kapcsolatban a tandíj. Akik elkezdték ezt a tanfolyamot, úgy tudták, hogy féléves tandíjuk 16 000 Ft. Most, a félévi vizsgák során kibukott 4 hallgató, s mivel a tandíjat úgy állapították meg, hogy a tanfolyam költségeit osztották a jelentkezők számával, így a bennmaradóknak kell állniuk a kiesettekre jutó részt is, azaz tandíjuk a következő félévre jelentősen emelkedett. Ez a menet közbeni egyoldalú szerződésmódosítás azért különösen kegyetlen, mert nem ad választási lehetőséget az érintetteknek, ugyanis ha megtagadják a megemelt összeg kifizetését, akkor a tanfolyam megszűnik.

Mindezen problémák után azonban nézzük, hogyan is fest a könyvtárosképzés napjainkban Magyarországon!

Könyvtárosképzés az oktatási rendszeren belül

1. Egyetemi szintű képzés. (Lévéen, hogy magam is ebben a képzésben veszek részt, erről tudok a legtöbbet, s így ebben a dolgozatban is ez a legérdekesebb.)

Magyarországon ma csak a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán létezik ilyen szintű képzés. (A KLTE-n folyó képzés más jellegű.)

Ez szerintem elegendő is kis országunk egyetemi végzettségű könyvtárosszakember igényeinek kielégítéséhez, feltéve, ha van elegendő hallgató – azonban az elmúlt években ez vált kérdésessé (pl. a most 3. évesek csupán hárman vannak). Ezt az igencsak lecsökkent létszámot sikerült megnövelni azzal, hogy a tanszék külön könyvtáros-felvételt dolgozott ki az ide jelentkezők számára, azaz már nem kell magyarból felvételiznie annak, aki könyvtáros akar lenni. (Ez egyébként segítheti az előző fejezet 2. pontjában említett probléma leküzdését is.) Szintén hozzájárult a létszámnövekedéshez az egyszakosság engedélyezése is, ez azonban nem bizonyult sikeres döntésnek (de erről már szintén szoltam az előzőekben).

Jelenleg még nem különül el a különböző könyvtári szakemberek képzése (mint például Németországban), de a reformterv már lehetővé teszi a hallgatók számára, hogy bizonyos mennyiségű alapkurzus elvégzése után szakosodjanak informatikai vagy könyvtártörténeti irányban. Ez hasznos lehet olyan szempontokból, hogy mindenki az érdeklődésének leginkább megfelelő tárgyakkal foglalkozhat, lesz ideje igazán elmélyülni egy-egy területen, s nem kell számára esetleg feleslegesnek tűnő tudásanyag megszerzésére időt és agykapacitást vesztegetnie. Ahol azonban esetleg

hátrányos lehet, az az elhelyezkedés, hiszen így szükségszerűen leszűkül azon állások köre, amelyet a végzett, diplomával rendelkező könyvtáros betölthet. Mégis úgy hiszem, erősebbek a pro-, mint a kontra érvek, napjainkban ugyanis már nem igazán lehetséges „univerzális” szakemberek kiképzése, s többet érünk azzal, ha valaki egy szakterületen valóban jártas, mint ha sok területet ismer ugyan, de mindegyiket csak kevésbé.

Jelenleg az 1160 órás képzési időből mindössze 400 óra a gyakorlat, s én ezt kevésnek érzem. Többen, több helyen is hangsúlyozták a gyakorlat és elmélet egybeépítésének fontosságát, de ez véleményem szerint még nem igazán valósult meg. Az elméletben megtanult ismereteket hasznos lenne rögtön a gyakorlatban is megnézni és kipróbálni, így könnyebben is rögzülnének, s valószínűleg kevésbé is felejténék el őket. Ebből a szempontból a hollandiai modell a legszimpatikusabb, ahol rögtön a képzés legelején 6 hetes gyakorlaton kell részt venni tájékozódás céljából, menetközben vannak ún. „felfrissítő kurzusok” (tezauruszkészítés, adatbázis-építés stb.), s a 3. évben újabb 12 hetes gyakorlat, amely után már valóban tájékozottan dönthet a hallgató, milyen irányban kíván szakosodni. Ami szintén nagyon tetszik nekem a holland könyvtárosképzésben, az az ún. általános tudáshoz kapcsolódó tárgyak oktatása: könyvtárigazgatás, pénzügy, marketing stb. Marketing van a mi tanszékünkön is, a többi azonban teljesen hiányzik, holott ma már nem ritka, hogy egy könyvtárosnak – különösen vezető beosztásban – értenie kell a pénzügyekhez, a gazdálkodáshoz is. Ezen tárgyak oktatásával is közelíteni lehetne az elméleti anyagot a gyakorlathoz.

Szintén jó lenne az, ha – hasonlóan a Műszaki Egyetemen szokásos rendszerhez – a tanulmányok 3+2 (vagy 1) éves rendben oszlanának meg (ld. a holland 3+1 éves rendszert), ahol is a 3 éves alapképzést követné a specializáció, de úgy, hogy három év után középfokú végzettséget igazoló diplomát lehetne szerezni, esetleg egy „kis szakdolgozat” írásával (ld. műegyetemi üzemmérnöki oklevél). Így ugyanis ha valaki menet közben dönt úgy, hogy tanulmányait nem akarja tovább folytatni, akkor hiába tanult addig három évet az egyetemen, hiába van mindazon ismeretek birtokában, amelyek a középfokú képesítés megszerzéséhez szükségesek, elhelyezkedésekor akkor is csak mint érettségizettet sorolják be.

Főként tapasztalatszerzés szempontjából nagyon hasznos az egyetem hagyományosan jó kapcsolata a norvég könyvtártudományi főiskolával (gyakorlatilag minden évben szerveznek egy oslói tanulmány-utat, s a norvégok is évente elhozzák diákjaikat Budapestre), s ugyanezért voltak jók az idén véget ért TEMPUS program keretében lezajlott „csere-tanulmányok”: 2–2 hallgató mehetett ki 2 hónapra Hollandiába, illetve Németországba, s ugyanígy érkeztek hozzánk is ezekből az országokból. Külföldi szakemberek tartottak szemináriumokat, illetve tanfolyamokat, megismertette minket is a hipermediával, az elektronikus levelezéssel, az új könyvtári trendekkel és az együttműködési irányokkal, illetve lehetőségekkel. Ezekben a tanfolyamokon a legnagyobb problémát a megfelelő szintű nyelvtudás hiánya okozta, de idővel talán ez is eltűnik, köszönhetően az egyetem által megkövetelt nyelvvizsga-szerzési kötelezettségnek.

A nappali tagozatos alapképzésen kívül az egyetemen folyik posztgraduális képzés is, illetve a későbbiekben ún. magiszteri képzésre is lehetőség lesz. A jelenleg még létező ún. kiegészítő képzés azonban meg fog szűnni, helyét az előbb ismertetett képzések veszik át.

Szintén az egyetem működteti a muzeális gyűjteményi könyvtárosi képzést, amely a miniszteri rendelet szerint (17/1990. sz. MKM rendelet) felsőfokú szakképzés.

2. *Főiskolai képzés.* Kilenc főiskolán van lehetőség a könyvtárosdiploma megszerzésére, ezek a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kara, a szombathelyi Berzsényi Dániel, a nyíregyházi Bessenyei György, az egri Eszterházy Károly és a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola, továbbá Kaposvárott a Csokonai Vitéz Mihály, Baján az Eötvös József Tanítóképző Főiskola, a Jászberényi Tanítóképző Főiskola és végül a Kőlcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola Debrecenben. A lehetséges szakpárosítások között azonban csak a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán és az ELTE TFK-án szerepelnek természettudományi tárgyak – az előbbin biológiát és számítástechnikát, az utóbbin matematikát lehet a könyvtár mellé fölvenni. (Egyébként pedig magyart, történelmet és különböző nyelveket tanulhat a hallgató könyvtári stúdiumaival párhuzamosan.) A tananyagban valamennyi főiskolán szerepel most már a hagyományosnak mondható tárgyak (könyvtártörténet, könyvtárтан, olvasásismeret, bibliográfiai leírás, osztályozás) mellett a modern információs technikák oktatása, a számítógépekkel való ismerkedés (megismertetés).

3. *Gimnáziumi középfokú képzés.* Korábban egyes gimnáziumokban lehetőség volt arra, hogy a tanulók speciális fakultáció keretében könyvtárkezelői képesítést szerezzenek, ez azonban úgy tűnik, mostanra megszűnt, én legalábbis a különböző felvételi tájékoztatókban nem találtam nyomát.

Könyvtárosképzés az oktatási rendszeren kívül

1. *Alapfokú tanfolyamok.* Szinte valamennyi megyei könyvtár szervez dolgozói számára alapfokú könyvtárkezelői tanfolyamokat, ún. „gyorstalpalókat”. Budapesten a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár is szervez ilyeneket minden évben, a könyvtári raktárkezelői és a papír- és könyvrestaurátori oktatást pedig az OSZK felügyeli.

A tananyagban azonban itt is fokozatos változtatások történnek, hiszen ahogy azt *Szita Istvánné* is hangsúlyozza, szükség van arra, hogy ha alapszinten is, de tisztában legyenek a dolgozók az új – könyvtárakra vonatkozó – jogszabályokkal, törvényekkel, a könyvrendelés hagyományos és újabb lehetőségeivel, s hogy legyen némi betekintésük a nagyobb könyvtárak által nyújtott szolgáltatásokba.

2. *Középfokú tanfolyamok.* Fő felügyeleti szervük az OSZK KMK, itt zajlanak a vizsgák, de tanfolyamokon több helyen is részt lehet venni (volt OMIKK, FSZEK, megyei könyvtárak, pl. Győr). Ezek a tanfolyamok könyvtáros-asszisztensi munkakör betöltésére képesítenek könyvtári és informatikai ismeretek oktatásával (a tantárgyak között szerepelnek: könyvtártörténet, könyvtárтан, bibliográfiai leírás, osztályozás, olvasásismeret, számítástechnika, információs technikák, idegen nyelv). A KMK-ban folyó képzésben két módon lehet részt venni: tanfolyami keretben (ez 2 hetente 2 napos – kb. 14 óra – elfoglaltságot jelent) vagy egyéni felkészüléssel azoknak, akiknek már van könyvtárkezelői képesítésük. (Részükre csak konzultációkat tartanak.) A tanfolyam célja „olyan gyakorlati szakemberek képzése, akik a könyvtári-informatikai rutinismereteket készség szinten birtokolják, tehát képesek a hagyományos könyvtári és információs rutinmunkákban való közreműködésre”.

3. *Felsőfokú szakképzés.* A magukat továbbképezni vágyók rendkívül sok poszt-

graduális képzés között válogathatnak, ezeket egyébként jórészt szintén az OSZK KMK felügyeli. (A részvétel feltétele minden esetben a már meglévő – gyakran szakirányú – felsőfokú végzettség.) Ilyen lehetőségek a zenei könyvtárosi képzés, a gyermekkönyvtáros képzés, a muzeális gyűjteményi könyvtárosképzés (ezt – ahogy már korábban említettem – az ELTE BTK Könyvtártudományi Tanszéke irányítja), a könyvtári rendszerszervező-képzés, a könyvtáros-informatikus szakképzés és a tájékoztató könyvtáros szakképzés. A volt OMIKK szervez informatikus, tájékoztató mérnökök, online közvetítők és adatbázisok kezelői részére továbbképzési programokat.

Összegzés

Mindezeket végigtekintve megállapíthatjuk, hogy Magyarországon rendkívül sokszínű és sokrétegű a könyvtárosképzés, a képző intézményeket tekintve nem maradunk le a fejlettebb könyvtárüggyel rendelkező nyugat-európai országok mögött. Ami még javításra szorul, az egyrészt a képesítési követelmények és szintek egyértelmű tisztázása, másrészt az alapképzés: mint már említettem a *nyelvtudást kell erősebben szorgalmazni*, hiszen *annak hiányában nem építhetők ki jó nemzetközi kapcsolatok*, holott ezek ma már – a UBC és UAP programok korában – nélkülözhetetlenek; illetve az itt oktatott tárgyakat kell jobban közelíteni a változó igényekhez és nem utolsósorban a gyakorlathoz. Egyre sürgetőbb ugyanis, hogy tudjunk válaszolni a kérdésre: „nem az a kérdés tehát már az oktatás számára, hogy tanítson-e a tervezéssel, szervezéssel, gazdálkodással és vezetéssel kapcsolatos ismereteket, hanem az, hogy hogyan.”

(Speciális kollégiumi dolgozat)

Csoma Éva

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökségének ajánlása

a Nemzeti Kulturális Alap könyvtári és levéltári szakkollégiuma számára

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnöksége az alábbi elvi szempontokat ajánlja a Nemzeti Kulturális Alap könyvtári és levéltári szakkollégiuma számára megfontolásra a könyvtári támogatások odaitélése során.

1. Az NKA könyvtári fejlesztéseket és projekteket támogasson, s ne a napi tevékenységeket és szolgáltatásokat finanszírozza.
2. Előnyben részesítendő az olyan könyvtári fejlesztések és projektek, amelyek több könyvtár vagy könyvtártípus kooperációját tételezik fel, illetve több könyvtár működését és szolgáltatásait támasztják alá.
3. Előnyben részesítendő azok a könyvtári fejlesztések és projektek, amelyeknek

nincs esélyük arra, hogy az NKA más szakkollégiumaitól, egyéb alapoktól vagy alapítványoktól támogatásban részesüljenek.

4. A könyvtári és levéltári kollégium ne támogasson olyan könyvtári fejlesztést, projektet, vállalkozást, akciót stb., amely az NKA más szakkollégiumának illetékeségébe esik.

*

Az MKE elnöksége azt ajánlja az NKA könyvtári és levéltári szakkollégiuma számára, hogy a könyvtári szakterületen az alább felsorolt irányokba mutató fejlesztésekre és projektekre összpontosítsa a rendelkezésére álló forrásokat.

1. Számítógépesítés

Első helyre kell tenni a kis és közepes hazai könyvtárak számítógépesítését célzó projektek támogatását. Ezen belül is annak a helyi hálózatban működő, integrált könyvtári szoftvernek a kifejlesztését és karbantartását, elterjesztését, alkalmazását és oktatását, amely általánosan használható a hazai közművelődési és egyéb típusú könyvtárakban.

2. Kutatómunka

A szakmai kultúra fejlesztése érdekében támogatást érdemelnek a könyvtári és informatikai kutatások. Kívánatos, hogy egy országos kutatási program keretében illeszkedjenek az egyes intézmények, kutatócsoportok, kutatók által indított kutatások. Az egyes témák támogatásának mértékéről a kutatási program egészének ismeretében lehet dönteni.

3. Szolgáltatások

Támogatást érdemelnek az egyes szolgáltatások továbbfejlesztésére, újak bevezetésére irányuló törekvések. Ennek során olyan szolgáltatások élvezzenek előnyt, amelyek nem csak egy könyvtár használatát érintik vagy pedig példaértékűek más könyvtárak számára (pl. kísérleti projektek, külföldi szolgáltatások meghonosítása, kapcsolódás más könyvtárak vállalkozásaihoz stb.).

4. Könyvtárosképzés

A tényleges könyvtári igényeknek megfelelő, mélyebb hozzáértést biztosító, hosszabb tanfolyamok érdemesek a támogatásra a továbbképzés területén. Támogatást kaphatnak a képző intézmények is új könyvtáros szaktárgyak megalapozása és bevezetése, feltételeinek megteremtése érdekében.

5. Rendezvények

Szerény mértékben támogatásra érdemesek elsősorban az országos és nemzetközi (Magyarországon rendezett) konferenciák, szimpóziumok (pl. az MKE vándorgyűlése, regionális tanácskozások, két- és többoldalú nemzetközi rendezvények stb.). Az NKA ne támogassa egyes szakemberek részvételét akár hazai, akár külföldi rendezvényeken.

6. Könyveszerzés

Az NKA elősegítheti egy-egy alapvető mű, tartós értékű kiadvány könyvtárak széles köréhez való eljuttatását (kedvezményes beszerzési lehetőség megteremtése, a kiadás megrendelése és finanszírozása, a kiadott program támogatása stb.). Elképzelhető és javasolt, hogy ezeket az akciókat az NKA más szakkollégiumai is támogassák anyagilag.

7. Kiadványok

Elsősorban olyan kiadványok támogatásáról lehet szó, amelyek a hazai könyvtárosi és információs szakma alapvető igényeit elégítik ki, tehát kézikönyvek, tankönyvként használható monográfiák, forráskiadványok, esetleg külföldi alapművek fordításai megjelentetésének előmozdítása. Nem érdemesíthetők támogatásra az olyan könyvtári kiadói vállalkozások, amelyek egy másik szakterület hasonló igényeit elégítik ki. A könyvtári és informatikai időszak kiadványok közül csak az országos érdekűek részesülhetnek támogatásban.

8. Tájékoztatói segédletek

A támogatandó vállalkozások közé tartoznak a bibliográfiák, referenz művek, adattárak, tájékoztatói segédletek összeállítása és megjelentetése. Elsősorban az alapozó jellegű apparátus jöhet számításba és olyan szakterületeken, amelyek nem képesek a maguk erejéből megoldani ezt a feladatot, ugyanakkor a könyvtári ellátásban és a tájékoztató munkában komoly igényekkel jelentkeznek. Nem támogathatók olyan bibliográfiai vállalkozások, amelyek kizárólag papírhordozón jelennek meg: a támogatás előfeltétele, hogy a gyűjtött anyag géppel kezelhető és visszakereshető legyen.

9. Gépi fejlesztés

Számítógépek és más berendezések beszerzésére csak kivételesen adhat támogatást az NKA, s akkor is csak bizonyos, az 1. pontban vázolt fejlesztés keretében. Általában a más könyvtáraknak nyújtandó szolgáltatások kifejlesztéséhez és működtetéséhez szükséges gépi háttér kialakításához nyújtható segítség, illetve ilyen szolgáltatások befogadásához szükséges gépi feltételek megteremtéséhez egy-egy kísérleti vagy tesztelő helynek. A támogatás mértéke általában nem haladhatja meg a berendezés ér-

tékének 30%-át. A fenntartás és üzemeltetés költségeihez az NKA nem járulhat hozzá.

10. Beruházás, berendezés

A kezdeti időszakban aligha jöhet számításba ilyen célok támogatása, mivel az igények messze meghaladják a lehetőségeket; elvileg azonban ezt sem lehet kizárni egyszer s mindenkorra az NKA által támogatandó projektek köréből. Egyelőre a támogatás a beruházások előkészítésére (kivitelezhetőségi tanulmányok, tervtanulmányok, szakmai programok, koncepciók, javaslatok) korlátozódik, s ne terjedjen ki az építészeti tervek kidolgoztatásához, beruházási, építési költségekhez, berendezési tárgyak beszerzéséhez.

*

Az elnökség szükség szerint felül kívánja vizsgálni a fenti ajánlásokat a beérkezett pályázatok és a könyvtárügyben zajló folyamatok függvényében, hogy a szükséges korrekciókat megtegye.

MŰVELŐDÉSI ÉS KÖZOKTATÁSI
MINISZTER

Poprády Géza mb. főigazgató

Országos Széchényi Könyvtár

Budapest
1827

Tisztelt Poprády Úr!

Értesítem, hogy az Országos Széchényi Könyvtár Főigazgatói állására beadott pályázatát elfogadtam és 1994. május 1-jei hatállyal ötéves időtartamra az intézmény főigazgatói feladatainak ellátásával megbízom.

Levelemmel egyidejűleg intézkedtem, hogy a főigazgatói megbízás hivatalos iratait a minisztérium Személyi és Közszolgálati Főosztálya készítse el. A megbízás átadási idejéről később tájékoztatom Önt.

Új feladatának ellátásában sok sikert kívánok, és biztosítom arról, hogy a Művelődési és Közoktatási Minisztérium lehetőség szerint támogatja Önt munkájában.

Budapest, 1994. április "29"

Tisztelettel:

Dr. Mádl Eberenc

Tótország, merre volt?

Az előzmények

A szomorú sorsú, rövid életű, ám nagyon tehetséges és rendkívül szorgalmas *Teleki Domokos* (1773–1798) állandó és erős késztetést érzett Magyarországra, saját hazája felfedezésére, jobb és alaposabb megismerésére. Húsz éves, amikor utazni kezd, huszonhárom, amikor 1796-ban Bécsben kiadja könyvecskéjét úti élményeiről, s két év múlva, 1798-ban meghal. A Balassi Kiadó – szerencsénkre – 1993-ban kiadja, bárki számára hozzáférhetővé teszi az írást, „Egynéhány hazai utazások leírása” címen. Ha a könyvtár megvette, ettől kezdve a könyvtárosnak egyszerű a dolga: leltározás, címléírás, osztályozás, főlap-, mellék-, utaló tételek elkészítése, katalógusba sorolása – esetleg a címléírás számítógépbe írása. De nem így van ez esetünkben. Miért?

A bonyodalom

Az eredeti cím – melyet csak megjegyzésben írhatunk le – a következő: „Egynéhány hazai utazások leírása Tót- és Horvátországoknak rövid esmértetésével együtt.” Ki-kí életkorának, tájékozottságának megfelelően reagál erre a plusz két információra: Tótország, illetve Horvátország. Lesz, aki sehogy sem. Elereszi „lelki szemei, fülei” mellett. Tótország? Ugyan, hol van, hol volt az? Valami avítas fogalom. Marad a megjegyzés... De mi van, ha a címléíró – osztályozó nem gépszerűen dolgozik, hanem bele is olvas a kezében tartott, leírás alatt lévő dokumentumba? Vagy, ha – életkora miatt – jól ismeri a magyar történelmet? (Magyar történelmet, írom, mert Tót- és Horvátország története magyar történelem is!) Mondhatnánk kedvenc klasszikusunkkal: ezekben az esetekben „a helyzet fokozódik”. „Aki életkora miatt” – vajon miért ez a korhoz kötött meghatározás? Mert, aki „fiatal” – mondjuk 40–50 közötti éveket tudhat magának – az „hivatalosan”, iskolából, történetoktatásból, semmit sem tudhat a tótokról, legfeljebb a szüleitől. Aki még önáluk is fiatalabb – az természetesen már a szüleitől sem. Milyen megoldási lehetőségek mutatkoznak?

Megoldás 1. Tótországot figyelembe sem vesszük, nincs a címdoldalon, nem is keressük. Jó esetben eredeti magyar címhez kerül egy mt., aztán kész. A probléma – nem is probléma.

Megoldás 2. Léíró – osztályozó beleolvassa a könyvbe. Tájékozódási céllal teheti ezt a keresést az utószóban vagy a mutatókban. Hol is van (volt) Tótország? Utószó – írójá Éder Zoltán – egyértelmű: „... harmadik utazása leírásához Tótországnak, vagyis Szlavóniának, a negyedikhez pedig Horvátországnak ismertetését csatolta.” (157. p.) A mutató is egyértelműsíti a helyzetet: „Tótország – lásd Slavonia.” (193. p.) Léíró el is készítheti az utalót, hasonlóképpen a földrajzi önálló általános alosztást is, ennek megfelelően. Ám ez a megoldás sem pontos, mert pl. valakinek eszébe juthat a

Megoldás 3. Hiszen a hosszú hallgatás után is sokaknak jelenthet valamit az a meg-

nevezés, hogy „drótos tót”, „ablakos tót”. Aki ennyit tud, azt is tudhatja, hogy fent nevezettek Szlovákiából indultak világgjáró útjukra, ahogy az az egyszerű versikében is található: „Onnan indul útra, / Egy drótos tarisznya. / Körbe járja a világot, / S vígan így kiált / Drótozni, fítótozni...” A képlet világos: tótok = szlovákok, Tótország = Szlovákia. Igen ám: de ez meg ütközik a „Megoldás 2”-vel. Nézzük meg talán a – sajátos – mindig kéznél lévő „modern” lexikonokat. Ez lehet a

Megoldás 4. Az Új magyar lexikon nem ismeri a tót címszót. (Miért is ismerné?) Tótország aztán végképpen nincs. A Balassa–Ortutay-féle *Magyar néprajz* (Bp.: Corvina, 1979.) biztos tippnek látszik a foglalkozások, nemzetiségek, népek felsorolása tekintetében. De – láss csodát! – tót, Tótország címszó itt sincs. Mentő ötlet: drótos. Végre van valami (414. p.) „... szlovák munkások évszázadokon keresztül jártak le az Alföldre aratni, vagy mint vándorüvegesek, drótosok, gyolcsosok stb. magyar nyelvterületen keresték kenyerüket.” (Ld. még: „Körbejárja a világot...”)

Tehát Tótország = Szlovákia. Logikus. De térkép, földrajzi atlasz – „modern”, 1945 utáni – nem ismer ilyesmit. És vajon miért oly szemérmes Balassa–Ortutay: miért nem drótos tót, üveges tót? Újabb mentő ötlet: Magyar értelmező kéziszótár. (Bp. Akad. K., 1972). Hurrá! Végre van tót címszó! És rögtön kibújik a szög a zsákból! Hogy miért kell elhallgatni ezt a nevet? Lássuk csak: „tót: mn. és fn. kiv. Régen gyakran sovinszta szóhasználat is: szlovák. (? kelta v. illír)”. Tehát: sovinszta. Azért nem ismerheti az „1945 utáni magyar ember”, mert az internacionalizmus korszakában ez volt a legnagyobb szitokszó. (Néha és némelyek szerint – ma is...) De mi ne politizáljunk, könyvtári téma ez szigorúan, s egyre inkább körvonalozódik: Éder Zoltán összekevert valamit, mert Tótország csakis Szlovákia lehet, nem Szlavónia. Még azért keressünk egy biztosító adatot: Nézzük meg pl. a „tótágast áll” szólás eredetét. Irány O. Nagy Gábor: *Mi fán terem?* (3. bőv. kiad. – Bp.: Gondolat, 1979. 455–466. p.) Miután magyarázatot kapunk az „ágas” szó értelmére „vö. pl. kútágas”, rátér a tót szó magyarázatára is. Inkább idézem, miért jelenti a tót szó azt, hogy „fordított”, mert O. Nagy szövegét kissé nehéz volna magyarra fordítani: „A régi világ egyszerű emberei csakis azt tartották helyesnek, amit ők maguk megszoktak, és mindazt, amit más népeknél szokatlannak találtak, ami a hazaival ellenkezett, azt helytelennek, visszásnak, fordítottnak látták. Ezért mondják pl. Szentesen, Kiskunhalason és Szegeden sír, pityereg jelentésben azt, hogy »tótul nevet«, ezért jelenti a »csehül áll« azt, hogy rossz helyzetben van, ezért mondják a kártyacsomagban a rossz lapot »zsidónak« és – amint láttuk – ebből a felfogásból ered az a kifejezésünk, hogy »cigányútra«, azaz rossz útra megy az étel vagy az ital. Súlyos tévedés volna azonban ezekből és az ezekhez hasonló kifejezésekből arra következtetni, hogy a magyar nép – nem beszélve most a magyar népet is elnyomó uralkodó osztályok oktalan propagandájáról – valaha is ellenséges indulattal volt akár a *szlovák* (kiemelés tőlem, P. L.), akár más olyan nép iránt, melynek neve egyes kifejezésekben ilyen jelentésváltozáson ment át”. Ugye most meg itt ez a „vörös fark”. Mert nekünk még az etimológiában is magyarázkodni kell. Ez az „uralkodó osztályok” – ez talán mégsem kellett volna. Ez a marxista fordulat. És az még mindig „nincs megmagyarázva”, hogy a tót miért jelenti azt, – hogy fordított? De akkor miféle szó(lás)magyarázat ez? Mindegy. Annyit legalább megtudtunk, hogy a tót = szlovák. (A kapcsolatra csak néhány sor „messzeségben derül fény” – ezért is emeltem ki –, de legalább „fény derül” valamire.) Az pontosan látható, mennyire félünk ettől a fránya sovinszta jelzőtől. Még az amúgy megbízható kitűnő nyelvészeink is. Pedig jól tudja, hiszen le is írja O.

Nagy Gábor ugyanitt: „megjegyzendő egyébként, hogy német, szlovák, román és szerb szólások is vannak, amelyekben a magyar nép neve fordul elő hasonló értelemben”. Ejnye, hát nekik szabad...? De biztos, hogy Tótország nem Szlavónia?

Mentő ötlet, mentő ötlet hátán: keressük meg Tótországot egy „modern” történelmi atlaszban. Hátha az Éder Zoltánnak ad igazat. (Történelmi atlasz. – 24. jav. kiad. – Bp.: Kartogr. Váll., 1982.) Nincs benne Tótország. Ez már nem is annyira meglepő, 45 után járunk... Egy valami azonban a 19. oldalon jól látszik. (Magyarország a XVIII. sz. közepén c. térképen): Szlavónia. Mégpedig a Drávától délre fekszik, nyugaton Horvátország, délen Bosznia és Hercegovina határolja, Verőce, Pozsega és Szerém megyéket foglalja magába, olyan településekkel, mint Verőce, Pozsega, Vukovár, Karlóca, Eszék. S most végképpen zavarba jöhetünk, hiszen a „Megoldás 2”-ben már említett mutatókból láthattuk: T. D. éppen ezeken a helyeken járt. Mégis Éder Zoltánnak lenne igaza? Tótország Szlavónia? Utolsó próbálkozásként üssük föl a „kétkötetes” Révai-t. Első pillantásra jó ajánlat, nem? Sem tót, sem Tótország címszó nincs benne. Nézzük csak a kiadási adatokat: Bp. 1948. Nota bene: 1948. Hát ezért tűnt el a tót... Nos, miután ennyit „tájékoztunk” és mégsem tudunk semmit, lépünk talán

Megoldás 5-re. Olvassunk bele a könyvbe. Erre általában nincs idő. Különbéféle normák szorítanak bennünket. (Meg az előző kísérletek sikertelensége...) Nem egyszerű a dolog így sem, a könyvben ugyanis nem sokszor fordul elő a Tótország szó: egyszer az eredeti címben, egyszer a mutatóban, kétszer a tíz térképmelléklet egyikén, és mindössze néhányszor a szövegben. Az amúgy pontos Teleki Domokos itt következtelen lesz: a VI. és VII. térképen Tótországgént jelöli Verőce, Pozsega és Szerém vármegyéket, Eszék központtal, a X. térképen viszont ugyanezen a területen háromszor is szerepel Slavonia felirat: kétszer kisebb betűkkel, egyszer – mintegy összefoglalóan – nagyokkal. Mikor pedig T. D. leírásait olvassuk, úgy találjuk, mint-ha maga is kissé zavart volna. Pl.: „Nem tudatik bizonyosan, hogy valjon a mura-közies elhorvátosodott magyarok e, vagy csupa horvátok, vagyis inkább tótok eredet szerint is.* Sokan úgy vélekednek, hogy itt a nép elegyes lett volna régtől fogva, de a

horvátok vagy inkább tótok többen lévén, a magyarokat is tótokká, s későbbre horvátokká átalváltoztatták.” (111. p.) A * jelölés eredeti lábjegyzetre utal: „*Más helyen leszen szó, hogy a mostani Horvátországnak Magyarországgal határos része tulajdonképpen Slavóniának része, és meg volt különböztetve eleitől fogva a horvátoktól.” (111. p.)

Hát a veretesen szép nyelvezet most kissé bizonytalan. Csak annyi bizonyos, hogy Tótország = Szlavónia, mert „a horvátok inkább tótok eredet szerint is.” A bizonytalanság később is megmarad: „Alkalmasságot veszek ezúttal, hogy Zágrábról szólván ezen városnak némely főrendű s hivatalú lakosairól szóljak. Első ezek között a horvát- és tótországi bán: Erdődi János ... A bánus, aki Magyarországnak a harmadik helyet foglalja el az ország bárói között, Croatiának és Slavóniának főkörmányzója, s úgyszólván vicekirálya.” Püff neki! Két egymást követő mondat szóhasználata sem egyforma szerzőnkél. Ám ebből most már biztosra vehetjük: Tótország = Szlavónia. Biztos? Akkor mi van Szlovákiával? És – kiálthat fel valaki – hol van akkor Szlavónia? Ebbe bele lehet zavarodni: Szlavónia, Szlovákia, Szlovénia... Nincs más hátra, mint hátra – menni a kézikönyvek kiadási idejében. Vagyis:

Megoldás 6. Régi könyveket, lexikonokat kell felütni. (Nota bene: 1945) és láss csudát: Egyetlenegy sincs, amelyik elhagyná a tótokat. És jó magyarázatokat adnak ám! Az egyszerűség kedvéért csak a lexikonokból idézek. Pl. Révai Nagy Lexikona XVIII. köt. Tarján–Vár. „Tót nyelv és irodalom. A tót nyelv a szláv nyelvcsalád nyugati ágához tartozik. Legközelebbi rokona a cseh...” Tótok címszó alatt pedig: „Az 1000 éves Magyarországtól elszakított, ma Slovensko név alatt szereplő Felvidéket lakják... A tót nép főfoglalkozása a földművelés és az állattenyésztés. A kevés termőföld azonban főképp az É-i hegyes vidéken, nem nyújt elegendő megélhetést a népes családoknak, s ezért a tót már régi idő óta más foglalkozás és kereset után is nézett...Az árvamegyei gyolcsosok, a trencsén megyei és szepességi drótosok, s az ablakos t. bejárták az egész országot, sőt a szomszédos külföldet is.” Két címszóval odébb pedig: „Tótország, Szlavónia régi neve. Ld. Horvát–Szlavónország.” Utána pedig Tótpelsőctől Tótvázsonyig 15 településnév viseli az „uralkodó osztályok oktalan propagandájának nyilvánvaló hatásaként” – a tót előzékelt. Vajon, miért hiányzik ez a „korszerű” történelem-, földrajz-, vagy kézikönyvekből, lexikonokból? Miért nem szabad – még tudományos írásokban sem – ld. Balassa–Ortutay, O. Nagy Gábor – megmagyarázni ezt az egyszerű hárombetűs szót? Miért a szemérmesség? Ne firtassuk, vonja le ki-ki a következtetését. Mi meg keressük tovább Tótországot, mint az egyszeri magyar diák Petőfit. Nézzük tovább a Révai Nagy Lexikona címszavait. Most meg a következőket találjuk: „Slovenska Krajina a. m. Tótország. A Károlyi-kormány Magyarország Felvidékéből külön önkormányzati területet kívánt alakítani (1919: XXX. ún. néptörvény), a terv azonban az említett terület idegen megszállása, majd a trianoni békeszerződés által történt elcsatolása következtében – nem volt megvalósítható.” Érdekes adatokat közöl még az Új Idők Lexikona (23–24. kötet. Szikesfalva–Zygota. – Bp.: Singer és Wolfner, 1942.) is: „Szlávok ... Őshazájuk és őstörténetük bizonytalan... Csehországban az V. sz. 2. felében jelentek meg tömegesen és lassan átterjedtek a Kárpátok déli lejtőjére. A VI. sz.-ban a szlovének, a VII.-ben a horvátok és szerbek ősei telepedtek meg. A balkáni S. a bolgárok legyőzése után velük a Bolgárbirodalmat alakították ki.” A következő címszó ugyanebben a lexikonban Szlavónia, amiről a következők derülnek ki: „Horvátországnak a Dráva, Duna és Száva közötti része. IV. Béla 1260-ban osztotta az egységes horvát királyságot két te-

rületre, Horvátország–Dalmáciára és S.-ra (»Tótország«) ... L. még Horvát–Szlavónország.” Ugyanebben a lexikonban az 5694. oldalon a „Szlavákok” címszónál a következőket olvashatjuk: „a Ny-i szlávok egyik csoportja. Saját nyelvi nevük Slovákok (olv. Szlovákok), többese Slovaci, a szlávok régi közös nevének a sloveninnek továbbképzése. Magyar *tót* nevükkel a magyarság nemcsak őket jelölte, hanem más szláv nyelvű népeket is... (kiemelés tőlem, P. L.) A mai S. elhelyezkedése nem összefüggő, zárt terület. Legnagyobb számban a történelmi Magyarország É-i részén, a Felvidéken élnek... nagyobb számban élnek még a Nagy Magyar Alföldön (Békés m.) és a Bácskában.” A kép gondolom most már tisztább. A „szlávok” név nagy népcsoportot jelöl, Európa legnagyobb népcsoportját. Olyan népeket, amelyek élnek keleten (orosz, ukrán, belorusz) élnek nyugaton (lengyel, cseh, szlovák, szerb) és délen (bolgár, szerb, horvát, *szlovén*, macedón, bosnyák). A „mai magyar” ezt a felosztást a következőképpen ismeri: keleti szláv – Szovjetunió, déli szláv – Jugoszlávia, cseh és szlovák = Csehszlovákia. Szerényen csak annyit tennék hozzá ehhez: a nacionalizmus és internacionalizmus szörnyszülött ideológiája miatt „felejtődött el” a történelem, vele a magyar nemzet története is. És emiatt keressük most Tótországot... Vagy már megtaláltuk? Igen:

Tótország ld. Szlovákia

és

Tótország ld. Szlavónia

Attól függ, hol járunk: Szlovákiában, vagy Szlavóniában, mert mindkettő tót, mert a magyarnak a szláv = tót. A könyvtárosok munkája annyi, hogyha már Tótország el is tűnt a történelem süllyesztőjében, legalább a katalógusunkban ne tűnjön el. Most már csak az van hátra, hogy tisztázzuk, mi különbség van Szlavónia és Szlovénia között? Mert ezt is előszeretettel keverik össze. Még újságírók is... Pedig ezt a különbséget még az Új Magyar Lexikon is pontosan megmagyarázza (VI. köt. S–Z. Bp.: Akad. K., 1962.) „Szlavónia: *történelmi terület* (kiemelés tőlem, P. L.) Jugoszláviában, a Horvát Népközt. K-i részén, a Dráva és a Száva f.-k között. Nyugati határa az Ilova f. Lakói horvátok, szerbek, szlovének. Termékeny talaja a legbővebben termő területe a Horvát Népközt.-nak ... A 8–9. sz.-ban a szlovén hercegek uralma alatt állt, innen kapta a nevét, amellyel a középkorban a középső Száva-vidéket (utóbb tágabban a Dráva–Száva közét, majd annak K-i részét) jelölték. A magyarok a 10–11. sz.-ban foglalták el és bánság formájában a feudális magyar államhoz csatolták. Később erre a területre esett Horvátó. súlypontja, a név a Dráva–Száva közének középső, Horvátó. és Szerémség közötti részét jelölte. A 15. sz. folyamán a bán vezetésével Mo. D-i végvidéke lett.” Vajon tényleg nincs Szlavóniának magyar lakója? Mert a lexikon erről nem tud... Lépjünk tovább Szlovéniára: „Narodna Republika Slovenija: Szövetségi Népköztársaság Jugoszláviában a Juliai Alpok, a Karszt, a Felső-Száva és Dráva vidéken, 20300 km² *Olaszo.-gal és Ausztriával határos* (kiemelés tőlem, P. L.) L.: 570 000 (1958), 97%-a szlovén. Főv.-a Ljubljana.” Nem kívánom ennek a „népköztársaságnak” a történetét nyomon követni, csak a hasonlítás kedvéért: 745-től bajor fejedelemség, 788-tól a Frank Birodalom része, a 10. sz. végén számos őgrófságra esik szét, a 11. sz.-ban Premysl cseh király birtoka, 1282–1550 között Habsburg tartomány, Krajina néven, majd az Osztrák–Magyar Monarchia része, 1945-ben Tito szabadítja fel. Ettől kezdve Jugoszlávia része, 1991-től pedig önálló ország, Szlovénia. Vagyis: Szlavóniával ellentétben soha nem volt igazán magyar terület, bár itt is van néhány magyarok által is lakott település. Ha más nem, hát ez is megkülön-

bözteti a két területet egymástól. Végső különbség lehet még: szlovén nyelv – van. Mintegy 1,5 millió ember beszélte 1962-ben (UML szerint), szlavón nyelv – nincs (Szlavóniában szerbül, horvátul, szlovénul és – magyarul beszélnek! Szlavónul nem!)

Hála tehát Teleki Domokos újonnan kiadott útleírásának, a témát végigjártuk. Talán már az is világos előttünk, miért is nem érti pl. Amerika a délszláv válságot. Képzeljük el egy amerikait, amint éppen azon gondolkodik: ki a szlovén, bosnyák, muzulmán és a többi... És, hogy ezek közül melyik volt államalkotó nemzet? Sokkal egyszerűbb Zsirinovszkij tartalékos kapitány módjára megoldani a dolgot: először ágyúval, puskával, azután – Jaj, a legyőzötteknek! – asztalon, papíron, vonalzóval, körzővel... Ez sem a könyvtáros műfaja, váltsunk át inkább

Megoldás 7-re. Nézzük meg, mi lett a történelmi változások, s vonalzós-körzős „békehatárok” (Trianon, Jalta) eredménye az ETO-ban, csakis a szláv – különösen a délszláv – változásokat figyelembe véve. (Erdély és Románia ügye megérne egy másik „misé”-t!) Szöveg és ETO-magyarázatomban az = után a terület még ismert más neve található, a : után (4) önálló általános földrajzi alosztás következik, amely a terület jelzete. A honfoglalás előtti időkre, tehát (3), nem megyek most vissza, nem tétzem ezzel a zavart! Néhány nagyobb terület esetében (pl. Horvátország) felsorolom a megyéket is, a pontosabb megközelítés segítése érdekében. Az utalók esetében : után a jelenleg érvényes szákszámot tüntetem fel. Megjegyzem még, hogy az ETO 1977. évi rövidített kiadása (Bp.: Szabványk., 1977.) – a továbbiakban ETO 1977. és az 1990. évi kiadása között – a továbbiakban ETO 1990 – eltérések vannak, ezeket külön jelzem. Értelmetlennek és érthetetlennek tartom, hogy az ETO 1990 nem közöl a : (497. l.) önálló általános földrajzi alosztások között „visszautalásokat” a történelmi magyar területekre : (439. 5), noha ez ellentmond az alapvető szerkesztési szabályoknak. Az elhagyás feltételezhető okát ne firtassuk, maradjunk meg egy szerkezeti hiba regisztrálásánál. Egyszer-egyszer az ETO. Teljes kiadások. Segédtablázatok c. kiadványt (Bp.: Szabványkiadó, 1980.) is használtam. Ha hivatkozom rá Teljes ETO-ként nevezem meg. A jelenlegi földrajzi neveket az Officina Nova Képes Világtalasz. A Föld és a természet c. kötetéből vettem. (Bp.: Officina Nova, 1992.) A „jelenlegi” Jugoszláviát (Szerbia és Crna Gora + Kosovo) „1992-től Jugoszlávia” névvel választom el az egyszerűen Jugoszláviának nevezett „régit”, „nagy” Jugoszláviától.

1. Beograd. Belgrad: (Új alosztás nincs)

Az ETO 1990 nem tartalmazza. Szerbia, Jugoszlávia majd 1992-től Jugoszlávia fővárosa. ETO 1977 és Teljes ETO is: (497.111) alosztással jelöli.

2. Bosznia: (497.15)

ld.

Bosznia és Hercegovina

3. Bosznia és Hercegovina = 1919-ig történelmi magyar terület = Bosznia : (439.55) és Hercegovina : (439.56) = 1919-től 1922-ig a Szerb-Horvát-Szlavén Királyság része = Drinai bánág : (497.15) és Vrabasi bánág : (497.19)

(Ez utóbbi az ETO 1990-ben már nincs benne) = 1929-től Bosznia-Hercegovina néven Jugoszlávia egyik tagországa, 1945 és 1991 között pedig szövetségi népköztársasága : (497.15) és : (497.19) = után Bosznia és Hercegovina néven önálló ország. Az ETO 1990 a : (497.19) alosztást nem tartalmazza, ezért B. H. 1991-től „csak” : (497.15)

4. Bosznia-Hercegovina : (497.15)

ld.

Bosznia és Hercegovina

5. Crna Gora = 1878–1919-ig Montenegro néven önálló ország : (497.3) = 1919-től Szerbia déli része Kosovótól

keletre – Zetai bánság az ETO 1977-ben : (497.16) = az ETO 1990-ben pedig Crna Gora : (497.16). 1992-től Jugoszlávia egyik tagországa.

6. Drávai bánság (Ljubljana) : (497.12)

ld.

Szlovénia

Az ETO 1990 a Drávai bánság földrajzi nevet nem tartalmazza.

8. Dunai bánság (Novi Sad, Újvidék) : (497.11)

ld.

Szerbia

Az ETO 1990 a Dunai bánság földrajzi nevet nem tartalmazza.

9. Felvidék : (437.6)

ld.

Szlovákia

10. Hercegovina : (497.15)

ld.

Bosznia és Hercegovina

11. Horvátország = Horvát – Szlavonország = 1919-ig történelmi magyar terület : (439.24) = 1919–1929 között a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság része : (497.13) = 1929-től a Jugoszláv Királyság része : (497.13) = Szávai-bánság : (497.13) (Ez utóbbi földrajzi nevet az ETO 1990 nem tartalmazza) = 1991-től Horvátország néven önálló európai ország (497.13) (Az ETO 1977 és az ETO 1990 rossz utalót tartalmaz : (439.24) alatt az 1919 után ld. (497.12) és (497.13) téves, mert : (497.12) = Szlovénia – ld. ott – területe nem volt Magyarország része, mint azt már előbb jeleztük.)

Horvátország (ill. Horvát-Szlavonország) részei 1919 előtt : Dalmácia, Lika Krbava (vagy Lika Kobava), Modrus – Fiume, Zágráb (megye), Varasd (megye), Belovár-Kőrös, Szlavónia (ld. ott)

12. Horvát-Szlavonország (497.13)

ld.

Horvátország

13. Jugoszlávia, 1991-ig : (497.1)

Már „csak” történelmi terület. 1945-től 1991-ig Szövetségi Népköztársaság. Az ETO 1990, az ETO 1977, valamint a Teljes ETO 1980 felosztása a jelenlegi állapotra már nem érvényes.

14. 1992-től Jugoszlávia : (jelenleg nincs alosztása) A nemzetközi jogban még el nem fogadott államalakulat, amelynek tagországai: Szerbia : (497.11), Crna Gora : (497.16), Kosovo : (nincs alosztása ld. ott)

Nem tudható, Kis-Jugoszláviának milyen alosztása lesz majd? Esetleg : (497.3)? Vagy : (497.11 + 497.16 + Kosovo)? Ilyen szörnyű nem lehet! (497.1) nem maradhat, mert: (497.12), (497.13), (497.15) és (497.17) sem része már ennek az államalakulatnak. És akkor még nem foglalkoztunk az új, ugyancsak senki által el nem ismert Szerb Krajínákkal...Ez a háború az ETO-ban is háborút szül. És a hadakozás ráadásul még tovább folytatódik...

15. Kárpátalja = 1919-ig történelmi magyar terület. : (439.23) = 1920-tól 1939-ig Ruszinszko, Podkarpatska Rus : (437.7) = 1939-től az Ukrán SzSzK, 1991-től az önálló Ukrajna része = Kárpátontúli terület, vagyis Zakarpatzskaja Ukraina : (477.87). Történelmi magja: Ung és Bereg megyék.

16. Kárpátontúli terület : (477.87)

ld.

Kárpátalja

17. Kárpát-Ukrajna : (477.87)

ld.

Kárpátalja

18. Kosovo = Kosovo-Metohija (nincs érvényes alosztása). Az ETO és az ETO 1990-ben nincs alosztása, viszont a Teljes ETO jelzi, de csak eredeti, történelmi helyén, Albániában : (496.51).

Remélem, emiatt nem lesz szerb-magyar háború... Inkább ne feszegessük a történetét. 1922-től szerb terület, 1945-

től a Szerb Szövetségi Népköztársaságnak némi önállósággal bíró „autonóm” területe volt. Itt található a gyászos emlékeztető Rigómező is. = 1992-től Jugoszláviának is része.

19. Koszovo

ld.

Koszovo

20. Macedonia v. Makedonia

1. Jugoszlávia népköztársasága : (497.17) = Vardari-bánság (ezt a földrajzi nevet ETO 1990 már nem használja) = 1992-től Macedonia néven új ország : (497.17)

2. Görögország része : (495.6)

2.1 ETO 1990-ben a következők találhatóak:

(495.3) Thesszália

.

.

.

(495.6) Makedonia. Macedonia (Szaloni/Thesszaloni)

2.2 Teljes ETO-ban és ETO 1977-ben : (495.6)

alosztás nincs. Helyette ez áll:

(495.3) Thesszália. Görög Makedónia. Thrákia.

Újabb háborús tűzfészek lehet, akár csak Kosovo...

21. Montenegro : (497.16)

ld.

Crna Gora

22. Moravai bánság (Nis) : (497.14) Jelenleg Szerbia része, Kosovótól É-K-re : (497.11). Az ETO 1990 ezt a földrajzi nevet és a mellé írt alosztást már nem tartalmazza.

23. Parti bánság (Split) : (497.18) = Dalmácia déli része. Jelenleg Horvátországhoz tartozik: (497.13) Az ETO 1990 ezt a földrajzi nevet és alosztást már nem tartalmazza.

24. Podkarpatska Rus : (477.87)

ld.

Kárpátalja

25. Ruszinszko : (477.87)

ld.

Kárpátalja

26. Slovenská Krajina : (437.6)

ld.

Szlovákia

27. Šlovensko : (437.6)

ld.

Szlovákia

28. Szávai bánság (Zagreb, Zágráb) : (497.13)

ld.

Horvátország

29. Szerb-Horvát-Szlovén Királyság (497.11) (497.13) (497.12)

ld.

Szerbia

Horvátország

Szlovénia

30. Szerbia: (497.11) = 1919-től 1929-ig a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság egyik országa = Dunai bánság : (497.11) = 1929-től a Jugoszláv Királyság része : (497.11) = 1992-től Jugoszláviát alkotja Crna Gorával = Zetai bánság: (497.16) és Kosovóval. 1992-től Jugoszlávia egyelőre még el nem ismert ország: (földrajzi alosztása még nincs).

Északi része Vojvodina = Vajdaság néven történelmi magyar terület 1918-ig, melynek önálló földrajzi alosztása nincs, Szerbiához szakozandó. A Dunai bánóság és Zetai bánóság földrajzi nevek az ETO 1990-ben nincsenek benne.

31. Szlavónia : (497.13) = 1918 előtt Horvát-Szlovonország része, történelmi magyar terület: (439.24) = Tótország : (439.24) = Verőce, Pozsega és Szerém vármegyék területével = Horvátország É.Ny.-i Magyarországgal határos része. Önálló alosztása nincs, nem azonos *Szlovéniával!*

32. Szlovákia : (437.6) = 1918 előtt történelmi magyar terület : (439.22) = Felvidék = Slovenska Krajina = Tótország = Slovensko = Szlovenszko : (439.22) = 1918 után a Csehszlovák Köztársaság része : (437.6) = 1991-től Szlovákia néven önálló ország : (437.6) Tiszta magyar vármegyéi voltak 1919 előtt : (439.22) : Trencsén, Árva, Gömör, Liptó, Zólyom.

33. Szlovénia : (497.12) = 1919–1929-ig a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság része: (497.12) = Drávai bánóság: (497.12) = 1945-től Jugoszlávia szö-

vetségi köztársasága = 1991-től Szlovénia néven önálló ország: (497.12). Fővárosa Ljubljana = Laibach, második nagyvárosa Maribor = Merburg. Nem kétséges a német kapcsolat... Nem történelmi magyar terület és nem azonos *Szlovéniával!*

34. Szlovenszko

ld.

Szlovákia

Felvidék

35. Tótország : (437.6) és : (497.13)

ld.

Szlovákia

A tót történelmi nép- és országnév, általában szláv népeket jelöl.

36. Vajdaság : (497.11) = Vojvodina : (497.11)

ld.

Szerbia

37. Vardari bánóság : (497.17)

ld.

Macedonia

38. Vojvodina : (497.11) = Vajdaság : (497.11)

ld.

Szerbia

39. Vrbasi bánóság : (Banja Luka) : (497.19) Bosznia és Hercegovina Ék-i

része : (497.15) Az ETO 1977-ben az alosztás után ld. (439.56) utaló kell. A : (439.56) utalás tévesen került a : (497.16) alosztás után, onnan törölnöd! Az ETO 1990-ben ez a földrajzi név és alosztás már nem szerepel.

40. Zakarpatszckaja Ukrajna : (477.87) ld.

Kárpátalja

41. Zetai bánság (Cetinje) : (497.16) ld.

Crna Gora

Montenegro

Az ETO 1990-ben ez a földrajzi név már nem szerepel, az ETO 1977-ben pedig az utána következő ld. (439.56) utaló téves, törölnöd! Helyette ld. (497.3) utaló kell!

És ennyi ismeret után talán már jöhet a

Megoldás 8., azaz maga a megoldás, a leírás

910

T 40

Teleki Domokos. Egynehány hazai utazások leírása (Teleki Domokos, a szöveget gond., az utószót és a jegyz. írta Éder Zoltán. – Bp.: Balassi, 1993. –

197 p., X t.fol.: ill., térk., 23 cm. – (Régi magyar könyvtár. Források, ISSN 1216–6251; 3.)

Reprint kiad. – Az eredeti kiad. cím és szerzőségi adatai: Egynehány hazai utazások leírása Tót és Horvátországnak rövid esmértetésével együtt. (kiadatott g. T. D. által. – Eredeti kiad.: Bécs, 1796

ISBN 963 7873 36 8 füzött: 260,– Ft. Horvátország

Szlavónia

Teleki Domokos

910.4(439),,178/179”

910.4(439.24),,178/179”

908.439,,178/179”

908.439.24,,178/179”

39(439),,178/179”

39(439.24),,178/179”

929[910.4](439)Teleki D.

Mt.: Éder Zoltán (utószó, jegy., szöveggond.)

Ut.: Tótország ld. Szlavónia

Nyilván lehetne tovább vitatkozgatni, nem inkább honismeret-e a raktári szakjel – 908 –, minek kell 39 Néprajz szákszám, miért írom mindig külön sorban a (439.24)-et, de ez érzésem szerint már szubjektív elemeket tartalmazna, nézzük ezért inkább a konklúziókat:

1. A régi földrajzi nevek pontos megfelelőit, leírását inkább régi könyvekben keressük, ha már „fejből”, tanulmányaink alapján nem tudhatjuk.

2. Mindig az adott kornak megfelelő elnevezést használjuk besorolási adatként, vagy az általánosan elfogadottat. Benes–Masaryk Magyarországot lejárató és megcsontító működése után pl. – tehát 1918-tól – Szlovákia az egy-séges besorolási adat. De előtte Felvidék, 1992 után pedig Szlovákia a megfelelő besorolási adat. Tótországnál pedig – teljes ismeretlensége miatt – Szlavónia, vagy Szlovákia az általánosan elfogadott név, besorolási adat, attól függően, hogy éppen melyik területet jelöli a Tótország elnevezés.

3. Az osztólapokra – amennyiben van a kérdéses névnél – föltétlenül írjuk fel a megfelelő és szükséges megjegyzéseket, de készíthetünk utalót vagy hivatkozást magunk is, mint pl. volt a Tótország ld. Szlovákia utalótétel, vagy pl.

Csehszlovákia

1991 után ld.

Csehország

Szlovákia

Vagy pl.

Szlovákia

1919 előtt ld.

Felvidék

Ha ezt megteesszük, katalógusunk jó tájékoztatást fog adni, nem kell kézikönyvek után futkosni.

4. Tehetünk utalókat, hivatkozásokat a szakkatalógusokba is, az eredmény a

fentiekhez hasonló jó elrendezettség lesz.

5. Ha nem használunk utalótételeket, ill. hivatkozásokat vagy magyarázatos felírásokat az osztólapokon, nehezebb lesz megtalálni az ismeretlen földrajzi neveket, fogalmakat, katalógusunk rosszul fog tájékoztatni.

6. A történelmi elnevezések visszakeresésénél nagyon jó segítség még a Magyar helységnév-azonosító szótár (szerk. Lelkes György. – Bp.: Balassi K., 1992.)

7. És legvégül: ha helyesen járunk el, még azt is tudni fogjuk, Tótország hol volt? És talán Magyarországról is többet megtudunk. Mert most már lehet, hála Istennek...

Pintér László

**Rendezze be könyvtárát a
MERABONA vagy TÉKA
bútorcsalád elemeiből.**

**Az alkatrészekből álló rendszer jól alkalmazkodik
a rendelkezésre álló tér, az elhelyezésre kerülő
állomány kívánalmaihoz.**

**Raktárakba ajánljuk az
IRINGÓ vagy MINERCIA**

típusú tömörraktári állványokat.

**Kérésükre elvégezzük a helyszíni felmérést,
s ennek alapján berendezési javaslat
és árajánlat kidolgozását.**

Forduljon hozzánk bizalommal!

MEZŐGÉPIPARI KFT.

9317 SZANY
SZABADSÁG U. 1.
TELEFON: 5, 23

Üzletszerzőnk:

Cavalloni Gyöngyi

1222 Budapest, Csap u. 14/a.

Telefon: 227-0237

Alpok-Adria Könyvtáros Találkozó

Győr, 1993. október 6-7.

A fennállásának 15 éves évfordulóját ünneplő Alpok-Adria Munkaközösség tevékenységével jelentősen hozzájárult a Keleti-Alpok térségben a határok nyitottságához, az emberek és gondolatok zavartalan cseréjéhez, a gazdasági, tudományos, kulturális együttműködés javításához. Ebben az együttműködésben a könyvtárak 1989 novemberétől vesznek részt. Ekkor hívták meg az olaszországi Schioba a régió legnagyobb közművelődési (általános tudományos) könyvtárainak vezető munkatársait. (A tanácskozásról részletesen ld. Szabó Imréné: Közművelődési könyvtárak a kilencvenes években. Az Alpok-Adria Közösség és a könyvtárak = *Könyvtári Figyelő*, 1990. 3-4. sz., p. 339–347.)

Itt alakult meg az Alpok-Adria Közművelődési Könyvtári Munkacsoport, melynek feladata az érintett területek könyvtárai számára a közös feladatok megfogalmazása, javaslatok kidolgozása, a munka koordinálása.

A bizottság kisebb-nagyobb megtorpanásokkal működött, néhány részterületen határozatok, illetve eredmények is születtek, de a könyvtárak közötti tényleges információáramlás, a jól kiépített kapcsolatok mind ez ideig nem valósultak meg, inkább csak a kívánság szintjén léteztek. Az Alpok-Adria terület egészét átfogó találkozót 1989 óta nem hívták össze, a megtartott rendezvények nem érintettek minden – tagként regisztrált – megyét, tartományt. Ezért fogadták valamennyien egyértelmű tetszéssel a találkozás lehetőségét Győrött 1993 októberében, melyet a Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete és a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár javaslatára a Győr-Moson-Sopron Megyei Közgyűlés alelnöke kezdeményezett az Alpok-Adria Munkaközösség Kulturális Bizottságában. Indokoltá tette a kölcsönös tájékoztatást, tájékozódást az is, hogy a schioi találkozó óta jelentős változások történtek több érintett ország könyvtárügyében.

A győri rendezvény így két fő témacsoportot fogott át: 1. A társadalmi rendszer változása és hatása a könyvtári tevékenységre, illetve a készülő könyvtári törvények ismertetése; 2. A közművelődési könyvtárak együttműködése és egy információs bázis felállításának lehetőségei az Alpok-Adria térségben.

A meghívott tagországok, illetve tartományok – Bajország kivételével – valamennyien képviseltették magukat. Vendégek érkeztek Ausztriából, Horvátországból, Olaszországból, Szlovéniából és megfigyelőként Csehországból. Magyarországot a hivatalos küldötteken kívül Baranya, Győr-Moson-Sopron, Somogy, Vas és Zala megye érdeklődő könyvtárosai is szép számmal képviselték. A nyitó előadást Papp István, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgató-helyettese, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének főtíkára tartotta: A rendszerváltozás hatása a magyar könyvtárügyre címmel. A különféle könyvtártípusok helyzetét elemezve előljáróban leszögezte, hogy a könyvtárak fejlődése nagyjából az európai trendek mentén haladt. Ez igaz a szocializmus évtizedeire is, bár a fáziskéséssel mindig számolnunk kellett. Az 1960-

as évektől erősödött a nyugati könyvtárakhoz való igazodásunk, miközben megjelentek a hibás elképzelések, a voluntarizmus, az állami centralizáció, a fölösleges megkettőzések, a személyi erőforrások szétforgácsolt, alacsony színvonalú, hatékonyságú felhasználása. A végeredmény azonban mégis egy, a társadalmi elvárásoknak többé-kevésbé megfelelő, a világ könyvtárügyével párbeszédet folytatni tudó működőképes könyvtárügy. Alapvető követelményként határozta meg az előadó a könyvtári és információs szolgáltatások rendszerszerű működtetését, és rámutatott, hogy a könyvtár- és tájékoztatásügy fejlesztését nem lehet kizárólag a fenntartó szervek spontaneitására bízni. Indokoltnak tartja egy országos könyvtári alap létrehozását. Figyelmeztetett a társadalmi kontroll fontosságára, arra, hogy azok ellenőrizzék a könyvtárak működését, azok állapítsák meg a szolgáltatások fejlesztésének irányait, akik a leginkább és közvetlenül érdekeltek.

Papp István előadását követően *dr. Durda Mesic*, a Zágrábi Nemzeti és Egyetemi Könyvtár munkatársa mondta el véleményét a horvátországi változásokról. Helyzetüket nehezíti – fejtette ki –, hogy a megoldásra váró feladatok végrehajtását a háborús körülmények is akadályozzák. Abban a helyzetben vannak, hogy sok mindent megkérdőjeleznek, s azt gondolják, mindent el kell vetni, esetleg azt is, ami jó volt az elmúlt években. Országukban a közigazgatási változások következtében megduplázódott a régiók száma (tízről húszra emelkedett), és az újonnan kialakított központi könyvtárak többsége nem alkalmas a területükön működő könyvtárak feladatainak koordinálására.

Szólt Mesic asszony a privatizáció példás és kezes eredményeiről, a könyvkiadás visszasságairól, a könyvtárak nehezedő helyzete és az irántuk megnyilvánuló társadalmi igény között feszülő ellentétéről, az előző időszak törvényi szabályozásának alkalmazhatatlanságáról.

Utolsóként az állományalakítás új dilemmáit említette meg, melyet részletesen *Tuba László*, a győri megyei könyvtár igazgatója fejtett ki az érdeklődők előtt. (A téma időszerűségét jelzi, hogy az MKE 25. vándorgyűlésén is szép számú közönséget vonzottak az e tárgyban elmondottak, köztük a fent említett előadás is. A szaksajtóban való közreadása miatt ismertetésétől eltekintünk.

A szlovén közönyvtárak jelenlegi helyzetéről *Silva Novljannak*, a ljubljanei Nemzeti és Egyetemi Könyvtár munkatársának felolvasott dolgozatából értesülhetett a hallgatóság. Eszerint a ma is működő szlovén könyvtári hálózati rendszer a hetvenes évek elején alakult ki, és a szakma véleménye szerint az alapkonceptiót annak ellenére változatlanul kell hagyni, hogy az alkotmány módosítás előtt áll. Kitért írásában a finanszírozás kérdéseire, arra, hogy a rosszul értelmezett takarékoság érdekében az egymástól eltérő feladatú kulturális intézmények gyakori összevonása milyen károkat okoz a könyvtárak munkájában.

Valamennyi résztvevőt élénken foglalkoztatta a könyvtári törvény helyzete a különböző országokban. Mind az olasz, mind az osztrák előadó, *Giorgio Lotto*, a Schioi Városi Könyvtár igazgatója, illetve *Werner Molitschnig*, a Karintiai Könyvtári Ellátó Szervezet (Büchereistelle) vezetője alapvető problémának ítélte a könyvtári törvény hiányát országában. G. Lotto véleménye szerint a törvény keretében kellene feltételként megfogalmazni a könyvtárak együttműködését. Mivel hiányzik a törvény, hiányzik az Itáliában működő különböző típusú könyvtárak szerepének meghatározása és feladataik megfelelő összehangolása is. A könyvtári rendszerek fontosságát hangsúlyozta W. Molitschnig is. Ausztriában sincs átgondolt regionális hálózat kiépítve,

amely központi szolgáltatásokat kínálna, de nincs kielégítő képzés és finanszírozás sem. Hiányzik az a rendszerszerű működés az intézmények között, amely lehetővé teszi, hogy a kisebb könyvtárak lehetőségeik kimerülése esetén nagyobb könyvtárakra támaszkodhatnának.

A fenti hiányosságokat – vélekedett az előadó – csak a tartományi és szövetségi szintű könyvtári törvény megalkotása fogja megszüntetni. Ezek nélkül a nemzetközi színvonalat még csak megközelíteni sem tudják. A törvényelőkészítő munkálatokat a tervek szerint 1993. év végéig kellett befejezniük.

Az új magyar könyvtári törvény előkészítéséről, a törvénytervezet tartalmáról, az ezzel kapcsolatos álláspontokról *Sóron László*, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Könyvtári Osztályának vezetője adott tájékoztatást. (Fentiekkel a szaksajtóban, előadásokon, vitákon szembesülhetett a hazai könyvtarostársadalom.)

Nem közkönyvtári területet érintett, de nagy érdeklődés kísérte *Walter Neuhauser*, innsbrucki egyetemi könyvtárigazgató – aki egyúttal az Osztrák Könyvtárosok Egyesületének elnöke – referátumát, melyet Az új törvény az egyetemi szervezetről és hatása az osztrák könyvtárügyre címmel tartott meg. Annak következményeit elemezte, hogy az ez idáig közvetlenül minisztériumi felügyelet alatt álló, önálló intézményként működő egyetemi könyvtárak, melyeknek nemcsak az egyetemi oktatók és hallgatók ellátása a feladata – pl. egyúttal tartományi könyvtárak is –, hogyan lesznek képesek a rájuk háruló követelményeknek megfelelni, ha az új rendelkezések értelmében a rektor hatáskörébe kerülnek mint „szolgáltató intézmények”. Bizonyos, hogy az egyetemek fenntartásába kerülő könyvtárak az egységes állami könyvtárügy végét jelentik Ausztriában – vontta le *W. Neuhauser* a konklúziót. (Az előadás szövege a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás* c. folyóiratban olvasható lesz.)

A második témacsoport bevezető gondolatait *Mezei György*, a Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesületének elnöke fogalmazta meg, egy információs központ

felállításának, az Alpok-Adria térségben működő közkönyvtárak egymás közötti kapcsolattartásának lehetőségeit taglalva.

Majd a zágrábi könyvtárosok ismertették ezen intézmények információs rendszerére kidolgozott tervezetüket. A számítógépes rendszer kialakítása azonban a magas költségek miatt még nem kivitelezhető.

A konferencia Mezei György javaslatát fogadta el, miszerint készüljön címjegyzék az érintett területen található, legalább 30 000 lakosú városok könyvtáiról, ezek legjellemzőbb, illetve legfontosabb adatait tartalmazva. A koordinációt Győr vállalta.

A második nap délutánján az Alpok-Adria Munkaközösség Közművelődési Könyvtári Munkacsoportjának képviselői szűkebb körben tanácskoztak. Megerősítették a címjegyzék kiadásának szükségességét, amely egyébként az egyetemi könyvtárakról már elkészült. Határoztak a közösség közművelődési könyvtárainak kialakulását, történetét tárgyaló kiadvány megjelentetéséről is. Egy új, illetve felújított horvátországi közművelődési könyvtárban, előreláthatólag 1995-ben, kiállítás terveznek, ahol az országban készített könyvtári bútorokat, használati tárgyakat kívánják bemutatni. Megerősítették egy ösztöndíj létesítésének szükségességét, melynek segítségével 3-4 hetes tanulmányúton vehetnek részt a tagországok könyvtáraiban dolgozó munkatársak. Valamennyi tag egyetértésével találkozott az a megállapítás, hogy érdemes a kialakult kapcsolatokat folytatni, és a találkozásokat rendszeressé tenni.

A közös teendők megbeszélése 1994-ben Szlovéniában folytatódik.

Dr. Szabó Imréné

Honismereti tanácskozás Mezőkövesden

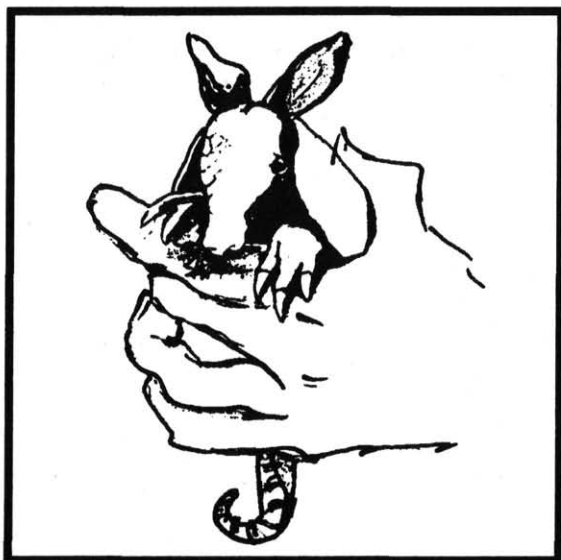
Az Országos Honismereti Szövetség és a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Honismereti Bizottság szervezésében Mezőkövesd, Matyóföld „fővárosa” adott otthont a honismereti periodikák, kiadványok immár hatodik országos szerkesztői konferenciájának.

A március 25–27-ig tartott tanácskozáson jelen volt *dr. Kanyar József*, az Országos Honismereti Szövetség elnöke, *dr. Halász Péter* alelnök és *Barta Éva* titkár is. Az ország megyéiből mintegy 60 honismereti aktivista gyűlt össze. (Somogyot *G. Jáger Márta*, *Károly Irma* és *Sipos Csaba* képviselte.)

Rémiás Tibor, a Honismereti Bizottság megyei titkára, a helyi *Szülőföldünk* folyóirat szerkesztője üdvözölte a tanácskozás résztvevőit, majd Kanyar József elnöki megnyitója következett.

Kanyar József hangsúlyozta, hogy a magyar történelem tanításának vissza kell kapnia a megfelelő rangját. Beszélt a honismeret megnőtt szerepéről az új Nemzeti Alaptantervben. Külön kiemelte a honismereti kiadványozás fontosságát. Szólt arról, hogy immár megvan a történeti rálátás a második világháború utáni időszakra is. A új Nemzeti Alaptanterv új Ratio Educationis is lehet – mondta Kanyar József.

Ezután *Pap János* polgármester emelkedett szólásra. Röviden ismertette a tanácskozás színhelyének, a Szent László Gimnáziumnak a történetét. (Az impozáns épület 1911-ben nyílt meg.) Beszélt a Mezőkövesd történetét és népművészetét bemutató

videófilm születéséről. (A nagy élményt nyújtó videófilmet a tanácskozás résztvevői az első nap záróprogramjaként tekinthették meg.)

A polgármesteri köszöntő után *Nagy Károly*, a Honismereti Bizottság megyei elnöke tartott tájékoztatót. A tájékoztatóban pontokba szedte a megye honismereti munkájának eredményeit és távlatait egyaránt. Hogyan maradt meg mindmáig a honismeret? – kérdezte Nagy Károly és meg is adta rá a választ: akik létrehozták, tudták, hogy szükség volt, van és lesz rá. Nagy Károly a honismereti képzés legfontosabb feladatának a téveszméktől mentes magyarságtudat kialakítását jelölte meg. Beszült a *Szülőföldünk*, a megye honismereti folyóirata történetéről, megújításáról is. (A szép kiállítású folyóirat legutolsó számát a tanácskozás minden résztvevője megkapta.)

A tanácskozás második napja, március 26-a volt a legzsúfoltabb. Ekkor hangzott el a legtöbb előadás és hozzászólás.

A résztvevőket Kanyar József – aki délelőtt elnökölt – köszöntötte, majd elsőként Rémiás Tibor előadása következett. Rémiás Tibor az 1992–93-ban megjelent honismereti kiadványokról, periodikákról tartott tájékoztatót. (Nekünk, somogyiaknak különösen örvendetes, hogy a *Somogyi Honismeret* immár hosszú évek óta a rendszeresen megjelenő honismereti periodikák közé tartozik.) Beszült továbbá a kiadványozás intézményi és anyagi hátterének a fontosságáról, és arról is, hogy mennyire érzik ezt magukénak a helyi önkormányzatok. Szólt az egyes periodikák tartalmi felépítéséről, a szerkesztési elvekről, az „amatőr” és „profi” szerzők oly sokszor vitatott kérdéséről. Itt a döntő szempont csak a minőség lehet. Az évfordulókról szólva Rémiás Tibor kiemelte a honfoglalás 1100. évfordulójának méltó megünneplését.

Rémiás Tibor után *Kováts Dániel* főiskolai tanár emelkedett szólásra, aki a kistelepülések helytörténeti munkafüzeteinek jelentőségéről beszélt. Ép lelki élet nincs a szülőföld szeretete nélkül – mondotta, Németh Lászlóra utalva. Szólt arról is, hogy az iskola szerepe nélkülözhetetlen a helyismereti nevelésben. De a helyismeretre nevelés ne divat legyen, ne nosztalgizálás.

Kováts Dániel után *Halász Péter* érdekes felmérését ismerhettük meg *Honismeret a helyi sajtóban* címmel. Halász Péter hangsúlyozta, hogy az ilyen felmérés azért is számos tanulsággal szolgál, mert a helyi lapokat többen olvassák, mint a speciális honismereti kiadványokat. Az Országos Széchényi Könyvtárban átnézett 30 helyi lapból 23-ban talált Halász Péter honismereti vonatkozásokat, természetesen nagyon változatos szóródásban és rendszertelenül. A legtöbb (43%) helytörténeti anyag volt. A felmérés szerint a helyi sajtóban egyre jobban kezd visszaszorulni a honismeret. Halász Péter arra is utalt, hogy elsősorban a horoszkópok, a különböző, erőszakról szóló tudósítások szorítják ki a honismereti anyagot. Halász Péter javasolta, hogy a megyei honismereti egyesületek erősítsék kapcsolataikat a megyei lapokkal, hiszen ez a honismeret „külpolitikája”. Ha egy ledöntött nemzet újjá akarja építeni magát, szüksége van a hagyományőrzés minden porszemére – utalt Halász Péter Kodály Zoltánra, előadása zárószavaival.

Halász Péter után *Havassy Péter* megyei múzeumigazgató előadása következett, *Közgyűjtemények honismereti kiadványozása* címmel. Havassy Péter nemcsak címet sorolt fel, hanem rövid történeti áttekintést is nyújtott a honismereti kiadványozás múltjáról és jelenéről. (A Somogy Megyei Levéltár az elsők között volt az évkönyvek megjelentetésében.) Azt is hangsúlyozta, hogy a könyvtár a honismeret szempontjából talán a legfontosabb intézmény, hiszen minden kis településen elérhető. Különösen fontosnak tartotta az előadó a *Tájak, Korok, Múzeumok* (TKM) népszerű, színes sorozatát a honismereti kiadványozásban.

Az előadások után számos hozzászólás hangzott el. A megyék képviselői készülő vagy elkészült honismereti kiadványokról (olvasókönyvek, tankönyvek, szöveggyűjtemények, kalendáriumok, monográfiák stb.) szóltak.

Barta Éva, az Országos Honismereti Szövetség titkára utalt arra, hogy 1995-ben nemcsak országos honismereti akadémia, hanem konferencia is lesz. Szólt a honismereti mozgalom intézményi és szervezeti háttéréről is, majd az „amatőr” és „profli” kérdéstről. Hangsúlyozta azt is, hogy a rövidesen megrendezendő EXPO során milyen eredményesen lehet kihasználni a honismeret és az idegenforgalom kapcsolatát. (A mezőkövesdiek szép videófilmje már erre az alkalomra készült.)

Sipos Csaba, a *Somogyi Honismeret* szerkesztője röviden bemutatta az immár 24 éves megyei folyóiratot, a Somogy Megyei Honismereti Egyesület és a Megyei és Városi Könyvtár szoros együttműködését a *Somogyi Honismeret* folytonosságában.

A délutáni tanácskozáson Halász Péter elnökölt. Először a Matyóföld kutatói – *Barsi Ernő, Sárközy Zoltán, Benkóczy György, Kápolnai Iván, Répánszky Zoltán, Kiss József, Pető Margit, Cseh Károly* – a tájegység elkészült és készülő honismereti kiadványait ismertették. A gazdag matyóföldi kiadványok minden résztvevőt meggyőztek arról, hogy itt is megvalósul a honismeret egyik fontos célkitűzése: a hely szelleme a szellem helyévé is válik egyben.

A matyóföldi honismereti kiadványok színes bemutatása után is számos felszólalás hangzott el. *Éri István*, a TKM főszerkesztője dinamikus hangú felszólalásában részletesen beszélt a sorozat eredményeiről és terveiről. A TKM-ben az idén már az 500. szám fog megjelenni. (A konferencia valamennyi résztvevője megkapta a TKM katalógusát az 1979-ben indult sorozat eddig megjelent füzetéről.)

Tatárné Lecza Jolán hangulatos nyelvi ízekkel beszélt a Mindszenti honismereti munkáról, a megyei helyi lapok kapcsolatairól.

Kanyar József felszólalásában arról beszélt, hogy megérett az idő a különböző honismereti kiadványok díjazására, amely egyúttal a megyék közötti minőségi versenyt is jelent. Sürgette egyúttal a tájegységi tanácskozások megvalósítását, utalva a Balaton súlyos problémáira. Szólt a honismereti nemzeti kátéről és arról is, hogy sürgősen megoldandó a helytörténeti olvasókönyvek bírálati tanácskozása is.

Huszár János a pápai, *Gyüszí László* a tatai honismereti kiadványokról adott érdekes tájékoztatót.

A második nap végén a résztvevőknek különlegesen szép élményben volt részük. Este a Szent László Gimnáziumban megtekinthették a Matyó Népművészeti Egyesület fergeteges népitánc-bemutatóját. A konferencia zárónapján *Fügedi Márta* és *Berecz Lászlóné* kalauzolásával a tanácskozás hallgatói Mezőkövesd műemlékeivel és nevezetességeivel ismerkedhettek meg. A résztvevők egyöntetű véleménye szerint a példásan szervezett mezőkövesdi országos honismereti konferencia az utóbbi évek egyik legsikerültebb tanácskozása volt, egyszerre nyújtva gazdag élményt és tapasztalatcserét.

Dr. Sipos Csaba

Gyimót Ágnes

1994. március 26-án, súlyos betegség után, 63 éves korában elhunyt egy olyan szakmabélink, aki tulajdonképpen, „par excellence” könyvtáros sohasem volt, egész felnőtt élete mégis a könyvtárosság jegyében telt el. Nagyon fiatalon, 1952-ben került első munkahelyére, a *Könyvbarát* című, az előző évben indult folyóirat szerkesztőségébe, ahol titkárként alkalmazták. A lap neve és szerkesztőgárdája az általa ott eltöltött 26 év alatt többször változott, de a viharok, majd a szélségszél idején is ő maga volt az állandóság. A kis szerkesztőségben kialakult munkamegosztás szerint bibliográfusi feladat is hárult rá: előbb névtelenül, majd az *A Könyvtáros* 1954. évi 5. számától kezdve asszonynevén, ő jegyezte a napilapok és a folyóiratok könyvismertetései és irodalmi cikkeinek bibliográfiáját, amely hosszú éveken át az egyetlen analitikus feltárása volt a magyarországi recenzióknak és az irodalmi tanulmányoknak. A szakmához való kötődését azzal is erősítette, hogy az elsők között végezte el a Könyvtártudományi és Módszertani

Központ két és féleves, középfokú szaktanfolyamát. A hatvanas-hetvenes években nyelvtudását kamatoztatva egyre többször vállalta bolgár és szerbhorvát nyelvű szakszövegek és szépirodalom fordítását szerkesztőségeknek és kiadóknak.

Vágyai a sajtó felé irányították: 1978-ban pályamódosításra határozta el magát – bolgár nyelvű, illetve egy délszláv nemzetiségi lapunk szerkesztőségében dolgozott; utolsó aktív éveiben pedig a kiinduláshoz visszakanyarodva, a Lapkiadó Vállalat Sajtódokumentációjában tevékenykedett. Nyugdíjba vonulása után még közelebb került a könyvtárügyhöz: a Könyvtártudományi és Módszertani Központ szakkönyvtára és a *Könyvtári Figyelő* foglalkoztatta szakirodalmi referátumok és fordítások készítésével.

Elvesztését nemcsak folyóirataink gyászolják, az ötvenes-hetvenes évek könyvtáros nemzedékének ittmaradt tagjai pályatársuk sírjára a közös emlékekből fonnak életükben el nem hervadó koszorút. (G.)

Gyászoljuk...

1994. március 29-én türelemmel viselt szenvedés után elhunyt *dr. Sipos Istvánné* – nekünk, kollégáknak, Zsóka – aki 1988. szeptember 15-én a Bródy Sándor Megyei Könyvtár igazgatóhelyetteseként ment nyugdíjba. 1961. szeptember 1-től dolgozott a könyvtárban, vezetői megbízatása előtt tájékoztató könyvtárosként végezte az olvasó-

szolgálati munkát. Soha nem ismert fáradtságot, ha kérdéseikkel hozzáfordultak a látogatók, s önzetlenül segített kollégáinak is. Kiépítette a pedagógiai szaktájékoztató rendszerét, könyvtári rendezvényeket szervezett, bibliográfiai kiadványokat szerkesztett, könyvtártörténeti dolgozatokat publikált.

Sokan emlékeznek rá az 1975-ben

rendezett egri könyvtáros vándorgyűlés szervezőjeként. Abban az évben alakult meg a Magyar Könyvtárosok Egyesületének megyei szervezete, melynek ettől az időponttól kezdve 1982-ig elnöke volt. Önzetlenül és fáradhatatlanul dolgozott a megye könyvtárosainak továbbképzéséért, a szakmai közösségi élet megteremtéséért.

Igazgatóhelyettesi megbízatását úgy értelmezte, hogy a korábbinál is nagyobb teljesítményt kell nyújtania. Minden feladatát felelősséggel és szakmai lelkesedéssel végezte. Közvetlenül irányította a speciális egységek, vagyis a helyismereti részleg, a zenei részleg, a közigazgatási szakkönyvtár és az idegen nyelvi részleg munkáját. Nevéhez fűződik a helyismereti tárgyszókatalógus újjáépítése, kibővítése, a megyei napilap repertorizálásának megindítása. Ezek a munkák történelem szakosként különösen vonzották. Sokat dolgozott a közigazgatási szakrészleg mai arculatának kialakításáért.

Nyugdíjba vonulása után sem szakadt

meg a kapcsolata az intézménnyel. Külön megbízás alapján fényképes adattárat készített a könyvtár régi és jelenlegi dolgozóiról, összeállította a megyei könyvtár alapításának 40. évfordulójára rendezett kiállítás forgatókönyvét, összegyűjtötte a dokumentumokat. Elvállalta a KKDSZ megyei irodavezetői megbízatását, s a tőle megszokott gondossággal intézte a kollégák szakszervezeti ügyeit.

*

Munkatársai becsülték, szerették önzetlenségéért, mindenkor példás munkájáért. A vezetésben igazi partner volt, aki a legkisebb ügyben is lelkiismeretesen járt el, szerette az őszinteséget, az egyenes beszédet. Tudtuk, hogy súlyos beteg, de bízunk benne, hogy szívós akarata meghosszabbítja az éveket. Sajnos nem így történt. Hiányozni fog családjának, kollégáinak, barátainak. Tevékeny élete után 1994. április 7-én a békési temetőben helyezték örök nyugalomra.

Orosz Bertalanné

Könyvtárak és könyvtárosok Dániában

Egyesületek. (A Dán Könyvtárosok Egyesületének elnöke – *Elsebeth Tank* – írása alapján.)

Vannak országok, ahol jól szervezett könyvtáregyesületek működnek, és vannak rosszul működők vagy egyáltalán nem létezők. A parlamenten kívüli könyvtárpolitika az egyes országok hagyománya, történelme és könyvtárhálózatának fejlettsége következtében más és más. Ugyanakkor fontos lehet a tapasztalatcsere, a kölcsönös ötletadás, amely hozzájárulhat a munka színvonalának emeléséhez, a könyvtárak minőségének javulásához. A *know how* cseréjét szolgálja Elsebeth Tank írása, amely a dán közkönyvtárak és egyesületek szerepét történetiségében ábrázolja.

A dán történet

A dán közkönyvtárak fejlődésének központi gondolata a széles tömegek tanulásra buzdításában rejlik. Ezen örökség alapítójának egyike *N. F. S. Grundtvig* dán pap és költő, aki 1783–1872-ig élt. Grundtvig eszméi akkor, a 19. sz. első kétharmadában, vitatottak voltak. Úgy gondolta, hogy az ember szellemi lénynek születik, de az egyes emberek nincsenek ennek a ténynek feltétlen tudatában, ezért az élet hosszú iskolájában kell azt tudatosítani. Grundtvig a régimódi oktatás ellen fordult, s az általánosan uralkodó – latin-os-németes – hivatalos irányzatot „északivá” tette. Az északi mi-

tológiatörténet és irodalom együttesen szolgálta a fiatalok emberi öntudatra ébresztését. Grundtvig sok követőre talált, s elmélete a *school for life* (iskola az életért), amely a beszélt nyelven alapult, vezetett el a jellegzetes dán *népfőiskolák* alapításához. Ezekben a felnőttekhez szóló iskolákban az olvasásra és a beszélgetésre alapozva oktattak, s az új szakirodalom, amelyet követtek, az egyszerű emberek életének és problémáinak realista megközelítésén alapult. Ez az új irodalom ébresztette fel a könyvek és az olvasás iránti érdeklődést a társadalom eddig érintetlen rétegében. Különösen a vidéki emberek (parasztok) körében terjedt az olvasás. A polgárok – nagyrészt Grundtvig eszméit követő tanárok irányításával – helyi könyvgyűjteményeket alapítottak.

A szervezett olvasás követelménye – lehetősége és később a nyilvános könyvtárak intézményesítése – *egyenesen az emberek igényeiből jött létre*. Ez a tény határozza meg a dán nyilvános könyvtárak fejlődését. A könyvtárszervezet koncepció független a politikai kormányzattól és nem hivatalos. A helyi könyvgyűjteményeket létrehozó emberek alapították meg a Dán Könyvtári Szövetséget (Danisch Library Association, a továbbiakban DLA).

Egyesületek Dániában – általában

A társadalmat különböző szövetségek hálózák be és aktív részt vállalnak a társadalom fejlődésében, a közvélemény formálásában. A politikai és vallásos egyesületek speciális politikai és vallási célokat és attitűdöket formálnak meg. Ugyanakkor ismert Dániában számos politikailag semleges szervezet, amely bizonyos célokért közös platformot alkot (pl. zenei, gyermekjóléti, modellépítő egyesületek, állatvédő szervezetek stb.). Napjainkban a legnagyobb szervezetek a világbéke megóvásáért jöttek létre vagy a közös piac, az atomhatalom ellen, illetve környezetvédő és nőfelszabadító szervezetek. Dániában gyakori és elfogadott egyszerre több szervezet tagja lenni. Egy 1987-es felmérés a dánok szabadidő-elfoglaltságáról azt mutatta, hogy minden 16 év fölötti dán évi 78 órát tölt szervezeti tevékenységgel.

A Dán Könyvtári Szövetség (DLA)

A DLA-t a helyi könyvgyűjtemények 48 képviselője alapította 1905-ben, s a „pionírok” valamennyien tanárok voltak, egy orvos és egy könyvkiadó kivételével.

A Szövetség első feladatai voltak pl.: adassék kedvezmény a nagy tételben vásárolt könyvekre; a mozgalom céljait elősegítő „reklámlapocskák” kiadása, amelynek szövege: „A nyilvános könyvgyűjtemények vezethetnek felemelkedéshez népünk számára az oktatásban és fejlődésben”; a helyi és a központi kormányzat teygen alapítványokat; új gyűjtemények és „utazó” könyvtárak létrehozása.

A néhány alapító tag és a szervezet elnöke 20 év alatt országossá fejlesztette az egyesületet: új működő nyilvános könyvtárakat szervezett, és könyvtárosok és könyvrajongók támogatták. H. O. Lange – az egyik dán könyvtáralapító – így fejezte ki ennek az időszaknak a szellemét: „Ezekben az országokban a nyilvános könyvtár együttműködik az iskolákkal, részt vállalva az oktatásnak abban a nagy feladatában, hogy okos és jó állampolgárokat neveljen, akiket a társadalom felemelkedése és

boldogulása nyugszik. Fiatalférfiak és nők ezrei válnak a társadalom minden szintjéről a nyilvános könyvtár eszmei értékének misszionáriusává és agitátorává. Ez a *library spirit* (könyvtár szelleme), amely abból a belső meggyőződésből fakad, hogy a demokrácia a folyamatos kulturális, erkölcsi fejlődésen, a társadalom tudásszintjén és az emberek nemzeti öntudatán nyugszik”.

A kezdet kezdetén a könyvtáregyesület a kormánytól független szövetség volt. Teljesen független a kormánytól és a helyi hatóságoktól, politikától. A Szervezet aktív volt és befolyásolta, illetve érdekei érvényesítéséért nyomást gyakorolt a kormányra. 1909-ben a DLA előterjesztette, hogy az oktatási minisztériumnak könyvtári bizottságot kell alakítania annak érdekében, hogy meghatározza és biztosítsa a kormány támogatását az államilag létrehozott nyilvános könyvtárak fejlesztésében. 1918-ban a szervezet azzal a kéréssel fordult a minisztériumhoz, hogy alakítson egy testületet, amely előkészít egy könyvtári törvényt. A testület 1919-ben megalakult és a könyvtár-szövetség lobbyja három helyet nyert a parlamentben.

Az ország első könyvtári törvénye 1920-ban valósult meg, azzal a joggal, hogy könyvtári bizottságot és iskolát alapíthasson a könyvtárosoknak. A következő években jelentőssé vált a szakmabeliek, a politikusok és a könyvtárrajongók közötti együttműködés. A DLA kivívta, hogy minden könyvtár alapvetően nyilvános, és kormányfelügyelet alatt áll. Vagyis nem a helyi hatóságok döntötték el, legyen-e könyvtárunk vagy sem, és milyen könyveket rendeljenek. Akkoriban a nyilvános könyvtárak célja a nevelés és a felvilágosítás volt, és a DLA meghatározó szerepet játszott a nyilvános könyvtárak demokratikus és viszonylag gyors fejlődésében. A DLA tudatában volt annak a helyzetnek, amely az állam és a szervezet közötti kapcsolatból következett. A kölcsönös egymásrahatások, követelések ellenére a kormány könyvtári hatósága és a DLA közötti együttműködés majdnem szimbiózissá vált.

Új idők – új szokások

A dán közkönyvtárak lassú fejlődése 1964-ig tartott, mikor is megvalósult az évszázad *könyvtári törvénye*. A törvény kimondja, hogy a helyi önkormányzatok (egyedül vagy a többiekkel) kötelesek felnőtt- és gyermekkönyvtárat fenntartani és működtetni. A több mint 5000 ember által lakott területeken szakképzett, teljes munkaidős könyvtárost kötelesek alkalmazni.

A könyvtárak kínálata kiterjed a könyvektől, lemezeiktől, magnószalagoktól, diáktól a műalkotásokig és poszterekig, amelyek ingyenesen hozzáférhetők a használók számára.

A törvény kötelezi a könyvtárakat, hogy decentralizálják tevékenységüket; szaktevékenységükkel szélesebb alapokra helyezték hozzáférhetőségüket. E törvény végrehajtása a könyvtárak felszereltségének magas szintjét követeli.

A dán kormány különböző felmérésein alapul a könyvtárak látogatottságát kifejező alábbi táblázat:

Év	Felnőttek	Gyerekek
1961.	20%	
1976.	48%	76% 7–11 éves, 84% 12–15 éves
1987.	64%	

(minimum egyszer egy évben)

A 60-as évekig a DLA megtartotta az érdeklődők, a helyi önkormányzatok és a szakemberek lelkesedését, céljuk a szervezet fejlesztése és népszerűsítése volt. A DLA gyorsan vált nagygyá és erőssé, kapcsolatokat teremtett helyi politikusok, intézmények, könyvtári személyzet és egyéb hivatalos szervek között. E különböző csoportok tagjai megteremtették saját belső világukat a szervezeten belül és a 60-as évek végére, a 70-es évek elejére ezek a belső magok tetemesen növekedtek és szembekerültek a szervezettel.

A könyvtárosok csoportja is gyorsan nőtt. A fiatal, meghatározó személyek szükségét érezték a lázadásnak. A DLA, élén egy teljhatalmú elnökkel, annak a hatóságának a szimbólumává vált, amely ellen a könyvtárosoknak lázadniuk kellett. A könyvtárosok nem kívántak ugyanannak a szervezetnek a tagjai lenni, amelynek munkaadói – a helyi politikusok. 1968-ban együttesen lemondtak és megalakították a *Könyvtárosok Szövetségét*. Később csatlakoztak a kutató könyvtárosok, s végül valamennyi könyvtárost egyesítette a *Könyvtárosok Egyesülete*. (The Librarians Union = LU). Így a könyvtárosok létrehozták saját, független szakszervezetüket.

A Könyvtárosok Egyesülete (LU)

Nem egyedül az LU-nak van kettős célja – szervezet és szakmai szövetség is egyben –, hanem ez a dán egyesületek tipikus konstrukciója. Dániában a szakszervezetek különleges szerepet játszanak. Minden szakmának megvan a saját szakszervezete. A szakszervezetek egyrészt átlagos szakszervezetként viselkednek: tárgyalnak fizetésekről, alkalmazottakról, munkakörülményekről, másrészt viszont szakmai szervezetek is: részt vesznek a fejlesztésben, belső továbbképzésben és oktatásban, harcolnak a munkanélküliség ellen (s legfrissebb adatok szerint: a 4485 könyvtáros tag 14,7%-a munkanélküli).

Jelenleg Dániában közel 200 különféle politikailag és gazdaságilag független szakszervezet van. Működésük csak a tagok által meghatározott. Politikailag gyakorlatilag pártatlanok, tagjaik azonban besorolhatók a konzervatívok, a szociáldemokraták és szocialisták közé.

A szakszervezetek között a szakmai különbség nőttön nő. Részt vesznek a politikacsinalásban, tudomásul vétetik magukat mint politikai vetélytársak, ugyanakkor szakmai eredményeik is elismertek.

Az LU fontosságát jelzi a könyvtárosok társadalmi megbecsülése, viszont a *fizetések szintjének fenntartása és szakmai becsülete összefüggésben áll*. (Kizárólag minőségi munka dotálható!) Az LU hangsúlyozza, hogy a *könyvtárügy fejlődése a fizetés-politikán keresztül biztosítható*. Sokat dolgoznak a *könyvtárosok képzésén* is: közreműködnek az egyetemi szint megszerzésében, támogatják a Dán Könyvtáros Iskolát, hogy indítson szakmai gyakorlatot az egyetemekkel együttműködve. (A képzés jelenlegi formája: 4 év főiskola, ami népkönyvtárosi végzettséget ad + 2 év utóképzés szükséges az egyetemi végzettséghez. A változás: 3 évre kívánják levinni az alapképzést, hiszen sok helyen ez a végzettség is elegendő, viszont azon vitatkoznak, hogy 4 vagy 5 éves legyen-e a képzés. Az LU álláspontja a minél hosszabb ideig tartó képzés.) Ez év őszén fő feladatának tekintette az LU, hogy a könyvtárosokat azonos szintre hozza más egyetemeken végzettekkel, pl.: az ügyvédekkel, az orvosokkal, mérnökökkel. Az alapképzetséggű könyvtárosok – 4 év a könyvtáros iskolán – fizetése

valamivel alacsonyabb, mint az előbb említett egyetemi végzettségű csoporté. Másrészt viszont lényegesen magasabb, mint más szakmákban, hasonló végzettségi szinttel.

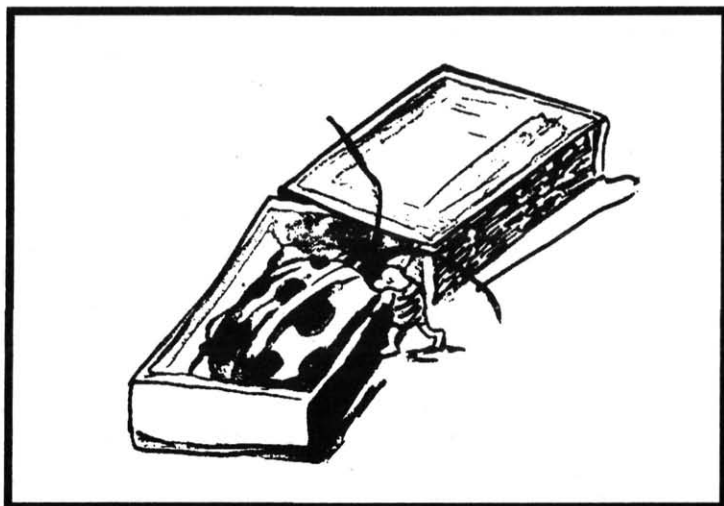
Az *LU* figyelme kiterjed a könyvtárosok *alkalmazásának* egyéb területére is. Terveket dolgoztak ki, hogyan lehet könyvtárosi végzettséggel rendelkező értelmiségieket alkalmazni a magánvállalkozásokban. (A könyvtáros sok mindenhez ért: jó rendszerszervező, ért az információ továbbításához, tehát hatékonyan tud dolgozni magánvállalatoknál.)

Az üzleti vállalkozók számára (könyvtáros) munkaerőt ajánlanak fel, a jövőben a nemzetközi munkaerőpiacon is. A relatíve magas és aggasztó munkanélküliség az oka, hogy a könyvtárosok képzését preferálják (a képzett munkanélküli inkább talál munkát, mint a képzetlen!) és a munkaerőpiacot ezzel befolyásolják. Az *LU* gondoskodik a folyamatos *képzésről*: csinálnak belső továbbképzéseket, konferenciákat, műhelymunkát, támogatják a könyvtáros szakma minden területét. Vallják, hogy a *könyvtárak sikere a könyvtárosok tehetségén és hozzáértésén múlik*, különösen a recesszió éveiben. Az *LU* támogatja a különböző *gazdasági kísérleteket*, a könyvtárhasználók befolyásolását könyvtári rendezvényekkel, a vasárnapi nyitva tartást, a könyvtárak újjászervezését – mindig szem előtt tartva az új médiákat és igyekszik reflektorfénybe állítani a könyvtárakat.

Az *LU* kicsi a többi dán szakszervezethez képest, de úgy érzik, óriási erőforrásokkal bírnak. Az *LU* 25 embert alkalmaz vezetőségként központi irodájában, Koppenhágában, egy új hófehér, kör alakú és gyönyörű épületben.

A nemzeti „könyvtár-ernyő”

A *DLA* és az *LU* együttműködése pozitív. Természetesen az 1968-as szakítást követően a viszony feszült volt. Időbe telt míg túljutottak ezen a drámai eseményen, és

megtanulták becsülni egymást, elismerni a másik feladatkörét. 10–15 évbe került begyógyítani a sebet, s eljutni a jelenleg érvényes gyümölcsöző együttműködéshez.

Ma is vannak átfedések, amikor ugyanazokon a szervezeteken keresztül akarják befolyásolni a kormányt a fejlesztések érdekében, így a verseny szoros. De ez nem rossz – versenyszellemet és újulást hoz. A tapasztalat pedig azt mutatja, hogy az egyik kiegészíti a másikat.

A *DLA* értéke, hogy népszerű, s ez adja a szervezet védjegyét. A *DLA*-nak feladata, hogy lobbyzzon a politikusoknál, hogy vállaljanak anyagilag nagyobb terhet magukra a könyvtárügyben, s ezáltal biztosítsák a helyi kulturális környezetet.

Dánia éppúgy mint más ország, szenved a alapítványok hiányától. A könyvtárak súlyos költségvetési leépítést szenvedtek el az utóbbi években. Ennek mértéke néha komolyan veszélyezteti a könyvtárak céljait és kötelezettségeit. 3–4 évvel ezelőtt valamennyi dán könyvtárszervezet egyetértett abban, hogy egy *védő-testületet* („könyvtár-ernyőt”) kell alakítani, amelynek funkciója szigorúbban hangot adni érdekeiknek a hivatalos szerveknél. A nemzetközi információcsere növekvő fontossága miatt szeretnék ezt a testületet a dán könyvtárosok nemzetközi képviselőjével felruházni, amikor nemzetközi ügyekben dán jelenlét szükséges.

A „könyvtár-ernyő” a *DLA* és az *LU*-n kívül magában foglalja:

- a Nyilvános Könyvtárak Igazgatóinak szervezetét,
- a Dán Kutatókönyvtár Egyesületet,
- a Kereskedelmi és Irodai Dolgozók könyvtár-szekcióját.

Minden kormánytól nem függő szervezet erősítheti a könyvtárosok közös célját.

Összefoglalva: a szervezeteknek megvan a maguk érdeke és célja, feladataikon elkülönülten dolgoznak; tisztelik egymást, ugyanakkor a közös nagy ügy érdekében együttesen lépnek fel, s ez minőségileg több a kezdeti szervezeti formációknál.

Összeállította: Gellér Ferencné

A Közgyűteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete (KKDSZ) III. kongresszusát tartotta 1994. április 8-án, a Közszolgálati Szakszervezetek Szövetségének székházában. A kongresszus valamiképp a „győztesek” kongresszusa volt. A négy és félről tizenhét tagra nőtt tagságot 222 küldött képviselte, már az előzetes híradás is arról adhatott számot, hogy „Öt év alatt a KKDSZ demokratikusan működő, a kormánytól, az önkormányzatoktól, a pártoktól, a munkáltatói szervezetektől független, csak tagságának tagdíjfizető akaratától és megbízatásaitól függően cselekvő, konkrét eredmények sorát felmutatni képes... érdekkörében 70 százalékos támogatottságú szakszervezetté fejlődött”. Az eredmények felsorolása valóban impozáns volt. Szerepelt köztük a munkahelyek több mint 95 százalékanak megőrzése, vagyis „a munkahelyek megtartásának mint alapértéknek a biztonságát” garantáló munka, a bérek emelésében elért vívmányok, az a tény, hogy „helyettünk senki nem emelte volna fel szavát e területek dolgozóinak képviselőjében”, az, hogy a KKDSZ képviselői „alkotó módon vettek részt az Érdekegyeztető Tanács (ÉT), valamint a Költségvetési Intézmények Érdekegyeztető Tanácsa (KIÉT) létrehozásában és működtetésében”, valamint sok más is. Nem utolsó sorban az, hogy „sikerült – sokak közreműködésével – megteremteni az önkormányzati törvényben, majd a hatásköri törvényben a közgyűteményi és közművelődési kötelező feladatok meghatározását, a költségvetési törvényben a kulturális normatívát és az összegek évről évre való emelését...”.

Nem lehetett azonban olyan eredményes az elmúlt időszak, hogy *Vadász János*, a KKDSZ országos titkára ne tartott volna lendületes expozét arról, miként fejlesztendő tovább a KKDSZ, mik lennének a legfontosabb teendők. Vitaindítójához számosan hozzászóltak, a 3K jelenlévő képviselőjének – érthető elfogultságból – *Taxner-Tóth Ernő* hozzászólása tetszett, ő ugyanis a könyvtárügy, a könyvtárak fontosságára hívta fel nyomatékosan a figyelmet. (Szövegét el szeretnénk volna kérni tőle, ám ő inkább arra vállalkozott, hogy nézeteit egy interjúban mondja el nekünk és olvasóinknak.)

Persze nemcsak a hozzászólásokból derült fény arra, hogy mit is akar a KKDSZ tagsága. A fejlesztési programot felvázoló országos titkár – a kongresszus választása révén – a KKDSZ elnöke lett (alelnök: *dr. Fűkőh Levente* és *dr. Redl Károly*, az Országos Elnökség tagjai: *dr. Darkó Jenő*, *dr. Lovas Márton*, *Fenyves Kornél*, *Hegedűs Tibor*, *Engel Tibor*, *dr. Illyés Katalin*, *dr. Tatár Józsefné*, *dr. Soós László* és *Mihalovits Ervin*).

A kongresszust követő sajtótájékoztaton a frissen megválasztott elnök elmondta, hogy a kongresszus megbízása értelmében a KKDSZ szorgalmazni fogja az államháztartás olyan reformját, amely az állam kötelező feladatává teszi a közgyűtemények és a közművelődési intézmények működtetését, az azokról való gondoskodást. Másik fontos igénye a KKDSZ-nek, hogy átfogóan módosítsák a közalkalmazotti törvényt, illetőleg végrehajtási rendelkezéseit annak érdekében, hogy egyértelművé váljon: milyen kötelezettségei vannak az állam-

nak, illetőleg az önkormányzatoknak az e területen dolgozó munkavállalókkal szemben. Elmondta azt is Vadász János, hogy mielőbb meg kell alkotni a könyvtári, a múzeumi, a levéltári és a művelődési intézmények munkáját keretbe foglaló törvényeket. Arra a kérdésemre, hogy tehát a közgyűjtemények vezetőinek *Mádl Ferenc*cel folytatott tárgyalásán (ld. 3K 1993 március) felmerült lehetőségek közül a KKDSZ a külön törvények, értelemszerűen a külön könyvtári törvény pártján áll, Vadász János válasza egyértelmű és határozott igen volt.

Hogy szakmánk ne figyelt volna eddig is a KKDSZ, külön is Vadász János „megmozdulásaira”, nemigen mondható (ld. pl. *Sóron László* interjút Vadász Jánossal a 3K 1993 szeptemberi számában). A következőkben azonban igyekszünk még jobban odafigyelni (és

persze megfigyeléseinket továbbítani) arra, mi folyog a KKDSZ konyháján.

Sajtótájékoztatót tartott Budapesten, a Várkert Casinóban a Reader's Digest Kiadó Kft. abból az alkalomból, hogy a *Reader's Digest Válogatás* című magazin előfizetőinek száma elérte a 190 ezret, valamint, hogy a cégnél megindult a könyvkiadás. Az anyavállalat, a Reader's Digest Association, 1922-ben alakult meg az Egyesült Államokban. A cég éves forgalma közel 3 milliárd dollár, profitja 359 millió dollár. A cég zászlóshajójának tekinti a magazint, amely ma 17 nyelven, 45 kiadásban és 28 millió példányban jelenik meg világszerte, s közel 100 millió olvasója van. A Reader's Digest Association emellett 55 millió különböző témájú könyvet, 9 millió zenehordozót és 4 millió videokazettát értékesít egy évben.

A Reader's Digest Kiadó Kft. 1991 márciusában jött létre, száz százalékgig a Reader's Digest Association tulajdona. A magazin magyar nyelvű változata először 1991 novemberében jelent meg *Reader's Digest Válogatás* címen. Eleinte csak újságstandokon lehetett megvásárolni, ám miután az anyacég a világ egyik legnagyobb direct mail, vagyis közvetlen postai értékesítés módszerével működő kiadója, Magyarországon is bevezették ezt az eladási módszert. A Reader's Digest Válogatás 1994 áprilisi száma például 224 000 példányban készült, és ebből több mint 190 000 az előfizetői példány.

Ez az előfizetői tábor teremtett alapot arra, hogy a magyar cég a könyvkiadásal is foglalkozzon. A Reader's Digest Kiadó Kft.-nek jelenleg 38 dolgozója van; ebben a létszámban benne foglaltatik a magazin szerkesztősége, a könyvszerkesztő, a pénzügyi, marketing és gyártási részleg, a hirdetéseladás és a közönségszolgálat. Számítógépes rendszer tartja nyilván az előfizetőket.

Jáki László: A magyar neveléstudomány forrásai

A tájékoztatásügynek az utóbbi évtizedekben az egyik legfőbb dilemmája, hogy miképpen tudja biztosítani a különböző tudományterületeken rendelkezésre álló, a tájékozódást, kutatást segítő eszközök, források, szolgáltatások feletti áttekintést. napjainkban számtalan referenszmű, lexikon, adattár, forrásértékű jegyzetekkel ellátott kézikönyv, bibliográfia, repertórium, különböző céllal készített jegyzék stb. készül, illetve jelenik meg, melyekben a rögzített ismeret, információ gyakran azért nem hasznosul, mert a használóknak egyszerűen nincs tudomásuk e művek létezéséről. Az áttekintés nehézsége azonban nem csupán e forrásművek nagy számából adódik, hanem hozzájárul ehhez a műfajok széles választéka, sokfélesége, a források közreadásának rendszertelensége, a nem ritkán tapasztalható rövid életű, félbemaradt kezdeményezés is.

E probléma megoldására született meg még a múlt században a másodfokú tájékoztatás eszköze, a bibliográfiák bibliográfiája. E műfajnak az elmúlt félévszázad során számos típusa alakult ki a csupán regisztrálásra törekvő, a leginkább Besterman által reprezentált összeállításoktól egészen a Malclès révén meghonosított guideokig. A szakirodalom és forrásanyag gazdagsága azonban ma már egyre kevésbé teszi lehetővé ilyen enciklopédikus, a tudományok teljes körét felölelő bibliográfiai kalauzok készítését. Megoldást jelenthetnek viszont, különösen a társadalomtudományok és humaniorák területén a csupán egy-egy területre koncentrált, annak forrásait és szakirodalmát feltáró és elemző kalauzok készítése. E bibliográfiai műfajt, mely az összeállítótól magas szintű szakmai és filológiai felkészültséget, nagy pontosságot és körültekintést igényel, a hazai könyvészetek sorában mind ez ideig *Kosáry Domokos* „Bevezetés a magyar történelem forrásaiba és irodalmába” című kiemelkedő, példaértékű munkája képviselte.

Hasonló feladatra vállalkozott *Jáki László* a pedagógia területén „A magyar neveléstudomány forrásai” című kézikönyv elkészítésével. Már most, előljáróban megállapíthatjuk, hogy a szerző a bibliográfiai kalauzokkal szembeni elvárásoknak maximálisan eleget tett. Jáki László munkájának áttanulmányozása két alapvető felismerésre készítet: e kézikönyv révén talán először szembesülünk azzal a ténnyel, hogy a hazai neveléstudomány milyen hihetetlenül gazdag forrásanyaggal, szakirodalommal rendelkezik, s ugyanakkor az összeállítás rávilágít arra a körülményre is, hogy a pedagógia milyen sok szálon kapcsolódik más szaktudományokhoz, s ennek következményeként a neveléstudományi szakirodalom milyen szórta jelenik meg. E két adottság fokozottan indokolta e rendszerező munka közreadását.

Jáki László gyűjtő és feldolgozó munkájában teljességre törekedett. Minden elérhető dokumentumot regisztrált, arra vállalkozott, hogy lehetőleg a pedagógiai forrásanyag teljes választékát prezentálja. Ennek érdekében nem szorítkozott csupán a neveléstudományi könyvészeti anyag leírására, hanem a határterületek, a kapcsolódó tudományok mindazon információs segédleteit is felvonultatja művében, melyekben

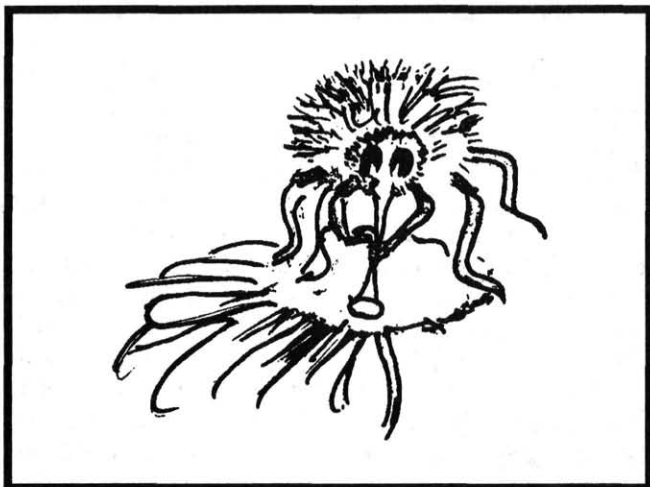
pedagógiai forrásra, adatra bukkanhatunk. Gyűjtőmunkáját időbeli határok nem korlátozták, „meggyőződésünk ugyanis, hogy napjainknak nincs olyan pedagógiai problémája, amelyeknek ne volnának évtizedes vagy éppen évszázados előzményei” – írja ő maga kötetének bevezetőjében.

Az irodalom feltárásában nem állt meg a regisztrálás szintjén, hanem az egyes műveket szövegbe ágyazva, értékelő észrevételekkel ellátva közli, megadva ugyanakkor a használatukra a teljességből való választás lehetőségét.

A bibliográfián belül az anyag tematikus elrendezésben található. Bevezetőben az általános könyvészeti munkák felsorolását találjuk, bár itt némi következetlenség folytán a ciklus-bibliográfiák sorából néhány fontos mű (pl. RMK, RMNy, Petrik 1712–1860, Kiszlingstein 1876–1885) kimaradt. Nagyon gazdag és máshol nehezen fellelhető forrásanyagot találunk a tankönyvek és iskolai értesítők bibliográfiáit és repertóriumait regisztráló fejezetekben. A történeti, helytörténeti kutatás számára is fontos adalékokat szolgáltat a helytörténeti forrásművek felsorakoztatása, de ugyanígy kiemelésre érdemes a kötetnek az a része, melyben a pedagógiával kapcsolatban álló személyek bio-bibliográfiáit találjuk. A kalauz további fejezeteinek tagolása többnyire az oktatásügy különböző területeit követi.

A bibliográfia szerkezete némileg sajátos. Vitatható az alkalmazott struktúra logikája, mely nem követi a neveléstudomány rendszerét. Feltehetőleg a szerző gazdag bibliográfusi tapasztalatai nyomán alakította ki ezt a szisztémát, mellyel a használói szokásokhoz, igényekhez kívánt igazodni. A tartalomjegyzék csak a fő fejezetek címeit közli. Annak egy részletesebb, bontottabb, fejezeteken belüli hierarchiát is tükröző változata további segítséget nyújtana a bibliográfiában való eligazodáshoz, jobban informálna annak gazdag tartalmáról.

A bibliográfia tematikus elrendezéséből következik, hogy az egyes fejezetek között szükségszerű az átfedés. Ebből adódóan számos olyan fontos könyvészeti forrás van, melyet több helyütt is szerepeltetni kellett. A bibliográfia fő részében az egyes művek leírása éppen a többszöri előfordulás miatt is rövidített formában történik. A kötet zárófejezete viszont „könyvészet” címszó alatt betűrendben közli a bibliográfiában

feldolgozott és ismertetett művek pontos adatait. A tartalomjegyzék mellett név- és tárgymutató segíti a bibliográfiában való eligazodást.

Jáki László az elmúlt évek során számos jelentős pedagógiai bibliográfiát készített. ezek sorában is kiemelkedik *A magyar nevelésügyi folyóiratok bibliográfiája 1936–1958*, valamint a *Magyar pedagógiai irodalom 1920–1944. Önálló kiadványok*, illetve *Folyóiratcikkek* címen közreadott összeállítások. Most megjelent másodfokú bibliográfiája betetőzése eddigi gazdag, több évtizedes bibliográfusi munkásságának. *A magyar neveléstudomány forrásai* című kalauzban közel 2000 forrásmunkát, kézikönyvet, önálló és rejtett bibliográfiát, repertóriumot vonultat fel és elemez. Hihetetlen körültekintéssel, biztos szakismerettel és nagy tapasztalattal lényegében a teljes hazai szakirodalomból szűrte ki mindazokat a forrásokat, melyeknek pedagógiai vonatkozásai vannak.

E bibliográfiai kézikönyv hosszú távon nélkülözhetetlen segédeszköze lesz a neveléstudomány művelőinek, kutatóknak, tanároknak, valamint más tudományterületek szakembereinek.

(Jáki László: *A magyar neveléstudomány forrásai*. Bp. 1993. OPKM. 345 p.)

Dr. Szabó Sándor

Szeged: kronológia és történet

A Szeged története monográfia sorozat két jelentős kötete jelent meg 1992-ben. Májusban *Szeged történeti kronológiája*, amely a város esemény- és ténytörténetét az 1944. évig sorolja föl és a *Szeged története* 3 1/2 kötete.

A város kronológiáját a szerkesztőbizottság a monográfia zárókötetként az 1970-es években határozta el kiadni. Az időkben bekövetkezett politikai, közéleti változások más kiadási sorrendet indokoltak. A monográfiai sorozat ötödik kötete megjelentetését későbbre halasztotta a város. Helyette került sor a Szeged történeti kronológiája kiadására. A könyvet a városnapján, 1992. május 21-én jelentette meg Szeged önkormányzata és a Somogyi-könyvtár.

A Szeged történetéhez illeszkedő 100 oldalnyi terjedelmű kötetet *Kristó Gyula* egyetemi professzor szerkesztette. A kronológia a város történetét a település kezdetétől 1944-ig foglalja össze, rendkívüli tömörséggel. Nem törekszik Sze-

ged históriájának részletezésére. Szikáran csak eseményeket, tényeket, adatokat sorol föl, és azok időpontját közli szigorú időrendben. A karcsú könyvet nagyobbrészt a Szeged története munkatársai, szerzői állították össze: *Trogmayer Ottó, Petrovics István, Tóth Sándor, Deák Ágnes, Gaál Endre, Serfőző Lajos, Baranyai Zsolt*. A könyv műszaki szerkesztője *Dávid Tamás*.

A kiadás feladatait Szeged Város Polgármesteri Hivatalának megbízásából és anyagi támogatásával a Somogyi-könyvtár és a József Attila Tudományegyetem Történeti Tanszéke vállalta. Külön érdekesség, hogy a városkronológia két változatban jelent meg. 3000 kötet a Szeged-monográfiához alkalmazkodó vászonkötésben, 7000 példány pedig színes borítóval *Tandi Lajos* tervei szerint. Az utóbbiakból kellő példányszámban az önkormányzat a város iskoláinak, közművelődési intézményeinek, könyvtárainak ingyenesen küldött szét a

helyismereti oktatás, kutatás céljait segítő.

A rendkívül hasznos kötet gépi szerkesztését a József Attila Tudományegyetem, a nyomást a Szegedi Nyomda végezte. (1992. 98 l. 150 Ft)

A **Szeged története** c. városmonográfia sorozatának új kötete jelent meg. 1983-ban vehették kezükbe az olvasók az elsőt, 1985-ben a másodikát, 1992-ben látott napvilágot a két könyvből álló *harmadik*. Ez a sorozat legterjedelmesebb kötete, amely a város törtérijának jelentős hetven évét öleli fel az 1848–49-es elbukott szabadságharc-tól 1919 augusztusáig. Ezt az időszakot eddig a helytörténeti kutatás kellő mélységben nem tárta fel. 1879-ben a várost szinte teljesen elpusztította a nagy tiszai árvíz. Az ezt követő újjáépítés nyomán alakult ki a mai Szegedet alapvetően meghatározó városkép. Ekkor lett az ország lélekszámban második legnagyobb városa, amelynek gazdasági élete felgyorsult ütemben fejlődött. A kapitalizmus e korában alakult nagyvárossá, s kapott egyre jelentősebb szerepet az ország életében Szeged.

A kötet több jelentős kérdéskört dolgoz fel. Áttekintést ad a város közigazgatásáról, a korszak társadalmi életének alakulásáról, a politikai küzdelmekről, a város új arculatáról, az árvizet követő újjáépítés erőfeszítéseiről, annak nemzetközi összefüggéseiről. Elemzi a gazdaság valamennyi területének fejlődését (mezőgazdaság, kis- és nagyipar, kereskedelem, pénzintézetek megalakulása). Demográfiai adatokkal is alátámasztva részletesen mutatja be a város e korszakának társadalmát, annak változásait. A népesség számadatait, összetételét, ennek alakulását külön fejezet tárgyalja.

Képet ad a munkásság érdekvédelmi, tömegszervezeti, politikai mozgalmairól, majd az első világháborúnak a vá-

rosra kiterjedő hatásáról. Végül sok dokumentum felhasználásával mutatja be az 1918–19-es évek Szegedét érintő eseményeit, külön kiemelve ezeknek az országos történelemre is kiható szerepét. Jelentős – mintegy 250 oldalnyi – helyet kap a kötetben az alföldi nagyváros kultúrhistoriája, az iskolavárosként ismert Szeged oktatástörténete, a város szélesen elemzett közművelődése, irodalmi, zenei, színházi, képzőművészeti élete, s külön fejezetben a város múltját feltáró helytörténet-írása.

A *Szeged története harmadik kötete* 19 szerzőjének (*Baranyai Zsolt, Berényi Bogáta, Bezerey István, Dudás Béla, Gaál Endre, Juhász Antal, Kápolnai Iván, Kovácsné Nagymihály Ágnes, Kováts Zoltán, Lugosi József, Magyarka Ferenc, Nacsády József, Nagy Zoltán, Ruszoly József, Szabó Ferenc, Szabó Tibor, Szelesi Zoltán, Tóth Ede, Vágás István*) tanulmányait *Gaál Endre* szerkesztette egységes, értékes köteté.

A kötetet ritka bőkezűséggel egészítette ki 114 oldalnyi fotóillusztráció. Együttesen 206 képet közöl a könyv. Ezekből – az országszerte megjelent monográfiák közül egyedülállóan – 50 képet a várostörténet hitelességét erősítve, színesen. A kötet értékes szövegét 16 grafikai melléklet teszi még teljesebbé. Köztük figyelemre méltó a 4 nagyméretű, a város tanyavilágát ábrázoló, színes térkép. A kötet igen pontos, egyesített, az olvasót jól eligazító személy- és földrajzi névmutatóját *Gyuris György* állította össze.

A 3000 példányban megjelentetett művet Szeged város önkormányzatának megbízásából, annak anyagi támogatásával a Somogyi-könyvtár adta ki. A nyomás a Szegedi Nyomda és a Borgisz Kft. gondos, szép munkája. (Műszaki szerkesztő: *Dobó József*, 1991. [1992] 1214 p., 900 Ft)

R. T.

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz

Budapest, 1994. április 10.

35. szám.

Sipos Istvánné – Ismét szomorú hírt hozott a posta: 1994. március 29-én elhunyt dr. Sipos Istvánné, Zsóka, az egri Bródy Sándor Megyei Könyvtár ny. igazgatóhelyettese. Ő szervezte meg az emlékezetes 1975-ös vándorgyűlést, s 1975-től 1982-ig az MKE Heves Megyei Szervezete elnökeként tevékenykedett. Kollégáival együtt gyászoljuk halálát.

Vándorgyűlés 1994, Kőrmend – Teljes erővel folynak a vándorgyűlés előkészületei. Minden bizonnyal már mindenki kezében ott van a jelentkezési felhívás, sőt a részt venni szándékozók már ki is töltötték, vissza is küldték a szervezőknek. Egyszerű, de hangulatos rendezvényre van kilátás! – A szomszéd országokban működő magyar könyvtárosok meghívására az MKM etnikai és nemzeti kisebbségi főosztálya, valamint az Illyés Alapítvány támogatását kérte a titkárság.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületéért emlékérem – 1994. március 15-e volt az a határidő, ameddig a szervezetek megtehették javaslatukat az emlékérem idei kitüntetettjeire. A titkárság összegezte a javaslatokat, s átadta a tanács elnökének, hogy a tanács legközelebbi ülésén hozzon döntést. Tájékoztatásul közöljük a javasoltak névsorát (a nevek mögött az a szervezet áll, amely a javaslatot tette). Tehát: Bányai Béláné (elnökség, Múzeumi Szekció), Beniczky Péterné (Közkönyvtári Egylet), Cseriné Szilágyi Erzsébet (Zenei Szekció), Gellér Ferencné (elnökség), Gyergyádesz Lászlóné (Bács-Kiskun Megyei Szervezet), Gyuris György (Bibliográfiai Szekció), Jánosdeák Gábor (Zempléni Könyvtárosok Szervezete), Kosárka Gábor (Zempléni Könyvtárosok Szervezete), Magyar Istvánné (Közkönyvtári Egylet, Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesülete), Nagy Attila (Olvasószolgálati Szekció), Püski Jánosné (Békés Megyei Szervezet), Sonnevend Péter (Múzeumi Szekció), Toldi Gyuláné (Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Szervezet), Tóth Gyuláné (Könyvtáros-tanárok Szervezete) és Tóth Jánosné (Veszprém Megyei Szervezet). A névsort látva az ember csak azt mondhatja, milyen kár, hogy csak 5 emlékérmes lehet évente kiosztani. De ugyanakkor örül is, lám, mennyi érdemes kolléga szán időt és energiát az egyesület javára. Ameddig ennyien vállalkoznak munkálkodni a közért, addig nincs mitől féltünk az MKE jövőjét.

Fitz József-díj – Az idei Fitz-díjra szóló jelölések beküldési határideje 1994. március 15-én lejárt. Sajnos, viszonylag kevés szervezetünk élt jelölési jogával (és kötelességével). Reméljük azonban, hogy az elnökség a javaslatok alapján mégis ki fogja tudni választani a kitüntetésre leginkább méltó öt kiadványt. A díjakat szokás szerint a vándorgyűlésen adja át a Művelődési és Közoktatási Minisztérium.

Tisztújítás 1994 – Egyre több jelölőlap érkezik be a tagságtól a választási bizottság tagjaihoz és a titkárságra. A jelölés első határideje – ne feledjük! – 1994. április 30.

Tisztségviselők a szervezetekben – Az újonnan alakult Zempléni Könyvtárosok Szervezete elnökéül Halász Magdolnát, titkáruul Kosárka Gábort választotta; a gazdasági felelős Thury Enikő. – A Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesülete 1994. március 17-én tartott beszámoló taggyűlést és tisztújítást. Az új elnökség: Rátkai Erzsébet elnök, Bajusz Jánosné titkár, Blaskó Jánosné, Burkus Andrásné, Borbácsi Andrásné, Kószó Aranka, dr. Mader Béláné és Máté Erzsébet elnökségi tag. Az ellenőrző bizottság: Palánkainé Sebők Zsuzsanna elnök, Fülöpné Rákos Éva és Hollósiné Szabó Zsuzsanna.

Könyvtárosképzési koncepció – Az MKM Könyvtári Osztálya megküldte az elnökségnek az OSZK–KMK által készített képzési koncepciót azzal a kéréssel, hogy minél szélesebb körben vitassa meg az MKE tagsága. Az elnökség igyekszik a kérésnek eleget tenni. Már az 1994. március 17-i ülésén úgy foglalt állást, felkéri az MKE tanácsát egy nyílt fórum rendezésére e témáról. Az OSZK–KMK koncepciója jó alapul szolgálhat a nézetcserehez.

Egyetemi könyvtárosképzés Szombathelyen – Az elnökség levelet intézett dr. Pusztay Jánoshoz, a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola főigazgatójához, hogy támogassa azokat az elképzeléseket, amelyek arra irányulnak, hogy a főiskolán egyetemi szinten folytatódhassék a könyvtárosképzés. A Szombathelyen végzetek felkészültsége, az oktató műhely színvonala teljes mértékben indokolja az elnökség pozitív állásfoglalását.

HUNMARC – A régóta várt dokumentumot az MKE is megkapta véleményezésre az OSZK-tól. Az elnökség Tolnai Györgyöt kérte fel a szakmai vélemény elkészítésére.

Szakmai programok támogatása – Az MKE szervezetei benyújtották az 1994-es programjaikhoz kért támogatásra vonatkozó igényeiket. Az elnökség az 1994. március 17-i ülésén foglalkozott a kérelmekkel, s bár szinte kivétel nélkül indokoltnak találta őket, csak anyagi lehetőségeinek függvényében állapíthatta meg a kiutalandó összegeket. A döntést – amelyről az érintettek már tájékoztatást kaptak – az alábbiakban ismertetjük.

– Bács-Kiskun Megyei Szervezet	
Országos tanácskozás a könyvtárosképzésről	50 000,–
– Pécsi és Baranyai Szervezet	
Rendezvénytársorozat és pályázat (a könyv és könyvtár a család életében)	40 000,–
– Békés Megyei Szervezet	
Környező országok magyar könyvtárosainak tanácskozása	75 000,–
– Borsod Megyei Szervezet	
Tanulmányút Svidnikbe (bibliobusz-szolgálat)	20 000,–
Határmenti találkozó szlovák könyvtárosokkal	50 000,–
– Heves Megyei Szervezet	
Országos tanácskozás a könyvtári szolgáltatásokról és a személyi adatvédelemről	35 000,–
– Kiszécsényi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete	
Tanulmányutak, módszertani konferencia	40 000,–

– Pest Megyei Szervezet Helytörténeti tanácskozás	50 000,–
– Vas Megyei Szervezet Szociológiai szabadegyetem Maribori tapasztalatsere	30 000,– 20 000,–
– Veszprém Megyei Szervezet Továbbképzési program, testvérkönyvtárak, kapcsolatok	75 000,–
– Zala Megyei Szervezet Továbbképzések, belföldi tapasztalatsere, konferencia a lektúr- irodalomról	50 000,–
– Zempléni Könyvtárosok Szervezete Továbbképzési programok	15 000,–
– Bibliográfiai Szekció Helytörténész tanácskozás	50 000,–
– Gyermekkönyvtáros Szekció Erdélyi konferencia, jubileumi ülés, magyar–svéd gyermekkönyvtáros konferencia	60 000,–
– Könyvtárostanárok Szervezete Pályaművek megjelentetése, új pályázat kiírása, könyvtárhasználati verseny, tanulmányút Dániába	100 000,–
– Múzeumi Szekció Külföldi előadó meghívása a vándorgyűlésre	25 000,–
– Műszaki Könyvtárosok Szekciója Az orvosi könyvtárosok csoportjának tanulmányútja Németországba és Hollandiába	50 000,–
– Olvasószolgálati Szekció Kárpátaljai konferencia	70 000,–
	<hr/> Összesen: 905 000,–

Tájékoztatásul: a szervezetektől beérkezett összes igény meghaladta az 1,3 millió forintot. Szerény mértékben az elnökség remélhetőleg figyelembe tudja venni további szervezetek utólag benyújtott igényeit is; erre a célra tartalékot tett félre.

Bács-Kiskun Megyei Szervezet – A BKMSZ 1994. március 8-án tartotta éves taggyűlését. Napirenden szerepelt a tavalyi év beszámolója és az idei munkaterv, az egyesületi tisztújítás, a körmendi vándorgyűlés, egy szlovákiai kirándulás terve stb., majd Módos Péter és Pomogáts Béla mutatta be az „Európai Utas” c. folyóiratot. – A bajai Ady Endre Városi Könyvtár a BKMSZ-szel együtt rendez gyermekkönyvtári napot 1994. április 21-én. Mottója: hol terem a jó olvasó? Bemutató foglalkozás és szakmai beszélgetés egészíti ki a programot.

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Szervezet – 1994. március 28–29-én tízen (polgármester, közművelődési bizottsági tag, könyvtáros) vettek részt a szlovákiai Svidnikbe és Bártfára szervezett tanulmányúton, amelynek célja a holland segítséggel létrehozott, minta bibliobusz-szolgálat megtekintése volt. – 1994. április 27-én Ottovay László tart tájékoztatót Miskolcon a magyar nemzeti bibliográfiáról és az OSZK legújabb számítógépes szolgáltatásairól. – 1994. június 17–18-án a BMSZ – a Zempléni Könyvtárosok Szervezetével közösen – szakmai napokat rendez Tomanádaskán a Hadik-kastélyban szlovákiai és hazai könyvtárosoknak. E rendezvényről később részletesebb híradással leszünk.

Vas Megyei Szervezet – A VMSZ tagjai 1994. február 24-én találkoztak Maróti Istvánnéval, a Könyvtárellátó Vállalat igazgatójával és izgalmas beszélgetést folytattak vele. – Március 29-én Zalaegerszegen tekintették meg a számítógépes hálózatot, s a színházban a Zorba c. produkciót.

Veszprém Megyei Szervezet – A VMSZ elkészítette beszámolóját 1993-ról és munkatervét 1994-re. Az utóbbiban olyan feladatok szerepelnek, mint a tisztújítás, az IFLA egyesületi kerekasztala nemzetközi szemináriuma, a megyei könyvtári minerva új kiadása, számítógépes továbbképzés, szakmai kirándulás, továbbképzési előadás-sorozat, az erdélyi könyvtárak támogatása. Sikeres végrehajtást kívánunk!

Olvasószolgálati Szekció – Az OSZ 1994. évi tavaszi ülését május 12–15-én tartja Kárpátalján; Ungvár, Beregszász, Munkács könyvtáraiban. Téma: a kárpátaljai magyarok olvasási szokásai egy felmérés tükrében. A szervezés helyi munkálatai Lőrincz Livia, a Kárpátaljai Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökének kezében vannak.

Zenei Könyvtárosok Szervezete – A ZKSZ az Új Hangfelvételek szerkesztősége és a Könyvtárellátó Vállalat részvételével tartott országos értekezletet 1994. március 23-án az Új Hangfelvételek teljes szolgáltatási körének megújításáról. Szó esett a zeneiskolai könyvtárak helyzetéről és a közelgő egyesületi tisztújításról is.

Nemzeti Kulturális Alap – Amikor a Művelődési és Közoktatási Minisztérium helyettes államtitkára, Taxner-Tóth Ernő átadta a szakmai kollégiumok tagjainak megbízóleveleiket, egyben közölte, hogy az eredeti elképzeléstől eltérően a levéltárosoknak és a könyvtárosoknak külön szakmai kollégiumuk lesz. A könyvtárosi szakmai kollégium már eddig is több ülést tartott, előkészítendő az idei alap felhasználását. Először azonban az NKA bizottsága osztotta fel nagy viták közepette az egyes kollégiumok között a rendelkezésre álló összeget. Bár az eredetileg előirányzott 15 millió helyett végül 25 millió jutott a könyvtárügynek, a könyvtáros szakmai kollégium tagjai mégis úgy vélik, aránytalanul kevés pénzt kapott ez a nagy terület. Erről azonban az NKA bizottságnak kell számot adnia. A könyvtáros szakmai kollégium

1994. április 12-én ül össze az alap felhasználása ügyében. – A kollégium tagjai: Ambrus Zoltán, elnök, Gomba Szabolcsné, Maruszkai József, Papp István, Poprády Géza, Sóron László. Mivel a kollégiumnak 7 tagból kell állnia, 1994. március 22-én a választásra jogosult szervezetek (KKDSZ, Magyar Köztisztviselők és Közalkalmazottak Szervezete, Könyvtári és Informatikai Kamara, Magyar Könyvtárosok Egyesülete) képviselői összeültek, hogy megválasszák a hetediket. A KIK Némethné Falusi Erzsébetet terjesztette elő, az MKE Halász Magdolnára, Kertész Károlyra, Kocsis Istvánra, Mesterházi Károlynéra és Pintér Bélára tett vagylagos javaslatot. A szavazás eredménye patt lett. A két szakszervezet képviselője kijelentette, hogy ha a két szakmai szervezet megegyezik egy közös névben, akkor ők azt feltétlenül elfogadják. Most tehát a KIK-nek és az MKE-nek kell egy mindkét félnek megfelelő jelöltet találnia. – Információnk szerint az NKA egyéb szakmai kollégiumaiban is vesznek részt könyvtárosok. Így az irodalmiban Monostori Imre, a közművelődésben Tuba László, a filmkollégiumban Pobori Ágnes.

Magyar Könyvszakmai Szövetség – Az elnökség még az 1993. március 4-i ülésén döntött úgy, hogy pártoló tagként jelentkezik az MKE az MKSZ-be. Ennek alapján a titkárság átutalta az 1994-re szóló 3000 forintos tagsági díjat.

KKDSZ kongresszus – A KKDSZ 1994. április 8-án tartja III. kongresszusát, amelyre meghívta az MKE elnökét, sőt rövid hozzászólást is kért tőle.

IFLA konferencia 1994, Havanna – Az elnökség úgy döntött, hogy az MKE-t elnöke, Horváth Tibor képviselje e nagy nemzetközi találkozóon. Ugyanakkor 50 000 forintot irányzott elő támogatásként nemzetközi titkára részére, ha sikerülne a még szükséges összeget más forrásból előteremteni.

IFLA Könyvtáros Egyesületek Menedzselésének Kerekasztala – Bányai Viola és Billédi Ferencné gondos szervező munkájának eredményeképpen 1994. március 7-e és 10-e között lezajlott a kerekasztal szeminárium a közép- és kelet-európai könyvtáros egyesületek működéséről és együttműködéséről. Az MKE Veszprém Megyei Szervezetének tagjai oroszánrészt vállaltak a munkából. Mindannyiuknak köszönetünket fejezzük ki, mert a rendezvény tovább öregbítette nemzetközi jó hírünket. – A kerekasztal vezetősége március 11–12-én Budapesten az OSZK-ban tartotta munkaülését. Reméljük, hogy a rendezvényről részletes beszámolót olvashatunk valamelyik szaklapunkban.

Meghívás Ausztriából – A Büchereiverband Österreichs 1994. április 11–12-i kongresszusán Szabó Imréné, a KKKE titkára képviseli az MKE-t.

Meghívás Németországból – A Bibliothekarische Auslandstelle 1994. június 11-től 24-ig tanulmányútra hívott egy magyar könyvtárost. Az elnökség Ottovay Lászlót jelölte ki a részvételre.

Állást kínál – Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár gyakorlott címleíró könyvtárost keres közép- vagy felsőfokú végzettséggel. Jelentkezni lehet Miltényi Szilárdnál a 175-0364-es telefonszámon.

Levelek

Könyv, Könyvtár, Könyvtáros Szerkesztősége

Tisztelt Szerkesztőség!

Mellékelve küldünk Önöknek két levélmásolatot, melyet egyesületünk kapott a napokban az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Könyvtári Szakosztályától. A magyarországi könyvtárak segítségét kérik, hogy lehetőségeikhez mérten könyvadományokkal támogassák az erdélyi Szováta város könyvtárát mely az elmúlt évben leégett.

Kérnénk, amennyiben mód és lehetőség van rá, az erdélyiek felhívását jelentessék meg lapjukban.

Levelünket elküldjük az OSZK Kölcsey Ferenc Alapítványának is, hogy segítsen az adományok összegyűjtésében és kijuttatásában. Köszönettel

Rátkai Erzsébet s. k.

Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesülete elnöke

Városi Könyvtár Szováta

A szováta Városi Könyvtár (Romania, Jud. Mures, Sovata, Str. Principală Nr. 134) amúgy is szegényes könyvállományát (32 ezer) 1994. január 25. tűzkár érte.

A gyűjtésnél kérjük megkülönböztetett figyelmet fordítani a gyerek- ifjúsági, irodalom, ismeretterjesztő munkákra.

A város művelődési központja a könyvtár, amelyet minél előbb szeretnénk visszaadni rendeltetésének.

Elfogadjuk és megköszönjük az adományokat.

Polgármester
Lőrinc Pével

Főkönyvelő
György Pálma Sára

Könyvtárvezető
Domokos Edit Margit

EMKE, Sepsiszentgyörgy

Felhívás a magyarországi könyvtárakhoz!

Az EMKE (Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület) Könyvtári Szakosztálya kéri a magyarországi könyvtárakat, hogy lehetőségeikhez mérten segítsék az erdélyi Szováta város könyvtárát néhány kötetnyi könyvadománnyal.

A szováta könyvtár ez év február elején részben leégett, a 32 000 könyvállományból 6000 kötet elpusztult.

Az adományokat közvetlenül a szováta könyvtárba lehet eljuttatni, Domokos Edit könyvtáros nevére. Cím: 3295 – Sovata, Biblioteca Orasaneasca (Domokos Edit), Jud. Mures, Románia.

Segítségüket előre is köszönjük, a szakosztály nevében

Kiss Jenő, elnök

